
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

ANKARA İLİ ORGANİK PAZARLARINDAN ALIŞVERİŞ YAPAN TÜKETİCİLERİN ORGANİK GIDALAR HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ VE BİLGİ DURUMLARI

ADEM BÖCÜKCÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
AİLE VE TÜKETİCİ BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ARALIK, 2016

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (oniki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Adem

Soyadı : BÖCÜKCÜ

Bölümü : Aile ve Tüketici Bilimleri Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Ankara İli Organik Pazarlarından Alışveriş Yapan Tüketicilerin Organik Gıdalar Hakkındaki Görüşleri ve Bilgi Durumları

İngilizce Adı: Opinions and Information Status About Organic Foods of Consumers who Make Shopping from Organic Markets in Ankara

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Adem BÖCÜKCÜ

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Adem BÖCÜKCÜ tarafından hazırlanan "Ankara İli Organik Pazarlarından Alışveriş Yapan Tüketicilerin Organik Gıdalar Hakkındaki Görüşleri ve Bilgi Durumları" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile Gazi Üniversitesi Aile ve Tüketici Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Adviye Gülçin SAĞDIÇOĞLU CELEP
Aile ve Tüketici Bilimleri Eğitimi ABD, Gazi Üniversitesi .....

İkinci Danışman: Dr. Pınar KAYNAR
Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Tüketici Güvenliği Laboratuvarları ve Biyolojik Ürünler Daire Başkanlığı .....

Başkan: Prof. Dr. Hacer TOR
Aile ve Tüketici Bilimleri Eğitimi ABD, Gazi Üniversitesi .....

Üye: Doç. Dr. Gül Nilhan TUĞ
Ankara Üniversitesi Biyoloji Bölümü .....

Üye: Prof. Dr. Evrim Arzu Koçkaya
Gazi Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu .....

Tez savunması Tarihi : 23/12/2016
Bu Tezin, Aile ve Tüketici Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartlarını yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Ülkü ESER ÜNALDI
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü.....

TEŞEKKÜR

Hazırlamış olduğum tez çalışmamda, her aşamasında ilgi ve önerileri ile beni yönlendiren tez danışmanım sayın Doç. Dr. Adviye Gülçin SAĞDIÇOĞLU CELEP'e, çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Hacer TOR ve Dr. Pınar KAYNAR'a, arkadaşlarım Murat GÜLEÇ'e ve İsmail KARATAŞ'a, çalışmamda yardımcı olan tüm meslektaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

ANKARA İLİ ORGANİK PAZARLARINDAN ALIŞVERİŞ YAPAN TÜKETİCİLERİN ORGANİK GIDALAR HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ VE BİLGİ DURUMLARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Adem BÖCÜKCÜ
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Aralık, 2016

ÖZ

Modern tarımla birlikte gıda endüstrisinde ilaç, hormon ve katkı maddeleri gibi sağlığı olumsuz etkileyebilecek maddelerin kullanılması tüketicilerde kaygı oluşturmaya başlamıştır. Bu nedenle sağlıklı beslenme ve güvenilir gıda endişesi taşıyan tüketiciler, organik tarım ürünlerine yönelmiştir. Sağlık ve çevre konularında bilinçli tüketicilerin sayısının artması organik ürünlere ve organik pazarlara olan talebin her geçen gün daha da artmasına neden olmuştur. Ankara'nın Çankaya ilçesinde organik pazarlardan alışveriş yapan tüketicilerin organik gıdalarla ilgili bilgi düzeyleri, organik gıda tüketme durumları ve organik gıdalar hakkındaki tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada, 244 kişiye yüz yüze görüşme yöntemiyle 38 soruluk anket formu uygulanmıştır. Anketin birinci bölümünde kişilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanan sorular, ikinci bölümünde organik gıdalar hakkındaki bilgi durumları, üçüncü bölümünde tüketicilerin organik gıdaya yönelik tutumları ve dördüncü bölümünde ise organik gıda tüketim durumları ile ilgili sorular yer almıştır. Anket verileri SPSS (Windows 17.0) istatistik programı ile değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, araştırmaya katılan kadın ve erkek tüketicilerin sayılarının birbirlerine yakın olduğu (%45,1 erkek, %54,9 kadın) tespit edilmiştir. Organik pazarlardan alıveriş yapan tüketicilerin yaş aralıkları incelendiğinde, %40,6'sının 35-44 yaş aralığında bulunduğu; öğrenim durumları incelendiğinde %73,3'ünün lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Tüketicilerin %61,4'ünün evli olduğu ve %61'inin kamuda çalıştığı tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, organik pazarlardan alışveriş yapan tüketicilerin organik gıdaya ilişkin tutum puanları ortalamaları arasındaki fark, cinsiyet, yaş gurupları ve meslek değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Kadınların organik gıdalar hakkındaki tutumlarının erkeklere göre

daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Organik gıda tüketicilerinin organik gıdalar hakkındaki tutum puanlarının en yüksek olduğu yaş aralığının 35-44 olduğu belirlenmiştir. Meslek değişkeni incelendiğinde organik gıdalar hakkındaki tutum puanlarının kamu çalışanları arasında en yüksek olduğu belirlenmiştir. Organik gıda tüketicileri tarafından başlıca tüketilen organik gıdaların, yumurta, zeytinyağı ve süt olduğu tespit edilmiştir. Organik gıdalar ile ilgili olarak; organik gıdaların özellikleri ve önemi, organik gıda üretim süreci, organik gıdalar ile ilgili tüketici talepleri ve organik gıda tüketim durumları gibi konularda yapılacak eğitim ve araştırma faaliyetlerinin arttırılması ve desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler : Organik gıda, tüketim, beslenme, sağlık
Sayfa adedi : 92
Danışman : Doç. Dr. Adviye Gülçin SAĞDIÇOĞLU CELEP
İkinci Danışman : Dr. Pınar KAYNAR

OPINIONS AND INFORMATION STATUS ABOUT ORGANIC FOODS OF CONSUMERS WHO MAKE SHOPPING FROM ORGANIC MARKET IN ANKARA

(M.S. THESIS)

Adem BÖCÜKCÜ

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

December, 2016

ABSTRACT

Along with the modern agriculture, usage of several compounds which could negatively effect health such as drugs, hormones and additives in food industry caused a hesitation among the consumers. Therefore, consumers who are concerned about healthy nutrition and food safety, had a tendency through consumption of organic foods. Increase in the number of conscious consumers about health and environment, lead a great rise in the demand for organic foods and organic bazaars. In this research which aims to determine knowledge statuses about organic food, organic food consumption records and attitudes about organic foods, 244 people whom do shopping from organic bazaars in Ankara Çankaya, were applied a 38-item-questionnaire by interviewing face to face. In the first part of the questionnaire, questions to determine the demographical features of consumers, in the second part, questions related to the knowledge statuses about organic foods, in the third part, questions related to their attitudes about organic foods and in the fourth part questions about their organic food consumption records were found. The data were evaluated with the statistical programme SPSS (Windows 17.0). The results were assessed between 95% confidence level and 5% significant level. As a result, it was determined that the number of woman and men consumers who were involved in the study were almost equal (45.1% men and 54.9% woman). When the age ranges of the consumer who make shopping from organic bazaars were examined, 40.6% of them were in the group of 35-44 years of age group and when the education levels were investigated, 73.3% of them were determined to have a bachelor of science. 61.4% of the consumers were married, and 61% of them were working in public institutions. The research study results revealed that there

are statistically significant differences ($p<0.05$) between the attitude points about organic foods for consumers who make shopping from organic bazaars, in terms of gender, age and occupational variables. The attitude of women about organic foods were determined to be more positive compared to the attitude of men. It was determined that the attitude points about organic foods were highest in the age group of 35-44 years. When the occupation variable were investigated, the attitude points about organic foods were highest between consumers working in public institutions. Among organic foods, eggs, olive oil and milk were determined to be the most commonly consumed organic foods by consumers. It is suggested that the education and research activities about the properties and importance of organic foods, organic food production process, consumer demands about organic foods and organic food consumption patterns, should be extended and supported.

Key Words : Organic food, consumption, nutrition, health
Page Number : 92
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Adviye Gülçin SAĞDIÇOĞLU CELEP
Co Supervisor : Dr. Pınar KAYNAR

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ii
JÜRİ ONAY SAYFASI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xi
ŞEKİLLER LİSTESİ xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ xiv
BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 2
1.2. Araştırmanın Amacı 2
1.3. Araştırmanın Önemi 3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 4
1.5.Varsayımlar 4
1.6. Tanımlar 4
BÖLÜM 2 6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 6
2.1. Beslenme 6
2.2. Gıda Kaynaklı Tehlikeler 9
2.2.1. Gıda Katkı Maddeleri 12
2.2.2. Genetiği Değiştirilmiş Ürünler 14
2.2.3. Gıdalarda Kullanılan Antibiyotikler 16
2.2.4. Gıdalarda Kullanılan Hormonlar 17

2.2.5. Gıdalarda Yapılan Hileler 17
2.3. Organik Tarım 18
2.3.1. Dünyada Organik Tarım 19
2.3.2. Türkiye'de Organik Tarım 25
2.4. Organik Pazar 28
BÖLÜM 3 31
YÖNTEM 31
3.1. Araştırmanın Yöntemi 31
3.2. Evren ve Örneklem 31
3.3. Verilerin Toplanması 32
3.4.Verilerin Analizi 33
BÖLÜM 4 35
BULGULAR VE YORUMLAR 35
BÖLÜM 5 79
SONUÇ VE ÖNERİLER 79
5.1. Sonuçlar 79
5.2. Öneriler 80
KAYNAKÇA 79
EKLER 87
EK-1. Anket Formu 88
EK-2. Türkiye'de Organik Ürünlerde Kullanılan Logo Örnekleri 92

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *Gıdalara Bulaşan Kimyasal Maddeler* 10
Tablo 2 . *Dünyada Ülkelerin Pestisit Kullanım Miktarları* 12
Tablo 3. *Koruyucu Olarak Kullanılan Bazı Katkı Maddelerinin Sağlık Üzerine Etkileri* 14
Tablo 4. *Renk Maddesi Olarak Kullanılan Bazı Katkı Maddelerinin Sağlık Üzerine Etkileri* 14
Tablo 5. *Organik Tarımın İlkeleri* 19
Tablo 6. *Türkiye'de Organik Tarımsal Üretim* 25
Tablo 7. *2014 Yılında En Çok Organik Ürün İhracatı Yapılan Ülkeler* 26
Tablo 8. *Organik Gıda Tüketicilerinin Özellikleri* 27
Tablo 9. *Ülkemizde Faaliyet Gösteren Organik Pazarların İlleri ve Kuruluş Tarihleri* 28
Tablo 10. *Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı* 35
Tablo 11. *Katılımcıların Organik Gıdalar Hakkında İlk Bilgi Kaynaklarının Dağılımı* 37
Tablo 12. *Katılımcıların Organik Gıda Terimine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı* 38
Tablo 13. *Katılımcıların Organik Ürünlerin Taşıması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı* 39
Tablo 14. *Katılımcıların Organik Gıda Tüketme Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı* 39
Tablo 15. *Katılımcıların Organik Gıdalara Ulaşım Yerlerinin Dağılımı* 40
Tablo 16. *Katılımcıların Organik Gıda Satın Alma Sıklıklarının Dağılımı* 41
Tablo 17 . *Katılımcıların Organik Gıda Satın Almak İçin Ayırdıkları Aylık Bütçenin Dağılımı* 41
Tablo 18. *Katılımcıların Organik Gıdalar Hakkındaki İlk Bilgi Kaynaklarının Dağılımının Khi-kare Bulguları* 42
Tablo 19. *Katılımcıların Organik Gıda Terimine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları* 42
Tablo 20. *Katılımcıların Organik Gıdaların Taşıması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları* 43
Tablo 21. *Katılımcıların Organik Gıda Tüketme Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları* 44
Tablo 22. *Katılımcıların Organik Gıda Satın Aldıkları Yerlerin Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları* 45

Tablo 23. *Katılımcıların Organik Gıdaları Satın Alma Sıklıklarının Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları* 46
Tablo 24. *Katılımcıların Bazı Organik Gıdaları Satın Alma Sıklıklarının Cinsiyetlerine Göre Khi- kare Bulguları* 47
Tablo 25. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı* 49
Tablo 26. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Cinsiyetlerine Göre T-Testi Bulguları* 53
Tablo 27. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Cinsiyetlerine Göre T-Testi Bulguları* 57
Tablo 28. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* 58
Tablo 29. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* 62
Tablo 30. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Eğitim Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* 63
Tablo 31. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Eğitim Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* 65
Tablo 32. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Gelir Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* 66
Tablo 33. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Mesleklerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* 70
Tablo 34. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Mesleklerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* 73
Tablo 35. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Organik Gıda Satın Almak için Ayrılan Aylık Bütçelerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* 74
Tablo 36. *Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Organik Gıda Satın Almak için Ayırdıkları Aylık Bütçelerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* 78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sağlıklı beslenme piramidi.....8

Şekil 2. 2008 yılında kıtalara göre organik tarım ve doğal toplama alanları 20

Şekil 3. 2007 ve 2008 yılları arasında organik tarım alanında en çok büyüyen on ülke.....21

Şekil 4. Avrupa'da organik tarıma elverişli arazisi en çok olan 10 ülke 21

Şekil 5. 2008 yılı organik üretim yapan işletme sayısı.....22

Şekil 6. Dünyada sürülebilir organik tarım alanları. 22

Şekil 7. Dünyada organik olarak yetiştirilen çok yıllık türler. 23

Şekil 8. Ankara Çankaya ilçesi Ayrancı organik pazarından bir görünüm 30

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

OTA	Organic Trade Association - Organik Ticaret Birliği
ITC	International Trade Centre - Uluslararası Ticaret Merkezi
FAO	Food Andagriculture Organisation of The United Nations – Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
IFOAM	International Federation of Organic Agriculture Movements - Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu
GDO	Genetiği Değiştirilmiş Organizma
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tarım, insanoğlunun evrimleşme sürecinde ortaya çıkmış, insanın beslenme ve biriktirme süreçleriyle birlikte evrimleşerek günümüze kadar gelmiş yaşamın vazgeçilmez alanlarından biridir. İnsanoğlunun ilk tarım deneyimleri oldukça ilkel iken, dünya nüfusun artmasıyla birlikte teknolojik aletlerle modern tarıma geçilmiştir (Kızılaslan ve Olgun, 2012).

20. yüzyıl başından itibaren hızla makineleşmiş olan tarım alanında; üretim, kimya sanayi, tohumculuk ve diğer alanlardaki teknolojik gelişmeler sayesinde, özellikle son yıllarda oldukça önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak, sağlıklı beslenme ve güvenilir gıda endişesi taşıyan tüketicilerin organik tarım ürünlerine yönelimi artmış ve tüketicinin tercihleri de organik gıda pazarının gelişimine yön vermiştir (Karabaş, 2011).

Organik gıda pazarı; Türkiye'de 1986'li yılların başlarında ithalatçı ülkelerin talepleri doğrultusunda küçük bir üretici kitlesi tarafından oluşturulmuş, zaman içerisinde geniş kitlelere yayılarak ticari bir boyut kazanmıştır. Küresel ölçekte sürekli olarak büyüme eğiliminde olan bu sektörün gelişimine tüketici tercihleri yön vermiştir. Gıda üretiminde kullanılan kimyasal maddeler, tüketicinin satın aldığı gıdalar ile ilgili bazı kaygılar oluşmasına yol açmıştır. Özellikle sağlıklı beslenme ve güvenilir gıda temini gibi konularda şüphe duyan tüketiciler, organik gıdalara karşı olumlu bir tutum sergilemiştir. Pazarlama yönüyle üreticiler büyük emek ve masraflarla ürettikleri gıdalar için pazar bulmada sıkıntı yaşarken, tüketiciler organik gıdaların fiyatlarının yüksek olmasından ve ürünlere rahatlıkla ulaşamamaktan yakınmaktadırlar (Karabaş, 2011).

Türkiye'de organik ürün perakendeciliği yapan işletmeler genellikle İstanbul, İzmir, Antalya ve Ankara gibi büyük şehirlerde bulunmaktadır. Bazı büyükşehirlerde daha çok belediyelerin desteği ile belli yerlerde kurulan ekolojik halk pazarları ve süpermarketlerdeki organik ürün reyonları, tüketicilere organik gıdalara ulaşma imkanı

sağlamaktadır (Anonim$_1$, 2016). Organik gıda reyonlarında çoğunlukla bakliyat ürünleri, süt, yumurta ve meyve suyu gibi ürünler sıklıkla bulunurken, organik taze meyve ve sebze ile organik et nadiren bulunmaktadır (Karabaş, 2011).

1.1. Problem Durumu

Tarım ürünlerinin yetiştirilmesi ve gıdaların işlenmesi aşamalarında, tarım ilaçlarının veya katkı maddelerinin kontrolsüz ve gereğinden fazla kullanılmasının, insanlarda mide, bağırsak ve pankreas kanseri, metabolik hastalıklar, lösemi, kısırlık, erken doğum, cilt hastalıkları, genetik bozukluklar, astım ve alerji gibi birçok hastalığa neden olabileceği ifade edilmektedir (Bağcı, 1997). Tüketilen gıdaların içerisinde bulunan ilaç kalıntılarının, insanın yağ dokusunda biriktiği, anneyle birlikte yeni doğan bir bebeğe geçebildiği ve ileriki zamanlarında başta kanser olmak üzere birçok hastalığın ortaya çıkmasına sebep olabileceği belirtilmektedir (Karacadağ, 2013). Bu tür gıdaların tüketimi sonucunda alerji ve antibiyotiklere karşı direnç oluşabildiği öngörülmektedir.

Organik tarımda amaç; geleneksel tarımda uygulanan yanlış tarım politikalarının ve tarımsal dengelerin bozulmasına neden olan girdilerin ve faaliyetlerin olumsuz sebeplerini asgari seviyeye indirmektir. Kontrolsüz şekilde veya belirlenmiş ölçülerin üzerinde kullanılan pestisitler veya antibiyotikler gibi kimyasallar nedeniyle tarım alanları oldukça kirlenmekte ve doğadaki denge bir daha telafi edilemeyecek şekilde bozulabilmektedir. Organik tarım, bu gibi çevreye zarar verebilecek durumların engelenmesine ve doğadaki dengelerin korunmasına yardımcı olmaktadır. Özellikle toprak, su, hava, bitki ve doğal kaynakların korunarak kalitelerinin yükselmesine ve muhafaza edilmesine katkısı oldukça büyüktür (Demiryürek, 2011).

1.2. Araştırmanın Amacı

Tüketicilerin organik gıdaları tercih etmelerindeki amaçları, organik ürünlerin diğer ürünlerden daha sağlıklı olduğu düşüncesidir. Organik gıda tüketicilerinin genel olarak, organik ürünler dışındaki ürünlerin, gıda katkı maddeleri, hormon veya ilaç gibi kimyasallar içerdiği düşüncesine hakim olduğu görülmektedir. Bu durumun tüketiciyi daha sağlıklı beslenmek için pahalı da olsa, organik ürün tüketmeye teşvik etmektedir.

Bu araştırma, organik pazarlardan alışveriş yapan organik gıda tüketicilerinin demografik özelliklerini, organik gıdalar hakkındaki bilgi durumlarını, organik gıda tüketim tercihlerini, organik gıdalara ilişkin tutumlarını ve bu tutumlarının cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi değişkenlere göre farklılıklarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Bu genel amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur;

H1a: Katılımcıların cinsiyetlerine göre organik gıdalara ilişkin tutum puanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

H1b: Katılımcıların yaş gruplarına göre organik gıdalara ilişkin tutum puanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

H1c: Katılımcıların eğitim durumlarına göre organik gıdalara ilişkin tutum puanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

H1d: Katılımcıların mesleklerine göre organik gıdalara ilişkin tutum puanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

H1e: Katılımcıların organik gıda satın almak için ayırdıkları bütçelerine göre organik gıdalara ilişkin tutum puanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Hızla artan nüfus ve açlık problemleri sebebiyle tüm dünyada doğal tarım alanlarının verimli kullanılmadığı takdirde doğal dengeyi bozan kimyasal atıkların sağlığı tehdit eden düzeylere ulaşabildiği görülmüştür. Su, toprak ve atmosfer de bu atıklar tarafından aşırı derecede kirlenmektedir (Özdemir, 2010). Organik tarım, ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik, insan ve çevreye dost üretim sistemlerini içermekte olup, esas itibariyle sentetik kimyasal ilaçlar ve gübrelerin kullanımın yasaklanmasının yanında, organik ve yeşil gübreleme, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma, ve yararlı böceklerden yararlanmayı tavsiye etmektedir. Bütün bu olanakların kapalı bir sistemde oluşturulmasını talep ederek üretimde miktar artışı yanında ürünün kalitesinin de yükselmesi amaçlanmaktadır (Çetiner, 2010). Dolayısı ile organik tarımın gelişmesi, tüketicilerin daha sağlıklı beslenmesi ve geleceğe güvenle bakması açısından önemlidir.

Bu araştırma sonucunda elde edilecek bilgiler, organik gıda tüketicilerinin taleplerini, beklentilerini, organik gıdaya yönelik tutum ve algılarını ortaya koyması açısından devlet

veya özel sektördeki ilgili tüm kurum ve kuruluşların yararlanabileceği, gıda sektörü ve tarımsal politikalarda gelecek hedeflerinin belirlenmesi ve yatırımların planlanması açısından olduğu kadar dünyada ve ülkemizdeki bilimsel literatüre ve bilgi birikimine katkıları açısından da oldukça önemlidir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada ele alınan araştırma örneklemi, Ankara İli, Çankaya İlçesi, Ümitköy ve Aşağıayrancı semtlerinde kurulan organik pazarlarından alışveriş yapan tüketiciler ile sınırlıdır.

Bulgular, araştırma kapsamında geliştirilmiş olan anket verileri ile sınırlıdır.

Kapsam olarak organik gıda ürünleri organik pazarlarda satılan ürünler ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada;

Örneklem grubunun evreni temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmıştır. Geliştirilen anket cevaplarının bireylerin organik gıdaları tercih etme durumlarının saptanması konusunda gerekli bilgilerin toplanmasında yeterli olduğu, örneklem grubunu oluşturan tüketicilerin organik ürün kullandıkları, anket görüşme formunun güvenirliliği ve geçerliliğinde uzmanların tespitlerinin yeterli olduğu temel varsayımlarından hareket edilmiştir.

1.6. Tanımlar

Beslenme: İnsanın büyümesi, gelişmesi, sağlıklı bir şekilde uzun süre yaşaması ve yaşam kalitesini artırması için gerekli olan besinleri yeterli miktarlarda dengeli bir şekilde vücuda alıp kullanmasıdır (Anonim$_{2,}$ 2016).

Organik Gıda: Organik tarım ekolojik sistemde doğal dengeyi korumaya yönelik, insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içeren, esas olarak sentetik kimyasal tarım ilaçları, hormonlar ve sentetik mineral gübrelerin kullanımını yasaklayan, bunların yerine organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini arttırma gibi birçok çevre dostu tekniği tavsiye eden, bütün bu olanakların kapalı bir sistemde oluşturulmasını

öneren, üretimde sadece miktar artışının değil aynı zamanda ürün kalitesinin de yükselmesini amaçlayan alternatif bir üretim şeklidir (Hekimoğlu ve Altındeğer, 2006).

Organik Pazar: Organik tarım ürünlerinin pazarlanması, ürünlerin çeşitli dağıtım kanalları yardımıyla doğru zamanda, doğru fiyatla, doğru yerde tüketicilere ulaştırılmasının sağlanmasıdır. Başarılı organik ürün pazarlaması; talep ölçmede planlama ve çalışmaları ilerletmeyi, arzdaki boşlukları bulmayı ve tüketicilere ulaşmak için gerekli yolları ortaya çıkarmayı gerektirir (Kurt, 2006).

Pestisit: Böcekleri, mantarları, bakterileri, yumuşakçaları, nematodları veya yabancıl otları öldürücü olan zirai ilaçların genel adıdır. Pestisitler; topraklara ya doğrudan doğruya tohumla beraber ya da zararlı bitkilerin filizlenmesinden sonra tarım makinalarıyla toprağa karıştırılarak veya havadan püskürtülerek uygulanmaktadır (Delen vd., 2005).

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmaya konu olan genel kavramsal bilgilere ve güncel literatür bilgilerine yer verilmiştir.

2.1. Beslenme

Beslenme; insanın büyümesi, gelişmesi, sağlıklı bir şekilde uzun süre yaşaması ve yaşam kalitesini artırması için gerekli olan besinleri yeterli miktarlarda ve dengeli bir şekilde vücuda alıp kullanmasıdır. Besin öğeleri; proteinler, aminoasitler, yağlar, yağ asitleri, karbonhidratlar, vitaminler ve mineraller gibi önemli gruplardan oluşmaktadır. Alınan besin öğeleri nitelik ve nicelik bakımından her yaş döneminin gereksinimlerini karşılaması gerekmektedir (Gül, 2011).

Sağlıklı yaşam biçimi; insanın hayat boyu sağlığının korunması, yenilenmesi, yaşam kalitesinin artırılması ve sağlıklı yaşam tarzının içselleştirilmesi, yaşam süreci boyunca ortaya çıkan beslenme sorunlarına karşı tedbir alınması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi çevre koşullarının düzeltilmesi ve geliştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Sağlıklı yaşam, bireyin amacı olmalıdır. Sağlıklı bir hayat sürdürülmesinde kalıtım, çevresel etmenler ve yaşam şekli, beslenme alışkanlıklarını etkilemektedir. Dünyada beslenme ve sağlık konusunda çalışmalar yapan Dünya Sağlık Örgütü gibi birçok önemli organizasyon bulunmaktadır.

Yeterli ve Dengeli Beslenme

Yeterli ve dengeli beslenme, insan vücudunun fiziksel ve biyolojik olarak dengeli gelişmesi, dokuların kendini onarması ve çalışması için gerekli olan beslenme öğelerinin

yeterli mikarda alınması ve vücutta uygun bir şekilde kullanılması şeklinde ifade edilmektedir (Anonim$_2$, 2016).

İnsanın bedensel olarak dokularını yenilemesi, işlevselliğinin devamı için gerekli olan besinlerin yeterli miktarda alınması ve vücutta belli aşamalardan geçerek kullanılması yeterli ve dengeli beslenmeyi göstermektedir (Bozhüyük vd., 2012).

Yeterli ve dengeli beslenen bir kişinin; fiziksel ve biyolojik olarak tüm ihtiyaçlarını yerine getirmesi kişinin yeterli ve dengeli beslendiğinin kanıtıdır (Andıran, Mete, Alagöz, 2007).

Besin Ögeleri

Proteinler: Proteinler hücrelerin vücudumuzda hayatını devam ettirebilmesi için gerekli besin öğelerinden biridir. Proteinlerin yapı taşları amino asitlerdir. İnsan vücudunun yaklaşık %16'sını proteinler oluşturmaktadır ve vücutta katalitik etki, depolama, yapısal, savunma ve düzenleme gibi birçok görevleri bulunmaktadır. Sindirim ile proteinler aminoasitlerine ayrılarak kanla karaciğere taşınırlar. Karaciğerde bir araya gelerek vücut doku proteinlerini oluştururlar.

Yağlar: İnsan vücudunun ortalama %18'i yağlardan oluşmaktadır. Özellikle depolama ve yapısal fonksiyonları açısından oldukça önemli görevleri bulunmaktadır. Kimyasal yapılarına ve görevlerine göre glikolipidler, fosfolipidler, nötral yağlar, gliserol gibi farklı şekilde sınıflandırılmışlardır. Bazı yağlar insan vücudunda sentezlenebilirken, bazılarının ise dışarıdan yiyeceklerlerle alınması gerekmektedir. Organizmanın karbobhidratlardan sonra en önemli yakıt kaynağı yağlardır. Yağlar aynı zamanda vücuttaki ısı kaybını da önlemektedir.

Karbonhidratlar: Karbonhidratların başlıca görevi enerji sağlamaktır. İnsan vücudundaki toplam karbonhidrat miktarı %1'in altındadır. Günlük enerji miktarının bir kısmı karbonhidratlardan sağlanır. Karbonhidratlar insan vücudunda glikojen olarak karaciğerde ve kaslarda depolanırlar. Depolanan glikojen, kan glikozunun belirli oranda sabit tutulabilmesi için kullanılır.

Mineraller: İnsan vücudunun %6'sı minerallerden oluşmaktadır. Özellikle iskelet ve dişler kalsiyum ve fosfor minerallerini içermektedirler. Mineraller aynı zamanda vücut ısısının dengede tutulmasını sağlar. Aynı zamanda mineraller enzimlerin kofaktörü olarak da görev yapabilmektedirler.

Vitaminler: Vitaminler vücutta belli oranda sentezlenmeyen, insan yaşamı için gerekli, küçük miktarlarla hücre metabolizmasında önemli tepkimeleri uyaran doğal bileşiklerdir (Samur, 2008). Suda çözünen (B_1, B_2, C_3 gibi) ve yağda çözünen (A, D, E ve K) vitaminler olmak üzere iki gruptan oluşmaktadırlar. B grubu vitaminler biyokimyasal olayların düzenlenmesinde oldukça önemli rol oynarlar. Vitaminlerin antioksidan özellikleri de (E ve C vitaminleri) bulunmaktadır (Gül, 2011).

Yetersiz Beslenme

Yetersiz beslenmenin insan sağlığı üzerinde olumsuz sonuçları olduğu bilinmektedir. Besinlerin günlük ve kişisel ihtiyaçlardan daha az miktarlarda tüketilmesi, besin grupları açısından tek tip gıda tüketilmesi, stresli bir yaşam sürülmesi, beslenme konusunda yanlış bilgilere sahip olunması, bilinçsiz tüketim alışkanlıkları ve besin değerleri düşük gıdaların tüketilmesi, bireylerin yetersiz beslenme durumlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yeterli miktarda gıda tüketilmesine rağmen, besinlerin saklama ve pişirme yöntemlerinden kaynaklanan yanlışlıklardan dolayı vücudumuz için gerekli olan besin öğelerinin yeterli miktarda alınamadığı bilinmektedir (Anonim$_2$, 2016).

Şekil 1. Sağlıklı beslenme piramidi. *Samsun ili merkezinde yaşayanların beslenme alışkanlıkları ve beslenme durumlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara (Dede, 2011).

Vücudumuzun ihtiyacını karşılayacak düzeyde her gün tahıl, sebze ve meyve, süt ve et gibi her besin grubundan yeterli miktarda tüketilmelidir.

Yetersiz ve dengesiz beslenen bir kişinin hareketlerinde ağırlık, isteksizlik, vücudunda eğiklik, karnında şişkinlik, cildinde çeşitli yara ve pürüzler, baş ağrısı, iştahsızlık ve yorgunluk gibi şikayetlerin sıklıkla görüldüğü ifade edilmektedir (Gül, 2011).

Çocukluk dönemindeki şişmanlık sorunlarının; hipertansiyon, kardiyovasküler hastalıklar, diyabet gibi kronik hastalıklara zemin hazırladığı ve psikolojik sorunlara neden olduğu gösterilmiştir. Bu sorunların yanı sıra yapılan çalışmalarda, hatalı beslenmenin, adolesanlar arasında kalp hastalıklarının önemli risk faktörlerinden olan hiperlipidemi ve hipertansiyon riskini arttırdığı da bilinmektedir (Akçay, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre*;* dünyada 400 milyonun üzerinde obez ve yaklaşık 1,6 milyar aşırı kilolu birey bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre yetişkinlik döneminde obez olan kişilerin çocukluk çağında da aşırı kilolu oldukları saptanmıştır (Kayar ve Utku, 2013).

Hiperaktivite, çocukluk çağında görülen ve beslenme ile ilişkilendirilen psikiyatrik bozukluklardan biridir. Hastalığın gelişmesinde genetik, çevresel ve psikososyal etkenlerin olduğu gözlemlenmiştir. Hiperaktif olan çocuklara omega-3 yağ asidi verilmesinin hastalığı belirli oranlarda düzelttiği de gözlemlenmiştir (Asil ve Rakıcıoğlu, 2013). Son yıllarda, doğru beslenme ile hastalıkların önlenmesi ve tedavi edilmesi yaklaşımı büyük önem kazanmıştır.

2.2. Gıda Kaynaklı Tehlikeler

Dünya nüfusunun artması ile birlikte dünyada ekonomik, sosyal ve fiziksel yönde değişiklikler görülmektedir. Bu değişiklikler artan çevre kirliliği, ekonomik çökmeler ve eğitim yetersizliği insanların beslenme sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kimyasal, fiziksel ve biyolojik tehlikeler gıda güvenliğini etkilemekte ve gıdaların insan sağlığını bozucu unsurlar haline gelmesine sebep olmaktadır (Erkmen, 2010).

1- Fiziksel Tehlikeler: Gıdalarda fiziksel tehlikelere hayvan atıkları, kırılmış cam parçaları gibi yabancı maddeler neden olmaktadır.

2-Biyolojik Tehlikeler: Gıdaların uygun veya hijyenik şartlarda saklanmaması gibi sebebiyle gıdalarda oluşabilecek bakteri, virüs veya parazit gibi mikroorganizmalar ile bu mikroorganizmaların ürettiği toksinler, biyolojik tehlikelere yol açabilmektedir. Bu biyolojik etmenler, insan sağlığı üzerinde ciddi sağlık problemleri oluşturmaktadırlar.

3-Kimyasal Tehlikeler: Gıdaların saklanması ve muhafazası için kullanılan metal eşyaların çözünmesi ile gıdalara karışan ağır metaller, pestisit kalıntıları, iyi yıkanmamış eşyalardan geçebilecek temizlik maddesi kalıntıları gibi tehlikeler, kimyasal tehliklerdir (Bilici, Uyar, Beyhan ve Sağlam, 2006).

Tablo 1'de gıdalara bulaşan kimyasal maddeler verilmiştir.

Tablo 1

Gıdalara Bulaşan Kimyasal Maddeler

Kimyasal Tehlike	Kimyasal bulaşan / oluşan
Tarımsal üretimde kullanılan kimyasallar	Pestisitler, kimyasal gübreler, bitkilerde büyümeyi düzenleyen kimyasallar (bitki hormonları),veteriner ilaçları hayvanlarda büyümeyi düzenleyen hormonlar
Çevresel ve endüstriyel bulaşanlar	Ağır metaller (kurşun, cıva, kadmiyum vb.), dioksinler, furanlar, poliaromatik hidrokarbonlar (PAH), poliklorlubifeniller (PCB) radyoaktif bulaşanlar, organik kimyasallar (benzen), organotinler (OTC)
Doğal toksik maddeler	Mikotoksinler (aflatoksin, patulin, okratoksin, deoksinivalenol, fumonisin, ergot vb.), bitkisel toksinler (siyanojenik glikozitler, alkoloidler, tripsin inhibitörleri, hidrazin, fitohemaglutininler, guvatrojenler, gossipol vb.), fikotoksinler (tetrodotoksin, ciguatera toksinleri, skombrotoksin, brevatoksinler vb.)
Alerjenler	Gluten içeren hububat ürünleri, yumurta, balık ve kabuklu su ürünleri, fıstık, soya, süt, kuru yemişler, susam ve kükürt bileşikleri
İşleme sırasında bulaşan maddeler	Aluminyum, bakır, deterjanlar ve yağlama maddeleri
İşleme ve depolama sırasında oluşan maddeler	Isıl işlem sonucu oluşanlar (akrilamid, furan, nitrozaminler, heterosiklikaromatik aminler, poliaromatik hidrokarbonlar vb.), ısı içermeyen işlemler ve depolamada oluşanlar (trans yağ asitleri, benzen, kloropropanoller, lizinoalanin, etil karbamat)
Hile amaçlı kullanılan kimyasallar	Gıdalarda kullanım izni olmayan boyalar (sudan, para red vb.), melamin

Uygun, U. ve Köksel, K. (2010). Gıda güvenliğini tehdit eden kimyasallar, Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü, Beytepe, Ankara kaynağından alınmıştır.

Gıda Güvenliği

Gıda güvenliği; besin gruplarının ham maddeden tüketime hazır haline getirilme sürecinde üretim, işleme, taşıma, saklama ve dağıtım aşamalarında uyulması gereken kurallar olarak ifade edilmektedir (Giray ve Soysal, 2007).

Üretilen gıdaların güvenliğinin takip edilebilmesi ve kontrolünün yapılabilmesi için bazı kalite kontrol sistemleri oluşturulmuştur. HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point - Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları); 1971 yılında Amerika Birleşik Devletleri Gıda ve İlaç Dairesi tarafından oluşturulmuş ham maddeden işlenen ürüne kadar laboratuvar kontrollerinin yapılması ile gıda risklerinin önlenmesine dayalı bir sistem olarak bilinmektedir (Giray ve Soysal, 2007).

Özellikle yaşlılar, çocuklar ve hamileler gibi vücut savunma sistemi daha zayıf olan kişilerde gıda kaynaklı hastalıklar ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ortak problemi haline gelmiş olan bu sorun gıda güvenliğinin önemini ortaya koymaktadır (Dalgıç ve Belibağlı, 2006).

Gıda Güvenliğini Etkiyen Etmenler

Pestisitler, insan sağlığı üzerinde çeşitli problemlere yol açabilmektedir. Hava yoluyla vücuda girme özelliği gösteren, buharlaşabilen pestisitler özellikle solunum sistemi üzerine toksik etki oluşturabilmektedir. Pestisitler kullanma biçimleri ve miktarına bağlı olarak çevre sorunlarına neden olmaktadır (Tiryaki, Canhilal ve Horuz, 2010).

Ülkemizde pestisit kullanım oranlarının gelişmiş ülkelerle kıyaslandığı ve düşük düzeyde olduğu ancak AB uyum yasaları çerçevesinde bu oranın artabileceği öngörülmektedir (Delen vd., 2005).

Tablo 2‘de dünyada ülkelerin pestisit kullanım miktarları verilmiştir.

Tablo 2

Dünyada Ülkelerin Pestisit Kullanım Miktarları

Ülkeler	Kullanılan Pestisit Miktarı (g/ha)
ABD	3514
Almanya	2546
İsviçre	5146
Polonya	7479
Japonya	5811
Türkiye	600

Delen vd. (2005). *Türkiye'de pestisit kullanımı, kalıntı ve duyarlılık azalışı sorunları*. Türkiye Ziraat Mühendisliği 6 ıncı Teknik Kongresi, 3 – 7 Ocak 2005, 629-648 kaynağından alınmıştır.

New York Columbia Üniversitesi tarafından yapılan bir çalışma, pestisit ve zararlı atık ürünlerinin anne sütü ile bebeğe geçtiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmayla birlikte “chlorpyrifos” adlı kimyasal maddeyi içeren pestisitlerin çok düşük düzeylerde bile insan sağlığı üzerinde bir takım kötü sonuçlar oluşturabildiği görülmüştür. Chlorpyrifos'a maruz kalan 40 çocuk, araştırmacılar tarafından 6 ile 11 yıl arasında değişen süre zarfında takip edilmiş ve bu çocukların ön beyin zarında anormallikler, kognitif fonksiyonlarında bozulmalar ve çeşitli genital patolojiler tespit edilmiştir (Anonim$_3$, 2016)

New York Columbia Üniversitesitesinde çalışma grubunun yaptığı araştırmaya göre şeftalilerin %94’ünde, elmaların %91’inde pestisit olarak kullanılan çeşitli kimyasallara rastlanmıştır. Araştırmada; şeftalilerde 45, elmalarda 36 farklı etken madde belirlenmiş ve bu kimyasalların sinir, genitoüriner, endokrin ve bağışıklık sistemine verdiği zarar verdiği belirtilmiştir. Ancak bu etken maddelerinin zamanla birikip kümülatif etkiyle bir çok sağlık sorununa yol açmasına rağmen, pek çok ülkede belirlenen alt limitlerin istenilen düzeylere çekilmediği belirtilmektedir (Anonim$_3$, 2016).

2.2.1. Gıda Katkı Maddeleri

Gıda maddesi olmadıkları halde gıdaların kalitesini arttırmak, kıvamını tutturmak, tadını ve rengini vermek, yapısını düzeltmek, gıdanın raf ömrünü uzatmak ve tüketimini artırmak amacıyla içeriğine sonradan eklenen maddelere gıda katkı maddesi denmektedir

(Doğruyol, 2006). Gıda katkı maddeleri; çikolatalı ürünlerden konservelere, hazır gıda maddelerinden dondurulmuş besin gruplarına kadar binlerce ürünün üretiminde kullanılmaktadır. Besinlerin mikrobik olarak bozulmasını engellemek, raf ömrünü uzatmak, ürünleri renk, koku, şekil gibi duyusal olarak daha çekici kılmak gibi farklı amaçlar için farklı kimyasal yapıda gıda katkı maddeleri kullanılmaktadır. Katkı maddelerinin sağlık üzerine olumsuz etkileri olabildiği bilinmektedir (Erkmen, 2010).

A-Benzoik Asit ve Bileşikleri: Bu kimyasallar antimikrobiyel etkilerinden dolayı sıvı yağlar, soslar, ketçap, mayonez, süt tozu, kuru maya, çikolata, çerez, salata gibi besin gruplarında kullanılabilmektedirler. Benzoik asit ve tuzları, turşular, çeşitli soslar ve ketçap, sofralık zeytin, margarin, reçel, jöle ve marmelatlarda koruyucu olarak kullanılmaktadır. Ekmek ve pastada küflenmeye karşı kalsiyum benzoat kullanılabilmektedir (Doğruyol, 2006).

B-Lezzet Artırıcılar: Umami tat (5. Tat) olarak bilinen glutamatın işlenmiş şekli olan Mono Sodyum Glutamat'ın (MSG) kullanım amacı, gıdayı tat olarak daha çekici hale getirmek ve belli bir hoş koku vermektir (Yurttagül ve Ayaz, 2008).

C-Renklendiriciler: İşleme ve depolama sırasında kaybolan doğal rengi yeniden kazandırmak, zayıf olan rengi kuvvetlendirmek, gerçekte renksiz olan besine renk vermek, düşük kaliteyi gizleyerek tüketici beğenisi kazanmak gibi amaçlarla kullanılmaktadır (Yurttagül ve Ayaz, 2008).

D-Tatlandırıcılar: Hiç şekeri olmayan bir gıda maddesini tatlılaştırmak, az olan şeker tadını kuvvetlendirmek, işleme sırasında kaybolan şeker tadını yapıya tekrar kazandırmak için kullanılmaktadır (Yurttagül ve Ayaz, 2008).

E-Trans Yağlar: Margarinlerin elde edilmesi için genellikle bitkisel yağlar kısmı hidrojenasyon yöntemi ile doyurulmaktadır ancak bu aşamada doymamış yağ asitlerinin trans izomerleri meydana gelmektedir. Doğada bulunmayan bu yağları vücudumuz tanıyamaz. Bilimsel çalışmalarda, trans yağ izomerlerinin insan sağlığı üzerine olumsuz etkilerinin bulunduğu belirtilmektedir. Toplum sağlığının önemini kavrayan ülkelerde, trans yağ asidi içermeyen gıda formülasyonları geliştirilmekte, bu tip ürünlerin üretim ve tüketimi her geçen gün yaygınlaşmaktadır (Taşan ve Dağlıoğlu 2005). Birçok gelişmiş ülkede yağ endüstrileri, trans izomer ve doymuş yağ asidi içeriklerini azaltacak çeşitli proses ve formülasyonlar arayışı içerisindedir.

Gıda katkı maddelerinin özellikle çocuklarda, yaşlılarda, hastalarda ve hassasiyeti olan kişilerde gıda alerjileri, obeziteye yatkınlık, kanser riskinde artış ve tüketilen gıdalardaki vitamin ve mineral değerlerindeki azalmaya sebep olabildiği ifade edilebilmektedir (Çalışır ve Çalışkan, 2003). Tablo 3 ve Tablo 4'te bazı katkı maddelerinin sağlık üzerine etkileri verilmiştir.

Tablo 3

Koruyucu Olarak Kullanılan Bazı Katkı Maddelerinin Sağlık Üzerine Etkileri

Katkı Maddesi	Sağlık Sorunu	Katılmasına İzin Verilen Gıdalar
E310 (Propil gallat) E311 (Oktilgallat) E312 (Dedosil gallat)	Karaciğer harabiyeti, barsaklarda irritasyon	Katı ve sıvı bitkisel yağlar, margarinler, patates cipsi, bisküvi, gofret, kek, kurabiye vb., çerezler, kakaolu mamuller
E320 BHA (Bütil hidroksi anizol) E312 BHT (Bütil hidroksi toluen)	Deri döküntüsü, hiperaktivite	Et suyu tabletleri, katı ve bitkisel yağlar, margarin, badem ezmesi, bisküvi, hazır pastalar, çerezler, hazır çorbalar

Çalışır, E. Z. & Çalışkan, D. (2003). Gıda katkı maddeleri ve insan sağlığı üzerine etkileri. Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi, 32(3), 193-206 kaynağından alınmıştır.

Tablo 4

Renk Maddesi Olarak Kullanılan Bazı Katkı Maddelerinin Sağlık Üzerine Etkileri

Katkı Maddesi	Sağlık Sorunu	Katılmasına İzin Verilen Gıdalar
E 102 Tartrazin	Astım, deri döküntüleri, migren	Hazır jöle karışımları, içecek tozları, şekerleme, karides konservesi, kek ve kurabiyeler
E 110 Sunset	Astım, deri döküntüleri	İçecek tozları, çerezler, hazır jöle karışımları, karides konservesi, şekerleme, aromalı bisküvi ve gofret
E 127 Eritrosin	Astım, deri döküntüleri, hiperaktivite, astım,	Aromalı pudingler ve sütler, bisküviler, gofret, şekerlemeler, içecek tozları, çerezler
E 132 İndigotin	Astım, deri döküntüleri	İçecek tozları, buzlu ürünler, şekerlemeler
E 150 Karamel	Astım, deri döküntüleri, bazı tipleri genetik bozukluklara neden olabilir.	Alkolsüz içecekler, soslar, aromalı süt, bisküvi ve pudingler, şekerlemeler, gofret kremaları, hazır jöle karışımları, hazır çorbalar, et suyu tabletleri

Bağcı, T. (1997). Gıda katkı maddeleri ve sağlığımız üzerine etkileri. *Hacettepe Tıp Dergisi, 28* (1), 18-23 kaynağından alınmıştır.

2.2.2. Genetiği Değiştirilmiş Ürünler

Genetiği Değiştirilmiş Organizma (GDO), modern biyoteknolojik yöntemler kullanılarak yapıları iyileştirilip geliştirilen ürünler için kullanılan bir deyimdir. Yapısında GDO barındıran veya GDO'lardan elde edilen ürünlere ise genel olarak genetiği değiştirilmiş

ürünler denilmektedir (Denli, 2012). Transgenik ya da biyotek ürünler de GDO'lu ürünler yerine kullanılabilmektedir.

Günümüzde modern biyoteknoloji veya bunun hayatımıza soktuğu GDO'ların tarımla ilgili olan yeşil biyoteknoloji, sağlıkla ilgili olan kırmızı biyoteknoloji, deniz ürünleriyle ilgili olan mavi biyoteknoloji ve endüstriyle ilgili olan beyaz biyoteknoloji gibi hemen her alanda kullanılmaktadır. Örneğin, sağlık sektöründe şeker hastalığı için devrim olarak nitelenebilecek insülin; tıbbın birçok alanda kullanılan test kitleri, bazı kanser ilaçları gibi rekombinant protein üretimi bazlı ürünler kırmızı biyoteknoloji ürünlerine verilebilecek örnekler arasında sayılmaktadır (Çetiner, 2010).

GDO'ların kontrollü ve akıllı teknolojiler yardımıyla özellikle gıdalar üzerinde insanlar için yararları yanında potansiyel zararları veya risklerinin bulunabileceği düşünülmektedir (Kaynar, 2009).

Genetiği Değiştirilmiş Ürünler ve Sağlık

GDO'ların bitkisel besinlerle birlikte tüketiciye ulaşması sonucunda, insanlarda alerji riski, bağışıklık sisteminde zayıflama, antibiyotik direnci geliştirmiş bakteriyel flora, toksisite, hormonal sorunlar ve fertilite problemleri görülebileceği ifade edilmektedir (Ergin ve Yaman, 2013).

GDO içeren ürünler gıda kalitesindeki değişikliklere sebep olmalarıyla birlikte, antibiyotiğe dirençlilik ve potansiyel toksisite geliştirebilirler veya hedef olmayan organizmalara gen kaçışı nedeniyle doğal çeşitliliğin bozulmasına, muhtemel yeni virüs ve toksin oluşumuna neden olabilirler. Aynı zamanda genetik zenginlik için de tehdit oluşturmaktadırlar (Şen ve Altınkaynak, 2014). Genetiği değiştirilmiş gıdaların insan sağlığı üzerinde olumsuz olabileceği düşünülen bazı etkiler aşağıda verilmiştir.

Antibiyotiklere Karşı Direnç Gelişmesi

Günümüzde dünyada büyük bir üretimi artan genetiği değiştirilmiş ürünlerin potansiyel risklerinin ne gibi sonuçlar doğuracağı halen belirsizdir. Bu ürünlerin içerdiği antibiyotik direnç genleri, tüketildiklerinde organizmada bulunan bakteriler gibi mikroorganizmalar tarafından da alınabilir. Bunun sonucunda bu direnç genleri mikroorganizmanın genetik materyali olarak da işlev görerek antibiyotiklere direnç geliştirmesine sebep olabilirler. Bunun da sağlık açısından olumsuz etkiler doğurabileceği, özellikle ciddi enfeksiyon

varlığında eldeki antibiyotiklerin etkisiz kalması gibi durumlara yol açabileceği öngörülmektedir (Ergin ve Yaman, 2013).

Alerjik Etkiler

Genetik materyalin değiştirilmesi sonucunda elde edilen ürünler ayrıca alerjen etkilere de sahip olabilmektedirler. Bunun sonucunda ciltte kaşıntı, şişme gibi ürtikeryal reaksiyonlar; diyare, kusma, abdominal ağrı gibi gastrointestinal problemler ile anaflaksi denilen ve solunum yolunun tıkanması ile sonuçlanabilen çok ciddi durumlara kadar gidebilen alerjik reaksiyonlar oluşabilmektedir. Alerjik gıdalara örnek olarak fıstık, soya fasulyesi, süt, balık, buğday gibi bazı ürünler sayılabilir (Doğruyol, 2013).

Kanserojen Etkiler

Özellikle son yıllarda meydana gelen kanser vakalarındaki artış ve daha erken yaşlarda kanserin ortaya çıkışı, dikkatleri GD gıdalar üzerine çekmiştir. Süt verimini artırmak için sığırlara verilen rekombinant sığır büyüme hormonu (rBGH), süt verimini artırmakla beraber sütte insülin benzeri büyüme faktörü (IGF-I) artışımına da sebep olmaktadır. IGF-I de hem normal hücrelerin hem de kanserli hücrelerin büyümesini uyarmaktadır. Bunun sonucunda lenf, göğüs, over, prostat, kolon, akciğer ve pankreas kanserlerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Ayrıca rBGH verilen hayvanların lenf sistemlerinde önemli değişikliklerin olduğu gözlemlenmiş ve dalaklarının da büyüdüğü görülmüştür (Çiçekçi, 2008).

2.2.3. Gıdalarda Kullanılan Antibiyotikler

Antibiyotikler, bakteriyostatik etkileriyle bakteri çoğalmasını engelleyen veya bakterisidal etkileriyle bakterileri öldüren; doğal, sentetik veya yarısentetik maddelerdir (Yıbar ve Soyutemiz, 2013). Antibiyotikler bu etkilerinden dolayı enfeksiyöz hastalıkların engellenmesinde ve tedavisinde, gıda değeri olan çiftlik hayvanlarının korunması ve veriminin arttırılması amacıyla yaygın olarak kullanılmaktadır. Bakterilerin gelişiminin engellenmesi için kullanılan bu antibiyotikler insanlarda da aynı amaçla yaygın olarak kullanılmaktadır. Antibiyotikler, dokularda ilaç metabolize eden enzimler tarafından farklı metabolitlere dönüştürülür. Antibiyotiklerin veya metabolitlerinin bazı hassas kişilerde ve çocuklarda alerjik reaksiyonlara neden olabildiği bilinmektedir. Yine bazı kişilerde antibiyotiklerin yan etkileri belirgin şekilde görülebilmektedir. Kinolon grubu

antibiyotiklerin özellikle çocuklarda kıkırdak toksisitesi gösterebildiği, ayrıca bakterilerin antibiyotik direnci geliştirmesine sebep olduğu bilinmektedir (Tekin, 2014).

2.2.4. Gıdalarda Kullanılan Hormonlar

Hormonlar ve hormon benzeri maddeler büyüme düzenleyici etkileri ile hayvansal üretimde anabolizan etkileri sebebiyle kullanılmaktadır. Bu ve benzer sebeplerle kullanılabilen hormonlar ile daha yüksek kalitede et üretmenin mümkün olduğu da savunulmaktadır (Yılmaz, Sayın ve Özdemir, 2007).

Hormon kullanılmış hayvanladan elde edilen et ve et ürünlerinin tüketilmesi antibiyotiklerde olduğu gibi tüketicide değişik seviyelerde hormon kalıntısı bulunmasına sebep olabildiği belirtilmektedir. Hormon kalıntısının miktarı ise tüketicinin beslenme alışkanlığı ile tükettiği hayvanın üzerinde bulunan hormon miktarı, tüketilen ürün çeşidi gibi faktörlerden etkilenmektedir (Ertaş ve Topal, 2009).

2.2.5. Gıdalarda Yapılan Hileler

Günümüzde teknolojinin gelişmesi ve haksız kazanç için ekonomik nedenlerle gıdalarda taklit ve tağşiş oldukça artış göstermiştir. Gıda maddesinin mevzuata veya izin verilen özelliklerine aykırı olarak üretilmesi; gıdaya yabancı bir madde karıştırarak saflığını bozulması veya katıştırma, gıdalarda tağşiş olarak ifade edilmektedir. Tereyağına bitkisel yağ katılarak tamamen tereyağı gibi satılması, peynire nişasta katılması, nar ekşisine, zeytinyağına diğer yağların katılması ve bala glikoz ve fruktoz şurubu katılması birer tağşiş örneğidir (Artık, 2016).

Gıda maddesinin ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin şekil, bileşim ve nitelikler itibariyle kendisinde olmayan özellikleri sahip gibi gösterilmesi durumu ise gıdalarda taklit olarak tanımlanmaktadır. Meyve şurubunun üzüm pekmezi olarak pazarlanması, gıdalarda yapılan taklide bir örnektir.

Laboratuvar ortamında bal örneklerinde yapay tatlandırıcıların kullanılması, et ürünleri, alkollü içkilerde metanol kullanımı, meyve sularında ve süt ürünlerinde yapılan çeşitli hileler, denetimler ve analizler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Son zamanlarda, Çin'den ithal edilen bazı bebek mamalarında melamin kullanıldığı ve bunun insan sağlığını ciddi olarak olumsuz etkilediği ifade edilmiştir (Yılmaz, Sayın ve Özdemir, 2007).

2.3. Organik Tarım

Organik tarım, ekolojik sistemde doğal dengeyi korumaya yönelik, insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içeren, esas olarak sentetik kimyasal tarım ilaçları, hormonlar ve sentetik mineral gübrelerin kullanımını yasaklayan, bunların yerine organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini arttırma gibi birçok çevre dostu tekniği tavsiye eden, bütün bu olanakların kapalı bir sistemde oluşturulmasını öneren, üretimde sadece miktar artışının değil aynı zamanda ürün kalitesinin de yükselmesini amaçlayan alternatif bir üretim şeklidir (Hekimoğlu ve Altındeğer, 2006).

Diğer bir tanımla, organik tarım üretimden tüketime kadar her bir basamağı kontrollü olan, üretiminde sentetik ilaç, gübre vs. kullanılmayan ve sonuçta elde edilen ürünün sertifikalı olduğu bir tarımsal üretim biçimidir. Bu tarz bir üretimde amaç, içinde yaşadığımız dünyayı daha yaşanılabilir bir hale getirmek ve doğada bulunan tüm canlıların yaşam hakkına saygı göstermektir (Akgün, 2011).

Organik tarımla ilgili ilk çalışmalar, Avrupa ülkelerinde yapılmıştır. Başlangıçta sadece lokal olarak pazarlanıp tüketilen organik ürünler 1980'lerden sonra tüm dünyada giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu konudaki ilk uluslararası yapı ise 1972'de IFOAM (Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu) adı ile oluşturulduğu bilinmektedir (Sarı, 2012).

Günümüz dünyasında artan gıda ihtiyacını karşılamak kaygısıyla bilinçsizce kullanılan zirai kimyasallar ve gübrelerin üretimde getirmiş olduğu niceliksel artışın yanında insan sağlığını bozan kalitesiz ürünlerin de oluşmasına sebebiyet verdiği düşünülmektedir. Bu durum karşısında tüketiciler, doğada toprağın yapısını bozmayan tarımsal ürünleri tercih etmeye başlamıştır (Hekimoğlu ve Altındeğer, 2006).

Organik, biyolojik tarım ve ekolojik tarım ifadeleri, Avrupa Birliği'nin yönetmeliğinde de belirtildiği gibi aynı şeyleri ifade ettmektedir. Organik tarım, farklı dillerde farklı biçimlerde ifade edilebilmesine karşın ekolojik tarım, ekoloji kelimesinin anlamı gereğince bazı otoriterler tarafından daha geniş kapsamlı olarak değerlendirilmektedir. Biyolojik çeşitlilik, sosyoekonomik boyut, yenilenebilir enerji kullanımı gibi daha geniş bir amaçlar bütünü olarak da ifade edilmektedir (Anonim$_3$, 2016). Organik tarımın temel ilkeleri Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Organik Tarımın İlkeleri

Sağlık İlkesi	Tarım üretiminde bir şekilde yer alan tüm varlıkların sağlığının korunması ve geliştirilmesi düşüncesine dayalı bir ilke olup, ekosistem sağlığının birey ve tür sağlığından ayrı düşünülemeyeceğini savunur. Buradaki sağlık ekosistem bütünlüğünü sağlayacak fiziksel, ruhsal, sosyal ve ekolojik iyilik halidir.
Ekoloji İlkesi	Organik tarımın ekolojinin birimlerini dikkate alarak onlara uygun ve onlarla bir uyum teşkil edecek biçimde, onların devamlılığını sağlar tarzda olması gerektiğine dayalı bir ilkedir. Ayrıca yerel şartlar, ekoloji, kültür ve lokal değer yargıları da dikkate alınmalıdır.
Dürüstlük İlkesi	Organik tarımın ekolojik ve diğer değer yargıları açısından gerekliliklerini yerine getirebilmesi için üreticiden tüketiciye kadar tüm zincirdeki herkesin dürüstlüğe uygun davranması düşüncesine dayalı bir ilkedir.
Duyarlılık İlkesi	Organik tarımın, ekosistemin tüm fertlerinin sağlığını korumayı ve bunu devamlılığını sağlamayı esas alır bir tarzda gerekli sorumluluk duygusu ve ihtiyatla yapılması gerektiği düşüncesine dayalı bir ilkedir.

Anonim$_4$, (2016). https://www.ifoam.bio/sites/default/files/poa_turkish_web.pdf sayfasından erişilmiştir.

Organik Ürün

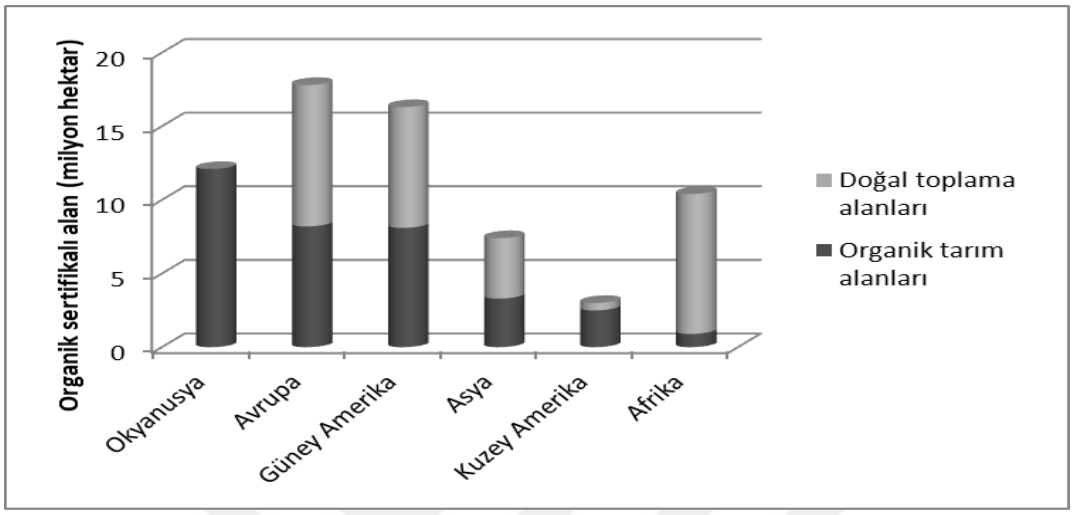
İnsan ve çevre sağlığı üzerine zararlı etkileri olmayan, sentetik girdi kullanılmayan, doğal girdilerin kullanıldığı toprağın doğal zenginliğini artıran bir ekim nöbetinin esas alındığı bir üründür (Durmaz, 2010).

2.3.1. Dünyada Organik Tarım

2010 yılında açıklanan verilere göre, 2007 yılında 141 ülkede gerçekleştirilen organik tarımın, 2008 yılında 154 ülkeye ulaştığı ve 2008 yılı sonu verilerine göre dünyada 35 milyon ha alan tarım ürünün organik standartlara göre sertifikalandırıldığı bildirilmiştir. Organik tarım alanında büyümenin en fazla Latin Amerika ve Avrupa'da olduğu görülmüştür. 2010 yılı verilerine göre dünyada organik ürünlerin pazar değeri 50,9 milyar dolara ulaşmıştır.

Organik tarım alanlarının yaklaşık üçte biri tek yıllık veya çok yıllık bitkisel üretim alanlarından, üçte ikisi ise hayvan otlatmasında da kullanılan yeşil alanlardan oluşmaktadır. Arıcılık için sertifikalandırılan alanlar dahil, doğada toplam 31,1 milyon ha organik tarım alanı bulmaktadır. Organik su ürünleri yetiştiriciliği ise 0,4 milyon ha alanda

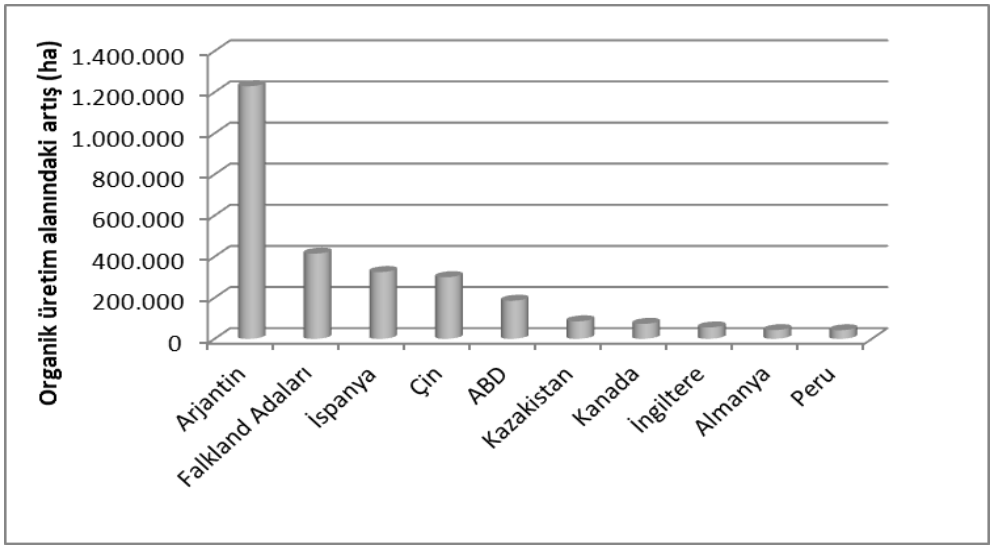
yapılmaktadır. Sonuç olarak dünyada organik sertifika altına alınmış toplam alanın, 66,5 milyon ha'a ulaşmış olduğu görülmektedir (Demiryürek, 2011). Şekil 2'de, 2008 yılında kıtalara göre organik tarım ve doğal toplama alanları gösterilmiştir.

Şekil 2. 2008 yılında kıtalara göre organik tarım ve doğal toplama alanları. Anonim[5], (2010). http://www.eto.org.tr/?page_id=43 sayfasından erişilmiştir.

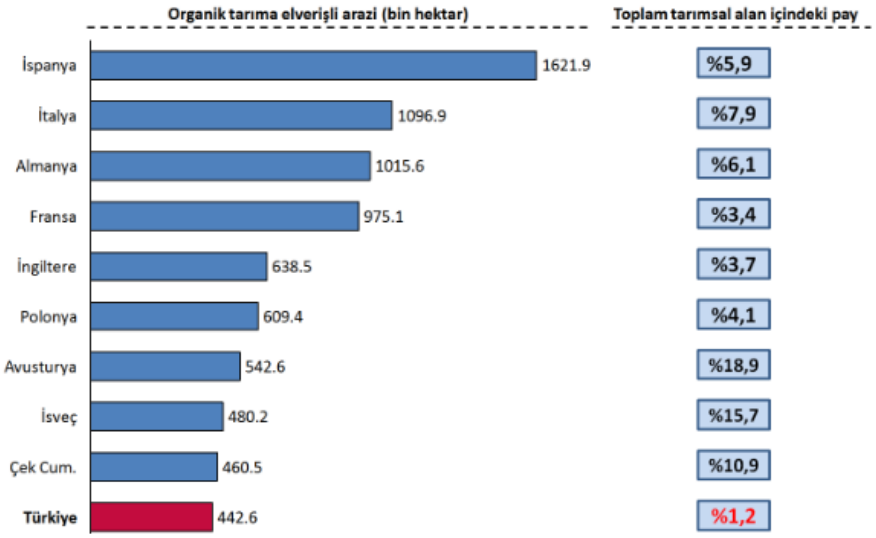
Kıtalara göre organik tarım alanları incelendiğinde, ilk sırada 12,1 milyon ha alan ile Okyanusya bulunmaktadır. Hemen ardından 8,2 milyon ha ile Avrupa gelmektedir. Avrupa'da 9,6 milyon ha alanda doğadan toplama yapılmaktadır. Afrika'daki organik tarım alanı 0,9 milyon ha iken 9,5 milyon ha'lık bir alanda doğal toplama yapılmaktadır.

Birçok ülkede organik tarım alanları hızla gelişmektedir. Dünya'da organik tarım üretimi yapan ülkelerin 2007 ile 2008 değerleri karşılaştırıldığında Arjantin 1.229,068 ha alan ile en yüksek büyüme gösteren ülke konumundadır (Şekil 3).

Şekil 3. 2007 ve 2008 yılları arasında organik tarım alanında en çok büyüyen on ülke Anonim[5], (2010). http://www.eto.org.tr/?page_id=43 sayfasından erişilmiştir.

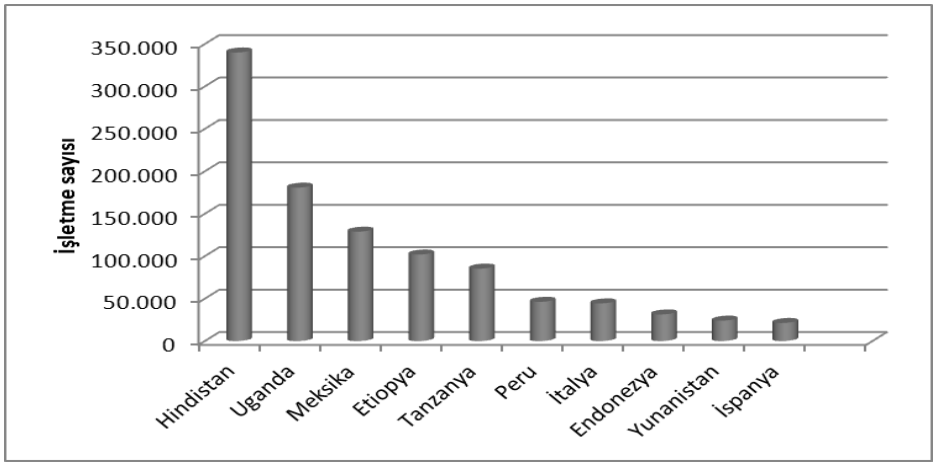
Avrupa'daki ülkeler incelendiğinde, İspanya, İtalya ve Almanya'daki artış göze çarpmaktadır. İspanya 2011 yılında toplam tarımsal alan içerisinde %5,9 ile tarıma elverişli arazisi en çok olan ülke konumunda ulaşmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Avrupa'da organik tarıma elverişli arazisi en çok olan 10 ülke

Anonim[5], (2010). http://www.eto.org.tr/?page_id=43 sayfasından erişilmiştir.

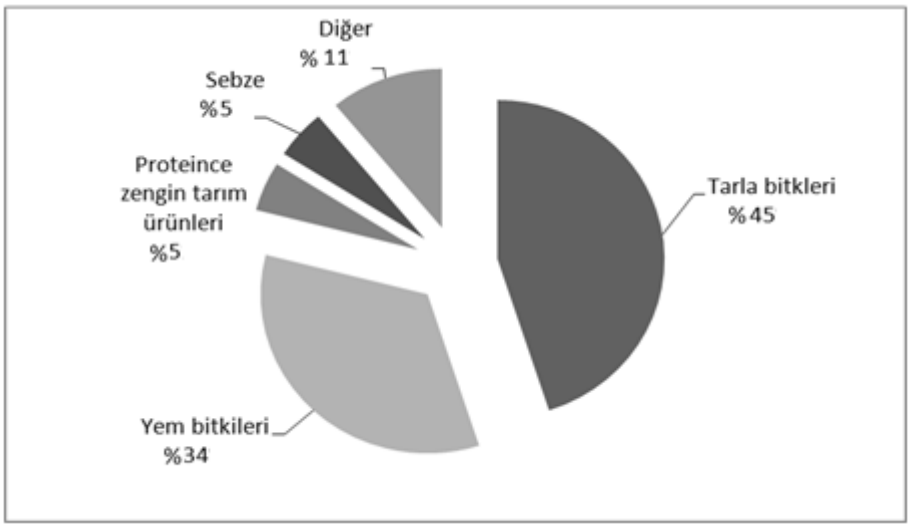
Dünya'da organik tarım yapmakta olan üretici sayısı ülkeler bazında ele alındığında, 340.000 üretici ile Hindistan ilk sırada yer almaktadır. Hemen ardından 180.746 üretici ile Uganda gelmektedir. Dünyada organik üretici sayısı en yüksek olan on ülke Şekil 5'de verilmiştir.

Şekil 5. 2008 yılı organik üretim yapan işletme sayısı (ilk 10 ülke)

Anonim$_5$, (2010). http://www.eto.org.tr/?page_id=43 sayfasından erişilmiştir.

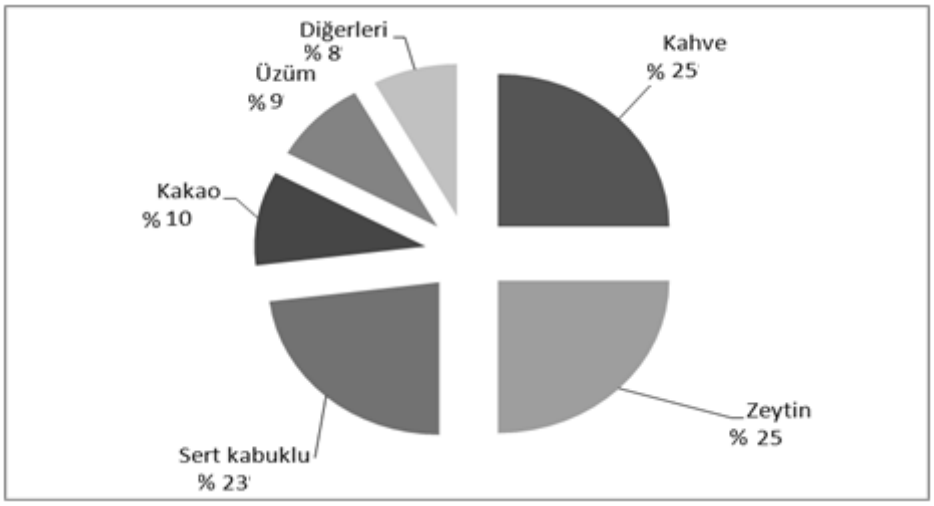
Dünyadaki sürülebilir organik tarım alanlarının kullanımı incelendiğinde, ilk sırada %45'lik bir pay ile tarla bitkileri, hemen ardından %34'lük bir oranla yem bitkileri gelmektedir. Dünyada sürülebilir organik tarım alanlarının ürünler bazında dağılımları Şekil 6' de verilmiştir.

Şekil 6. Dünyada sürülebilir organik tarım alanları.

Anonim$_5$, (2010). http://www.eto.org.tr/?page_id=43 sayfasından erişilmiştir.

Organik olarak yetiştirilen çok yıllık türler ele alındığında, %25'lik oran ile kahve ve zeytin lider tür konumundadırlar. Sert kabuklu gıda türlerinin payı %23'tür. Kakao %10'luk bir paya sahip iken, üzüm %9'luk bir yer edinmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Dünyada organik olarak yetiştirilen çok yıllık türler.
Anonim[5], (2010). http://www.eto.org.tr/?page_id=43 sayfasından erişilmiştir

Avrupa Birliği ve Organik Tarım Uygulamaları

Avrupa Birliği (AB)'deki organik gıdalara yönelik oluşan taleplerin yanında iyi tarım uygulamalarının ortaya çıkması organik tarımı yaygınlaştıran en önemli sebeplerdendir. Bunun yanında çevre, bitki ve insan sağlığında görülen bazı olumsuzluklar da organik tarımsal üretim faaliyetini öne çıkarmaktadır (Ayla, 2011). Avrupa Birliği, 24 Haziran 1991 tarihli ve 2092/91 sayılı ilk Organik Tarım Yönetmeliğini kabul etmiştir. Bu yönetmelik, kabulünün üzerinden geçen yıllar boyunca pek çok değişiklik ve düzenleme ile iyileştirilmiştir (Emir ve Demiryürek, 2014).

AB üye ülkeleri arasında Avusturya, İsveç, İtalya, Almanya, Danimarka ve Finlandiya, organik üretim miktarı ve buna ayrılan alan pay yüksekliğine sahip olduğu görülmektedir. Avusturya, toplam tarım alanlarının %8,43'ünde ve toplam işletmelerinin 3/4'ünde organik üretim yapmaktadır. Bu pazarda ayrıca bitkisel üretim haricinde hayvansal ürünler ve su ürünleri de pazar kapsamı içerisinde değerlendirilmektedir (Sayın, 2002).

AB organik üretimi hızlandırmak için de kısa ve uzun vadeli birçok çalışma yapmıştır. Örneğin organik gıda tüketimini artırmak için tüketiciyi bilinçlendirme çalışmalarına

ağırlık verilmiştir. Ayrıca Ar-Ge çalışmaları ulusal destek politikaları kapsamında yoğun şekilde desteklenmeye başlanmış, üreticiye destek amaçlı olarak da çiftçilere yılda 3,7 milyar Euro destek ödemesi yapılmıştır. Tüm bu desteklerdeki uzun vadeli amaç ise 2030 yılında tüm tarım arazilerinin %30'unda organik tarım yapılmasını sağlamak olduğu belirtilmektedir (Ayla, 2011).

Organik Tarım Alanında Faaliyet Gösteren Uluslararası Kuruluşlar

Dünyada organik tarıma ilişkin konuları bir çatı altında toplayarak bu konuya ilişkin bazı standartlar oluşturmak, daha önceden oluşturulmuş farklı standartları da uyumlu hale getirmek amacıyla çeşitli kuruluşlar oluşturulmuştur (Hasançebi, 2010).

Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)

Organik tarım faaliyetlerinin lider kuruluşu olup, organik üretime ilişkin kuralları tanımlayarak yazılı hale getiren ilk kuruluştur. Kuruluşun amacı, organik tarım konusunda tüm dünyada bir işbirliği oluşturarak, üretici refahı ve organik tarım sistemlerinin sürdürülebilirliğini de göz önünde tutuarak organik tarımı geliştimek ve üyelerinin de yardımıyla bu hedeflerini hayata geçirmek olduğu belirtilmektedir (Gök, 2008a).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

1943 yılında 44 ülkenin bir araya gelmesiyle kurulan FAO'nun hedeflerinin, bireylerin yaşam standartlarını yükseltmek ve tarımda verimliliği artımak, bunlarla beraber açlığı bitirmek, insanların gıdalara ulaşmasını sağlamak ve ürünlerin sağlıklı olmasını sağlamak olduğu ve bu nedenlerden ötürü kuruluşun organik tarımı desteklediği ifade edilmektedir (Kurt, 2006).

Organik Ticaret Birliği (OTA)

OTA, organik ürünlerin pazar payını arttırmak ve bunu yaparken de ürünlerin standartlarını korumak amacıyla 1985 yılında Kuzey Amerika'da kurulmuştur. Kuruluşun misyonunun; organik ticaretin büyümesinde sürekliliği sağlamak ve organik ürün ticaretini teşvik etmek olduğu bildirilmektedir (Gök, 2008b).

Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC)

ITC, gelişmekte olan ekonomilere ihracat potansiyellerini kullanma ve ithalatın geliştirilmesi konusunda programlar hazırlayarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır (Hasançebi, 2010).

2.3.2. Türkiye'de Organik Tarım

Türkiye'de organik tarım süreci 1986 yılında, Avrupa'da yapılan organik tarım faaliyetlerinden daha farklı bir şekilde ihracata yönelik olarak, Ege Bölgesi'nden kuru üzüm ve kuru incir ihracatıyla hayata geçmiştir. Bundan sonraki yıllarda organik tarımın dünyadaki gelişim eğilimi doğrultusunda Türkiye'de organik tarım konusunun önemi artmış ve bu artışın ürün sayısını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Türkiye'deki organik tarımın gelişiminin 2002 yılından 2008 yılına kadar olan 7 yıllık üretim süreci, ürün sayısı, üretici sayısı, yetiştiricilik yapılan alan, toplam üretim alanı, bu alanın doğadan toplama alanı, üretim miktarları Tablo 6'da verilmiştir (Ayla, 2011).

Tablo 6

Türkiye'de Organik Tarımsal Üretim

Yıllar	Ürün Sayısı	Üretici Sayısı	Yetiştiricilik Yapılan Alan (ha)	Doğadan Toplama Alanı (ha)	Toplam Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)
2002	150	12.428	57.365	32.462	89.827	310.125
2003	179	14.798	73.368	40.253	113.621	323.981
2004	174	12.806	108.598	100.975	209.573	378.803
2005	205	14.401	93.134	110.677	203.811	421.934
2006	203	14.256	100.275	92.514	192.789	458.095
2007	201	16.276	124.263	50.020	174.283	568.128
2008	247	14.926	109.387	57.496	166.883	530.225

"Neden Organik Tarım", (2012), Anonim$_6$. T.C Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Türkiye Organik Tarım Stratejik Plan kaynağından alınmıştır.

Ülkemizde organik tarım üretiminde, ürün çeşitliliğinde, üretici sayısında artış görülmektedir. Buna paralel olarak bu tarım sisteminin genel tarım içindeki payı da artmaktadır. Son yıllarda organik tarıma olan ilginin artmasıyla organik üretime yönelik tesisler kurulmaya başlanmıştır (Yıldız, 2009).

Ülkemizde organik olarak üretilen ve yurt dışına ihraç edilen gıdaların başında yoğurt, domates, nohut, fındık, ceviz, incir, üzüm ve kayısı gelmektedir. Almanya ve Amerika başta olmak üzere, ülkemizde organik olarak üretilen gıdalar birçok ülkeye ihraç edilmektedir. 2014 yılında en çok organik ürün ihracatı yapılan ülkeler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

2014 Yılında En Çok Organik Ürün İhracatı Yapılan Ülkeler

Ülke	Miktar (Kg)	Tutar ($)	% Değer
Almanya	3.335.466	19.248.646	24,4
Amerika Birleşik Devletleri	3.782.712	19.053.760	24,2
Fransa	1.488.675	8.507.402	10,8
Hollanda	1.254.091	7.075.308	9,0
İsviçre	1.190.599	6.217.360	7,9
Birleşik Krallık	998.137	4.446.227	5,6
İsveç	808.811	4.360.203	5,5
İtalya	389.770	2.775.607	3,5
Japonya	296.571	1.910.147	2,4
Danimarka	250.452	1.201.498	1,5
Avustralya	211.130	1.038.758	1,3
Belçika	136.720	471.784	0,6
Toplam	14.143.134	76.306.700	96,9

"Neden Organik Tarım", (2012-2016), Anonim$_6$. T.C Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Türkiye Organik Tarım Stratejik Plan kaynağından alınmıştır.

Tablo 7'de verilen toplam değerlerin, tabloda listelenmemiş olan diğer ülkelere ihraç edilen organik ürünler ile birlikte 2014 yılı için genel toplamda 15.552.638 kg olduğu belirtilmiştir.

Organik Gıda ve Beslenmedeki Önemi

Günümüzde pestisit olarak kullanılan nitrat, insan vücudunda nitrozamin ve nitrozamid türevlerine dönüşmektedir. Gereğinden fazla kullanılan gıda katkı maddeleri ve benzeri kimyasal katkılar, gastrointestinal sistem rahatsızlıklarına, çeşitli kanserlere, hematolojik rahatsızlıklara, A vitamini eksikliğine ve üreme ile ilgili çeşitli problemlere yol açabilmektedir. Kullanılan bu ve benzeri kimyasal maddeler gıda maddelerinin tat ve kokusunu da olumsuz etkilemektedir. Kullanılan klorlu ve hidrokarbonlu ilaçlar doğada elimine edilememektedir. Çevre üzerinde de uzun yıllar kirletici etki gösteren bu maddeler, anne sütüne geçerek bebekler üzerinde çeşitli patolojik sonuçlara yol açabilmektedir. Bütün bu tarım ilaçlarının sadece insanları değil, aynı ekosistemde yaşayan diğer canlıları da etkilediği ve onları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirdiği ifade edilmektedir (Ertan, 2005).

Organik Tarım Ürünlerine Yönelim Nedenleri

Çevre sorunlarının ortaya çıkması ve kullanılan kimyasalların insanlar üzerindeki olumsuz etkileri, toplumda organik beslenme konusunda farklı bir bilinç seviyesi oluşmasına yol açmıştır (Gök, 2008b). Organik gıdaların güvenli gıdalar olduğu ve insan sağlığını tehdit edebilecek kimyasal, biyolojik ve diğer tehlikeleri içermediği görüşü, bilinçli tüketicilerin organik gıdalara yönelimini arttırmıştır.

Organik tarım ürünlerine yönelik yapılan çalışmalarda üreticilerin ve tüketicilerin organik tarım ürünleri tüketimi konusunda tutarlılık gösterdikleri görülmektedir. Organik ürün tüketicisinin organik ürün tüketme nedenleri arasında ilk sırayı sağlığını korumanın aldığı tespit edilmiştir. Yine ikinci sırayı doğanın korunması, bitki ve tabiatın korunmasına önem vermesi olduğu sonuçlar arasında yer almaktadır (Tetik, 2012).

Organik Ürün Tercih Eden Tüketicilerin Özellikleri

Organik gıda tüketicilerinin ürünlere olan düşünceleri incelendiğinde tüketicilerin belirli özelliklere sahip oldukları gözlemlenmiş (Kurt, 2006) ve bu özellikler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Organik Gıda Tüketicilerinin Özellikleri

Yaşadığı yer	Şehirleşmiş bölgeler, Metropol şehirler
Tüketici davranışı	Tüketicinin yeme ve içme konusunda her ayrıntıyı inceleyen bir özelliğe sahip olması
Demografik yapısı	Eğitim seviyesinin yüksek olması

Kurt, K, (2006). *Organik tarım ürünleri pazarlaması ve uygulamalar üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir kaynağından alınmıştır.

2.4. Organik Pazar

2006 yılında Buğday Derneği öncülüğünde ve koordinasyonunda İstanbul Şişli'de ilk organik tarım pazarı kurulmuştur. Başlangıçta 20 tezgahla başlamış, 5 yıl içinde 200 tezgaha ulaşmış olan organik pazarın kurulması, organik ürünler piyasası için bir dönüm noktası olmuştur. Bugün İstanbul'da 6 pazar bulunmaktadır. İzmir, Samsun, Antalya, Bursa ve Ankara'da da çeşitli organik pazarlar kurulmuştur (Tablo 9).

Organik pazar, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı mevzuatları ve Belediyeler Kanunları gereğince belediyeler tarafından kurulup ve danışmanlık almaktadır. İstanbul'daki pazarların tamamı ile İzmir-Bostanlı, Konya-Meram ve Ankara pazarları sivil toplum kuruluşarının desteği ile yürütülmektedir. Belediyeler haricinde denetimin diğer ayağı olan Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'da organik pazarları sık aralıklarla denetleyerek organik pazarda satılan ürünlerden numune alarak laboratuvarda analizlerini yaptırmaktadır. Aynı zamanda Bakanlık ürünlerin sertifika, etiket ve alım faturalarını kontrol ederek rapor vermektedir.

Belediyeler ve konuyla ilgili sivil toplum kuruluşları tarafından organik pazara gelen ürünlerin kaydı tutulmakta, bununla birlikte ürün etiket ve sertifika kontrolü yapılmaktadır. Ayrıca üreticinin satış bilgilerinin sertifika kuruluşuna bildirilip üreticinin stok takibinin sağlanması konusunda da görev almaktadırlar (Anonim$_3$, 2016).

Tablo 9

Ülkemizde Faaliyet Gösteren Organik Pazarların İlleri ve Kuruluş Tarihleri

İl	Belediye	Kuruluş Tarihi
İstanbul	Şişli	Haziran 2006
Bursa	Nilüfer	Kasım 2006
Antalya	Muratpaşa	Mart 2008
Ankara	Çankaya	Haziran 2008
İstanbul	Kartal	Aralık 2009
İstanbul	Kadıköy	Ocak 2010
İzmir	Bornova	Haziran 2010
İzmir	Karşıyaka	Haziran 2010
Eskişehir	Tepebaşı	Temmuz 2010
İstanbul	Maltepe	Temmuz 2010
İstanbul	Zeytinburnu	Ekim 2010
Samsun	İlkadım	Kasım 2010
Ankara	Yenimahalle	Ekim 2011

"Neden Organik Tarım", (2012), Anonim$_6$. T.C Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Türkiye Organik Tarım Stratejik Plan kaynağından alınmıştır.

Ankara Organik Halk Pazarları

Ayrancı organik ürünler pazarı yetkili sertifika kuruluşları tarafından 29 Haziran 2008 tarihinde kurulmuştur. Her hafta pazar günleri Ankara halkına sabah saat 07.00'den akşam saat 19.00'a kadar hizmet vermektedir.

Organik pazardaki ürünlerin tamamı sertifikalı olarak satılmaktadır. Pazarda tezgâhlara konulan ürünlerde (yoğurt, bal, tereyağı, sebze meyve, vb.) sertifika kuruluşlarının bilgileri ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından verilen ürün logosunun bulunması gerekmektedir.

Pazara giren ürünlerin giriş sırasında tartımı yapılarak kabulü gerçekleşmektedir. Böylece başlangıçta fatura, irsaliye, üretici belgesi veya müstahsil makbuzu da, kabulünde gereken ürünlerin yasal belgeleri ile beraber ibraz edilen miktarı da kontrol edilmektedir. Bu sayede üreticinin de o hafta pazarda sattığı ürün ile ilgili bilgiler sertifika kuruluşuna rapor edilmektedir (Anonim$_1$, 2016).

Ülkemizde organik ürünlerin satışı ve pazarlanması, 24.06.1995 tarihli ve 552 sayılı "Yaş Sebze ve Meyve Ticareti'nin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" hükümlerine tabi bulunmamaktadır. Ülkemizdeki semt pazarları üretici ile tüketicinin organik gıdayla doğrudan buluşma yerleri olup, bu ürünler aracı olmadan doğrudan tüketiciye ulaşmakta ve bu sayede fiyatlar daha makul olmaktadır. Pazarda, 46 katılımcı, 141 tezgahta, 118 farklı üretici ürünlerini sergilemektedir. Katılımcı sayısı mevsimsel değişiklik göstermekteyse de ambalajlı ürünlerin sayısı 1000'in üzerindedir (Anonim$_1$, 2016).

Organik pazara Ankara'dan 46 adet katılımcı, Zonguldak, Mersini Eskişehir, Bolu, Adana, Muğla, Aydın, İzmir ve Bursa gibi birçok ilimizden katılmakta olup bunların 31'inin kendisi üretici, 15'i ise üreticinin yetkilendirdiği kişi veya firmalar olmaktadır. 118 adet üreticiden 60'ı taze ürün üreticisidir. Tezgahların yaklaşık %75'inde meyve-sebze satılmaktadır. Ayrıca bal, süt ürünleri, zeytin, zeytinyağı, yumurta, tavuk, reçel, bakliyat gibi birçok ürün pazarda sergilenmektedir (Anonim$_1$, 2016).

Ayrancı organik ürünler pazarında, pazara gelen tüketiciler için de çeşitli eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir. Bu amaçla düzenlenen faaliyetlerde naylon poşetlerin doğaya verdikleri zararlar anlatılmış; ayrıca bitkisel atık yağlar ve bunların değerlendirilmesi ile ilgili olarak da bir bilgilendirme sunumu yapılmıştır. Bu amaçla pazara bitkisel atık toplama bidonları yerleştirilmiştir. Bunun haricinde de üretici-tüketici arasında bağ oluşturmak için

üreticilerin organik tarım arazilerine geziler düzenlenmiş, pazarda çeşitli kutlamalar yapılmıştır (Anonim$_1$, 2016). Şekil 8'de Ankara Çankaya ilçesi Ayrancı organik pazarından bir görünüm verilmiştir.

*Şekil 8.*Ankara Çankaya ilçesi Ayrancı organik pazarından bir görünüm (Anonim$_1$, 2016) (Çankaya Belediyesi http://www.cankaya.bel.tr/ sitesinden erişilmiştir.)

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, araştırmanın evren ve örneklemi, veri toplama aracı ve geliştirilmesi, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması konularına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yürütülmesinde betimsel araştırma türlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2012). Bu araştırma, organik pazarlardan alışveriş yapan organik gıda tüketicilerinin demografik özelliklerini, organik gıdalar hakkındaki bilgi durumlarını, organik gıda tüketim tercihlerini, organik gıdalara ilişkin tutumlarını ve bu tutumlarının cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi değişkenlere göre farklılıklarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırma, organik gıda tüketicilerinin görüşlerine dayalı olması nedeniyle betimsel ve durum saptayıcı niteliktedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Bu bütün, ortak özellikleri olan bütün canlıların her türlü elemanını içine alabilir. Çoklu bireylerden oluşan bütünler için kullanılan “evren” terimi, yerini tekli elemanlar için “örnek olay”, küçük gruplar için de “araştırma kümesi” gibi deyimlere bırakır (Karasar, 2012).

Araştırma evreni, Ankara ili Çankaya ilçesinde kurulan organik pazarlardan alışveriş yapan 18 ve üzeri yaş grubundaki erkekler ve kadınlardan oluşmaktadır. Bu pazarlardan alışveriş yapan 18 yaş üstü tüm bireyler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Çankaya ilçesinde kurulan pazarlar Aşağı Ayrancı ve Ümitköy semtlerinde bulunmaktadır. Evren ve

örneklemin belirlenmesi aşamasında, organik pazarların bağlı olduğu Çankaya Belediyesi ile görüşmeler yapılmış ve bu pazarlardan alışveriş yapan ortalama kişi sayısı bilgisi alınmıştır.

Araştırmaya konu olan bu pazarlarda ortalama kişi sayısı Çankaya Belediyesinden alınan bilgiye göre haftada 400 olarak belirlenmiştir.

$$n_0 = \frac{Nt^2 pq}{d^2(N-1)+t^2 pq} = \frac{400(1{,}96)^2 0{,}5*0{,}5}{0.05^2(400-1)+(1{,}96)^2*0{,}5*0{,}5} \cong 196$$

%95 olasılıkla t tablo değeri=1,96

Erkek ve Kadın organik gıda tüketicileri olduğu için p=0,05 q=0,05

N = Populasyondaki birey sayısı

p = İncelenecek olayın görülüş sıklığı

q = İncelenecek olayın görülmeyiş sıklığı

t = Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer

d = Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen $\pm$ sapma.

400 kişi olarak belirlenen örneklem grubundan, basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen örneklem hesabına göre minimum 196 kişiye ulaşılması uygun bulunmuştur. Araştırma kapsamında, 244 kişi ile yüz yüze görüşme yöntemi ile anket uygulaması yapılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak, geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Veri toplama aracının geliştirilmesi aşamasından önce, araştırmanın temellendirilmesi ve belirlenen amaçlara ulaşabilmesi için konuyla ilgili tez, makale, bildiri, kitap, bilimsel araştırmalar incelenmiştir. Literatür incelemesinden elde edilen bilgiler yardımıyla veri toplama aracının kavramsal yapısı ve ana çerçevesi belirlenmiştir.

Hazırlanmış olan anket formu ilk aşamada organik pazardan alışveriş yapan 15 organik gıda tüketicisine uygulanmıştır. Uygulama sonucunda, anket formu uzman görüşü doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Daha sonra 20 organik gıda tüketicisi ile pilot uygulama yapılarak anket son haline getirilmiştir.

Hazırlanan anket, Çankaya Belediyesi Park ve Bahçe Müdürlüğü İmar A.Ş'den alınan izinle yüz yüze görüşme yöntemiyle doldurulmuştur. Anket formları birebir olarak gönüllü olan tüketiciler tarafından doldurulmuş olması nedeniyle tüm anket formları geçerli sayılmıştır.

Anket formunda, tüketicilerin demogarafik özellikleri ve organik ürünleri tercih etme durumlarına yönelik görüşlerini belirleyen dört bölüm bulunmaktadır. Anketin birinci bölümünde kişilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanan sorular, ikinci bölümde organik gıdalar hakkındaki bilgi durumları, üçüncü bölümde tüketicilerin organik gıdalara yönelik tutumları ve dördüncü bölümde ise organik gıda tüketim durumlarını belirlemek amacıyla sorulmuş sorular bulunmaktadır (EK-1).

3.4.Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan organik gıda tüketicilerinin görüşlerinin değerlendirilmesi yapılırken; EK-1'de" verilen anket formları uygulanarak istatistiksel analiz yapılmıştır.

Ölçme araçları ile toplanan veriler kontrol edilerek bilgisayarda kodlanmıştır. Daha sonra veriler kullanılarak SPSS (Chicago IL, Version 17) paket programı ile istatistiksel analizler yapılmıştır. Tüketicilerin demografik özellikleri ile organik gıdalara ilişkin görüşlerinin belirlenmesinde sayı (n) ve yüzde (%) değerleri kullanılmıştır. Verilerin geçerlilik ve güvenilirlik analizinde madde toplam korelasyonu ve Cronbach alfa (α) katsayısı kullanılmıştır (Cronbach, 1951).
Uygulamada kullanılan 22 maddelik tutum ölçeği için hesaplanan cronbach alfa (α) güvenilirliği katsayısı 0,76 çıkmıştır. Bu katsayının 0,70'in üstünde çıkması sebebiyle anketin uygun olduğu söylenebilir.

Kaiser-meyer-olkin örneklem yeterliliği: 0,739

Bartlett's küresellik testininin ki kare değeri : 1289,232

Serbestik derecesi 231 $p<0,01$

Açıklanan toplam varyans incelendiğinde 22 madde için pilot uygulama verilerine göre tek faktörün bulunduğu ve bu tek faktörlü ölçme aracı ile ölçülen özelliğin 63,809'nun ölçüldüğü söylenebilir. Sosyal bilimlerde toplam açıklanan varyansın en az 60 olması yeterlidir. Kaiser-meyer-olkin örneklem yeterliliği istatistiğinin 0,50 üzerinde çıkması

verilerin örneklem sayısının yeterli olduğunun bir göstergesidir. Bartlett's küresellik testini ki kare değeri verilerin faktör analizi için uygunluğunu test eder. Oran ne kadar yüksekse veri seti faktör analizi yapmak için o kadar uygundur (Bonett, 2003; Bartholomew, Steele, Galbraith & Moustaki, 2008;). Dolayısıyla bu verilerin faktör analizine uygun olduğu söylenebilir ($p<0,05$). Genel olarak faktör analizi sonuçlarına göre ölçme aracının yapı geçerliliğinin sağlandığı söylenebilir (Polit ve Beck , 2012).

Öncelikle sürekli değerlerin tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler gösterilirken (ortalama ± standard sapma) ve n (%) olarak belirtilmiştir. Veri analizi yapılırken, iki grup karşılaştırması için bağımsız iki grup t testi, iki grup arasındaki ortalamaların farklı olup olmadığı, ya da standart bir değerle bir grup ortalamasının farklı olup olmadığını tespit etmekte yaygın olarak kullanılan testlerdendir. Ön şartlar sağlandığından tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizinde gruplar arası anlamlılığın tespiti için Tukey Testi ve gruplar arasındaki örneklem sayılarının tam eşit olmadığı durumlarda LSD (Least Significant Difference) testi uygulanmıştır. Tukey toplanabilirlik testi ile her iki ölçeğin de toplanmaya uygun olduğu görülmüştür. İki sınıflamalı değişkenin birbirinden bağımsız olup olmadığını test etmek için Khi-kare testi kullanılmıştır. Analiz sonucunun anlamlı çıkması değişkenler arasında bağlantı olduğunu, çıkmaması ise değişkenlerin birbirinden bağımsız olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmaya katılan organik gıda tüketicilerinin demografik özelliklerini, organik gıdalar hakkındaki bilgi durumlarını, organik gıda tüketim durumlarını, organik gıdalara yönelik tutumlarını ve bu tutumlarının cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi değişkenlere göre farklılıkları araştırılmış ve elde edilen bulgular literatür bilgileri ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

4.1. Araştırmaya Katılan Organik Gıda Katılımcıların Demografik Özellikleri

Bu bölümde, araştırma kapsamındaki organik gıda tüketicilerine ilişkin demografik özellikler yer almaktadır. Katılımcıların yaşları, cinsiyetleri, medeni durumları, meslekleri, sahip oldukları çocuk sayıları ve aile büyüklükleri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı (n:244)

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet			
	Kadın	134	54,9
	Erkek	110	45,1
Yaş			
	18-24	39	16,0
	25-34	85	34,8
	35-44	99	40,6
	45-54	17	7,0
	55 - üstü	4	1,6
Eğitim Durumu			
	Lise	24	9,5
	Lisans	178	73,3
	Yüksek Lisans	33	13,6
	Doktora	9	3,7

Tablo 10 Devam			
Meslek		Sayı (n)	Yüzde (%)
	Kamu	136	61,0
	Özel	66	29,6
	Emekli	4	1,8
	Ev kadını	17	7,6
Medeni Hal			
	Evli	148	61,4
	Bekâr	93	38,6
Çocuk sayısı			
	Çocuğu yok	105	42,9
	Bir çocuk	53	21,6
	İki çocuk	54	22,0
	Üç çocuk	30	12,2
	Dört çocuk	2	0,8
Aylık gelir			
	1000 TL'den az	24	9,8
	1000-1500 TL arası	14	5,7
	1501-2000 TL arası	67	27,3
	2001-2500 TL arası	11	4,5
	2501-3000 TL arası	61	24,9
	3000 TL üstü	67	27,3
Aile büyüklüğü			
	1	51	21,0
	2	66	26,9
	3	77	31,4
	4	50	20,4

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların %54,9'u kadın, %45,1'i erkek'tir.

Araştırmaya katılanların, %16'sı 18-24 yaş aralığında, %34,8'i 25-34 yaş aralığında, %40,6'sı 35-44 yaş aralığında, %7,0'si 45-54 yaş aralığında ve %1,6'sı ise 55 yaş aralığı ve üstünde olduğu görülmüştür.

Katılımcıların %9,5'inin lise, %73,3'ünün lisans, %13,6'sının yüksek lisans ve %3,7'sinin de doktora eğitimi aldığı saptanmıştır.

Katılımcıların %61'inin kamu görevlisi, %29,6'sının özel sektör çalışanı, %1,8'inin emekli ve %7,6'sının ise ev kadını olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde ise, %61,4'ünün evli, %38,6'sının bekar olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların çocuk sayıları incelendiğinde, %42,9'unun çocuk sahibi olmadığı, %21,6'sının bir çocuk, %22'sinin iki çocuk sahibi olduğu, %12,2'sinin üç çocuk ve %0,8'inin ise 4 çocuk sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların aylık gelirlerinin %9,8'inin 1000 TL den az olduğu, %5,7'sinin 1000-1500TL, %27,3'ünün 1501-2000 TL, %4,5'inin 2001-2500TL, %24,9'unun 2501 - 3000TL ve %27,3'ünün 3000TL ve üzeri geliri olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların aile büyüklükleri incelendiğinde ise, %21,0'inin bir kişi, %26,9'unun iki kişi, %31,4'ünün üç kişi, %20,4'ünün ise aile büyüklüğünün dört kişi ve üzeri olduğu belirlenmiştir.

4.2. Araştırmaya Katılan Organik Gıda Tüketicilerinin Organik Gıdalar Hakkındaki Bilgi Durumları

Tablo 11

Katılımcıların Organik Gıdalar Hakkında İlk Bilgi Kaynaklarının Dağılımı

Seçenekler	n	%
Aile, dost ve arkadaş aracılığıyla	50	20,4
Gazete, dergi ve kitap aracılığıyla	45	18,4
Internet aracılığıyla	21	8,6
Kongre, sempozyum ve seminer gibi bilimsel toplantılarda	15	6,1
Televizyon ve radyo aracılığıyla	113	46,1
Toplam	244	100

Katılımcıların organik gıdalar hakkındaki ilk bilgi kaynakları incelendiğinde (Tablo 11), %20,4'ünün aile, dost ve arkadaş aracılığıyla, %18,4 gazete, dergi ve kitap aracılığıyla, %8,6'sının internet aracılığıyla, %6,1'inin kongre, sempozyum ve seminer gibi bilimsel toplantılar aracılığıyla ve %46,1'inin televizyon ve radyo aracılığıyla öğrendiği belirlenmiştir. Katılımcıların organik gıdalar hakkında edindikleri bilgilerin çoğunlukla televizyon kaynaklı olmasının, medya iletişim araçlarının tüketiciler üzerindeki etkisinin çok güçlü olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Hasançebi (2010) ve Lüleci'nin (2012) yaptıkları araştırmalarda da aynı şekilde televizyonun etkisi ön plana çıkmıştır. Elde edilen sonuçlar, Hasançebi (2010) ve Lüleci'nin (2012) araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların organik gıda terimine ilişkin görüşlerinin dağılımı, Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Katılımcıların Organik Gıda Terimine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı (n:244)

Seçenekler	n	%
İnsana ve çevreye dost ürün olduğu	175	71,7
Sağlıklı üretim ile üretildiği	141	58,0
Sentetik kimyasal ilaç bulunmadığı	170	69,7
Hormon ve mineral gübre bulunmadığı	196	80,7
Ürün miktar artışıyla birlikte kalitesinin yükseldiği	17	7,0

Katılımcıların; %71,7'si organik gıdaların insana ve çevreye dost ürün olduğunu, %58'i sağlıklı üretim ile üretildiğini, %69,7'si sentetik kimyasal ilaç bulunmadığını, %80,7'si hormon ve mineral gübre bulunmadığını ve %7'si ise ürün miktar artışıyla birlikte kalitesinin yükseldiğini belirtmiştir.

Katılımcıların organik gıda terimi hakkında görüşleri incelendiğinde, %80,7'sinin organik gıdaların hormon ve mineral gübre içermediğini ifade etmesi, hormonsuz olan her gıdanın aynı zamanda organik olabileceği yargısının oluştuğunu göstermektedir, ancak gıdaların organik olabilmesi açısından üretim sürecinde hormon ve mineral gübre kullanılmaması tek başına yeterli değildir.

Sarıkaya'nın (2007) araştırmasında da tüketicilerin %80'inin organik ürünlerin hormonsuz olmasına son derece önem verdikleri ve bu konuda taviz vermedikleri saptanmıştır. Bu çalışmanın bulguları ile yapılan çalışmanın bulguları paralellik göstermektedir.

Katılımcıların organik ürünlerin taşıması gereken özelliklere ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Katılımcıların Organik Ürünlerin Taşıması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı (n:244)

Seçenekler	n	%
Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon firmasının logosu bulunmalı	173	70,9
Organik ürünün sertifikalı üretimi olmalı	145	59,4
Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından kontrol edilmeli	125	51,2
Organik gıda üzerinde "organik gıda" olduğu anlaşılan bir etiket yer almalı	131	53,7
Ürün üzerinde içerdiği bileşenler listesi yer almalı	128	53,1

Bir ürünün organik olabilmesi için hangi özellikleri taşıması gerektiği ile ilgili olarak; katılımcıların %70,9'u Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon firmasının etiketi bulunmalı, %59,4'ü organik ürünün sertifikalı üretimi olmalı, %51,2'sinin Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından kontrol edilmeli, %53,7'si ise ürün üzerinde içerdiği bileşenler listesi yer almalı cevabını vermiştir.

Bir ürününün organik olması için ürünün üzerinde, Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon firmaları tarafından basılmış logonun bulunması gerekmektedir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, katılımcıların büyük bir kısmı, gıdaların organik olduğunu gösteren en önemli etken olarak Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon firmasının logosunun bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu durum, katılımcıların satın aldıkları organik gıdalar hakkında bilinçli olduklarını göstermektedir. Organik gıdalar üzerinde bulunması gereken logolar, EK-2'de verilmiştir.

4.3. Araştırmaya Katılan Organik Gıda Tüketicilerinin Organik Gıda Tüketim Durumları

Tablo 14

Katılımcıların Organik Gıda Tüketme Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Seçenekler	n	%
Besin değerleri daha yüksek olduğu için	8	3
Daha lezzetli olduğu için	4	2
Daha sağlıklı olduğunu düşündüğü için	232	95
Toplam	244	100

Katılımcıların organik gıda tüketme nedenleri incelendiğinde (Tablo 14), %3'ü besin değerleri daha yüksek olduğu için, %2'si daha lezzetli olduğu için, %95'i ise daha sağlıklı olduğunu düşündüğü için organik gıdaları tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Hasançebi (2010) tarafından yapılmış olan araştırmada, katılımcıların %80'i en önemli tüketim nedenlerinin, organik gıdaların sağlıklı olması olduğunu ifade etmişlerdir. Hasançebi (2010)'nin araştırmasından elde edilen sonuçlar, bu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların organik gıdalara ulaşım yerlerinin dağılımı Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15

Katılımcıların Organik Gıdalara Ulaşım Yerlerinin Dağılımı (n:244)

Seçenekler	n	%
Pazar	192	78,7
Dükkan	51	20,9
Market	106	43,2
İnternet sitesi	24	9,5
Aile ve dost aracılığıyla	35	14,3

Organik gıdaları, katılımcıların %78,7'sinin pazardan, %20,9'unun dükkanlardan, %43,2'sinin marketlerden, %9,5'inin internetten ve %14,3'ünün ise aile ve dost aracılığı ile satın aldıkları saptanmıştır.

Kara'nın (2007) Ankara ve İstanbul'da organik gıda tüketen kişilerle yapılmış olan araştırmasında, katılımcılara "Organik gıdaya nasıl ulaşırsınız" sorusu sorulmuş ve tüketicilerin organik gıdaları en çok (%52,8) süpermarketlerden, daha sonra organik dükkanlardan (% 37,7) ve marketlerden (%9,42) satın aldıkları belirlenmiştir.

Sarıkaya'nın (2007) organik ürün tüketimini etkileyen faktörler ve tüketici tutumlarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada da organik ürün alışverişini tüketicilerin %52,8'inin süpermarketlerden, %37,7'sinin organik dükkanlardan, % 9,0'unun marketlerden yaptıkları tespit edilmiştir. Kara (2007) ve Sarıkaya (2007) tarafından yapılan çalışmalarda organik pazarlar ele alınmamıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular ile organik gıda tüketimi konusunda literatürde bulunan bir boşluğun doldurulduğu ifade edilebilir.

Katılımcıların organik gıda satın alma sıklıklarının dağılımı Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Katılımcıların Organik Gıda Satın Alma Sıklıklarının Dağılımı

Seçenekler	n	%
Nadiren	14	5,7
Ayda 1-2	30	12,2
Ayda 3-4	48	19,6
Her hafta	152	62
Toplam	244	100

Katılımcıların %5,7'si nadiren, %12,2'si ayda 1-2 kez, %19,6'sı ayda 3-4 kez, %62'si ise her hafta organik gıda satın aldıklarını ifade etmişlerdir.

Sarıkaya (2007) tarafından yapılan bir araştırmaya göre tüketicilerin çoğunlukla organik ürünleri her hafta satın aldığı belirlenmiştir ve bu araştırmadan elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların organik gıda satın almak için aylık olarak ayırdıkları bütçenin dağılımı Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17

Katılımcıların Organik Gıda Satın Almak İçin Ayırdıkları Aylık Bütçenin Dağılımı

Seçenekler	n	%
100 TLden az	33	13,5
100-250 TL	110	45,1
251-500 TL	27	11,1
501-750 TL	56	23,0
751-1000	7	2,8
1000 TL'den fazla	11	4,5
Toplam	244	100

Organik gıdalar için katılımcıların %13,5'i 100 TL den az, %45,1'i 100-250 TL, %11,1'i 251-500 TL, %23'ü 501-750 TL, %2,8'i 751-1000 TL, %4,5'i ise 1000 TL'den fazla bir bütçe ayırdıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %45'i organik gıda satın almak için aylık olarak 100-250 TL'lik bir bütçe ayırdıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyete göre organik gıdalar hakkındaki ilk bilgi kaynaklarının dağılımı Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18

Katılımcıların Organik Gıdalar Hakkındaki İlk Bilgi Kaynaklarının Dağılımının Cinsiyete Göre Khi-kare Bulguları

	Televizyon ve radyo		Gazete, dergi, kitap		Internet aracılığıyla		Aile, dost ve arkadaş aracılığıyla		Bilimsel toplantılar			
Cinsiyet	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	x^2	p
Kadın	62	25,5	30	12,3	10	4,1	24	9,8	8	3,3	3,25	0,517
Erkek	48	19,6	17	7,0	12	4,9	25	10,2	8	3,3		

(p>0,05)

Katılımcıların organik gıdalar hakkındaki ilk bilgi kaynaklarının dağılımına ilişkin bulgular incelendiğinde; kadınların %25,5'inin televizyon ve radyo aracılığıyla, %12,3'ünün gazete, dergi ve kitaplardan, %4,1'i internetten, %9,8'i aile, dost ve arkadaş aracılığıyla, %3,3'ü kongre, sempozyum ve seminer gibi bilimsel toplantılardan öğrendikleri; erkeklerin %19,6'sı televizyon ve radyo aracılığı ile, %7,0'si gazete, dergi ve kitap, %4,9'u internet aracılığı ile, %10,2'si aile, dost ve arkadaş aracılığı ile, %3,3'ü bilimsel toplantılardan öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların organik gıdalar hakkındaki ilk bilgi kaynakları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0,05).

Lüleci (2012) tarafından yapılmış olan benzer bir araştırmada, katılımcıların %31'i organik gıdalar ile ilgili bilgileri en fazla televizyon seyrederek edindiklerini ifade etmişlerdir ve bu araştırmadan elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

Organik pazarlardan alışveriş yapan katılımcıların, organik gıda terimine ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre khi-kare bulguları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Katılımcıların Organik Gıda Terimine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları

	İnsana ve çevreye dost ürün olduğu		Sağlıklı üretim ile üretildiği		Sentetik kimyasal ilaç bulunmadığı		Hormon ve mineral gübre bulunmadığı		Ürün miktar artışıyla birlikte kalitesinin yükseldiği		x^2	p
Cinsiyet	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Kadın	102	76,7	83	62,4	95	71,4	113	85	9	6,8	3,25	0,517
Erkek	73	66,4	58	52,7	75	68,2	83	75,5	8	7,3		

(p>0,05)

Erkeklerin %66,4'ü organik gıdaların insana ve çevreye dost ürün olduğunu, %52,7'si, organik gıdaların sağlıklı üretim ile üretildiğini, %68,2'si organik gıdalarda sentetik kimyasal ilaç bulunmadığını, %75,5'i hormon ve mineral gübre bulunmadığını, %7,3'ü de ürün miktar artışıyla birlikte organik gıdaların kalitesinin de yükseldiğini ifade etmişlerdir.

Kadınların %76,7'si organik gıdaların insana ve çevreye dost ürün olduğunu, %62,4''ü, organik gıdaların sağlıklı üretim ile üretildiğini, %71,4'ü organik gıdalarda sentetik kimyasal ilaç bulunmadığını, %85'i hormon ve mineral gübre bulunmadığını, %6,8'i de ürün miktar artışıyla birlikte organik gıdaların kalitesinin de yükseldiğini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların organik gıda terimine ilişkin görüşleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). Bu durum organik gıda tüketicilerinin, "organik gıda" terimine ilişkin görüşlerinin kadın veya erkek tüketicilere göre değişmediğini göstermektedir.

Kara (2007) tarafından yapılan bir araştırmada organik gıda tüketme nedenlerinden olan lezzetli olma, doğayı koruması için gerekli olma, sağlıklı olma ve kimyasal katkı içermeme değişkenleri incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet dağılımlarına göre anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmüştür (p>0,05).

Katılımcıların organik ürünlerin taşıması gereken özelliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre khi-kare bulguları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20

Katılımcıların Organik Gıdaların Taşıması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları

	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon firmasının logosu bulunmalı		Organik ürünün sertifikalı üretimi olmalı		Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından kontrol edilmeli		Organik gıda üzerinde "organik gıda" olduğu anlaşılan bir etiket yer almalı		Ürün üzerinde içerdiği bileşenler listesi yer almalı			
Cinsiyet	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Kadın	100	76,9	74	56,9	67	52	70	53,8	74	56,9	11,22	0,689
Erkek	73	67	71	65,1	58	53	60	55	54	49,5		

(p>0,05)

Katılımcıların organik gıdaların taşıması gereken özelliklere ilişkin görüşleri incelendiğinde, erkeklerin %67'si "Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon firmasının logosu bulunmalı", %65,1'i, "Organik

ürünün sertifikalı üretimi olmalı", %53'ü "Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından kontrol edilmeli", %55'i "Organik gıda üzerinde organik gıda olduğu anlaşılan bir etiket yer almalı" ve %49,5'i "Ürün üzerinde içerdiği bileşenler listesi yer almalı" cevabını vermişlerdir.

Kadınların %76,9'u "Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon firmasının logosu bulunmalı", , % 56,9'u "Organik ürünün sertifikalı üretimi olmalı", %52'si "Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından kontrol edilmeli", %53,8'i "Organik gıda üzerinde "organik gıda" olduğu anlaşılan bir etiket yer almalı", % 56,9'u "Ürün üzerinde içerdiği bileşenler listesi yer almalı" cevabını vermiştir.

Katılımcıların bir ürünün organik olabilmesi için taşıması gereken özellikler hakkındaki görüşleri cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde kadın ve erkekler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Katılımcıların organik gıdaları tüketme nedenlerinin cinsiyetlerine göre khi-kare bulguları Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21

Katılımcıların Organik Gıda Tüketme Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları

	Besin değerleri daha yüksek olduğu için		Daha lezzetli olduğu için		Daha sağlıklı olduğu için					
Cinsiyet	n	%	n	%	n	%	n	%	x^2	p
Kadın	2	0,8	2	0,8	130	53,3	244	100	3,048	0,218
Erkek	6	2,5	2	0,8	102	41,8				

(p>0,05)

Organik pazarlardan alışveriş yapan kadınların %53,3'ü, organik gıdaların daha sağlıklı olduğunu düşündükleri için, %0,8'i besin değerleri daha yüksek olduğu için, %0,8'i daha lezzetli olduğu için organik gıdaları tükettiklerini belirtmişlerdir. Erkeklerin, %41,8'i daha sağlıklı olduğu için, %2,5'i besin değerleri daha yüksek olduğu için, %0,8'i daha lezzetli olduğu için organik gıdaları tükettiklerini belirtmişlerdir.

Organik pazarlardan alışveriş yapan tüketicilerin, organik gıda tüketmelerindeki ilk nedenin, organik gıdaları daha sağlıklı bulmaları olduğu söylenebilir.

Katılımcıların organik gıdaları tüketme nedenleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (p>0,05).

Katılımcıların organik gıdalara nasıl ulaştıkları Tablo 22'de sunulmuştur.

Tablo 22

Katılımcıların Organik Gıda Satın Aldıkları Yerlerin Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları

		Evet		Hayır		Toplam	x^2	P
Seçenek	Cinsiyet	n	%	n	%			
Pazar	Kadın	109	44,7	25	10,2	134	1,249	0,264
	Erkek	83	34	27	11,1	110		
Dükkan	Kadın	37	15,2	97	39,8	134	8,095	0,004*
	Erkek	14	5,7	96	39,3	110		
Market	Kadın	62	25,1	72	29,6	134	0,844	0,358
	Erkek	44	18,1	66	27,2	110		
İnternetsitesi	Kadın	14	5,8	120	49	134	0,386	0,534
	Erkek	10	3,7	101	41,6	110		
Aile ve Dost	Kadın	24	9,8	110	45,1	134	3,077	0,079
	Erkek	11	4,5	99	40,6	110		
	Toplam					244		

(p<0,05)

Erkek katılımcıların %34'ü, kadınların %44,7'si organik pazardan alışveriş yaptıklarını ifade etmişlerdir. Organik gıdaları organik pazarlardan satın alma durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (p>0,05).

Erkek katılımcıların %5,7'sinin, kadınların ise %15,2'sinin organik gıdaları dükkanlardan satın aldıkları görülmektedir. Katılımcıların organik gıdaları dükkanlardan satın alma durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (p<0,05). Cinsiyet yönünde değerlendirme sonucunda farklılığın kadınlar yönünde olduğu, organik gıdaları satın alırken kadınların organik gıdaların satıldığı dükkanları erkeklerden daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Erkek katılımcıların %18,1'i, kadınların %25,1'inin organik gıdaları marketlerden satın aldıkları görülmektedir. Katılımcıların organik gıdalarısatın alırken marketleri tercih etme durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Erkek katılımcıların %3,7'sinin, kadın katılımcıların ise %5,8'inin organik gıdaları internet sitelerinden satın aldıkları belirlenmiştir. Katılımcıların organik gıdaları internet siteleri üzerinden satın alma durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Erkek katılımcıların %4,5'inin, kadınların %9,8'inin organik gıdalara aile ve dost aracılığı ile ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların organik gıdaları aile ve dost aracılığı ile satın alma durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Katılımcıların organik pazarlardan gıda satın alma sıklıklarının cinsiyetlerine göre khi-kare analizi sonuçları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23

Katılımcıların Organik Gıdaları Satın Alma Sıklıklarının Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları

	Nadiren		Ayda 1-2		Ayda 3-4		Her Hafta		Toplam		x^2	P
Cinsiyet	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Kadın	6	2,5	19	7,8	29	12	80	32,8	134	54,9	2,588	0,46
Erkek	8	3,3	11	4,5	19	7,8	72	29,5	110	45,1		

(p>0,05)

Organik gıdaları organik pazardan "nadiren" satın alan erkeklerin oranı %3,3 iken bu oranın kadınlarda %2,5 olduğu tespit edilmiştir. Organik gıdaları "ayda 1-2" defa satın alanların oranı erkeklerde %4,5, iken bu oran kadınlarda %7,8 olarak belirlenmiştir. "Ayda 3-4" defa satın alanların oranı erkeklerde %7,8, iken bu oran kadınlarda %12 olarak belirlenmiştir. Organik gıdaları "her hafta" satın alanların oranı erkeklerde %29,5 iken, kadınlarda %32,8 olduğu görülmüştür.

Katılımcıların organik gıdaları satın alma sıklıkları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişik bulunamamıştır (p>0,05).

4.4. Organik Gıda Tüketicilerinin Bazı Organik Gıdaları Satın Alma Sıklıkları İle İlgili Bilgiler

Katılımcıların bazı organik gıdaları satın alma sıklıklarının cinsiyetlerine göre khi-kare bulguları Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24

Katılımcıların Bazı Organik Gıdaları Satın Alma Sıklıklarının Cinsiyetlerine Göre Khi-kare Bulguları

Maddeler	Cinsiyet	Hiç		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		x^2	p
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Taze Meyve	Kadın	1	0,4	3	1	25	10	44	18	61	25	15,26	0,004*
	Erkek	2	0,8	7	2,9	32	13	15	6,1	54	22		
Taze Sebze	Kadın	3	1,2	5	2	16	6,6	60	25	50	21	6,608	0,158
	Erkek	2	0,8	8	3,3	24	9,8	44	18	32	13		
Yumurta	Kadın	3	1,2	4	1,6	16	6,6	60	25	51	21	11,846	0,019*
	Erkek	1	0,4	10	4,1	25	10	46	19	28	12		
Tahıl	Kadın	4	1,6	11	4,5	38	16	52	21	29	12	8,848	0,065
	Erkek	6	2,5	19	7,8	32	13	27	11	26	11		
Tavuk Eti	Kadın	-	-	11	4,5	19	7,8	36	15	68	28	5,124	0,275
	Erkek	1	0,4	9	3,7	26	11	24	9,8	50	21		
Bakliyat	Kadın	6	2,5	11	4,6	30	13	52	22	29	12	18,411	0,001*
	Erkek	18	7,6	20	8,4	28	12	29	12	15	6,3		
Zeytinyağı	Kadın	3	1,2	6	2,5	16	6,6	44	18	65	27	31,684	0,00*
	Erkek	9	3,7	26	11	19	7,8	18	7,4	38	16		
Salça	Kadın	7	2,9	9	3,7	20	8,2	39	16	58	24	8,727	0,068
	Erkek	9	3,7	14	5,8	26	11	21	8,6	40	17		
Çay	Kadın	14	5,7	14	5,7	44	18	28	12	34	14	7,861	0,097
	Erkek	20	8,2	19	7,8	29	12	14	5,7	28	12		
Bebek maması	Kadın	74	30	4	1,6	24	9,8	5	2	27	11	15,411	0,004*
	Erkek	54	22	17	7	18	7,4	8	3,3	13	5,3		

(p<0,05)

Katılımcıların bazı organik gıdaları satın alma sıklıklarının cinsiyetlerine göre khi-kare bulguları tablosunda (Tablo 24) en yüksek değerler incelendiğinde, kadın katılımcıların %25'i, erkek katılımcıların %22'si, taze meyveyi her zaman satın aldıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan kadın katılımcıların %25'i, erkeklerin %19'u organik pazardan sık sık yumurta satın aldıklarını ifade etmişlerdir. Kadın katılımcıların %22'si, erkeklerin ise %12'si sık sık bakliyat satın aldıklarını belirtmişlerdir. Kadın katılımcıların %27'si, erkeklerin ise %16'sı zeytinyağını her zaman satın aldıklarını belirtmişlerdir.

Kadın katılımcıların %24'ü, erkek katılımcıların %17'si organik pazarlardan her zaman salça aldıklarını belirtmişlerdir. Kadın katılımcıların %18'i, erkek katılımcıların %12'si organik pazarlardan bazen çay satın aldıklarını belirtmişlerdir. Kadınların %11'i,

erkeklerin ise %5,3'ü organik pazardan bebek mamasını her zaman satın aldıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların taze meyve, yumurta, bakliyat, zeytinyağı ve bebek mamasını satın alma sıklıkları ile cinsiyetleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Kadınların bu organik gıdaları erkeklerden daha fazla satın aldıkları belirlenmiştir.

Katılımcıların taze sebze, tahıl, tavuk eti, salça ve çayı satın alma sıklığı ile cinsiyetleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Katılımcıların organik gıdalara ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
Maddeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Organik gıdalar daha sağlıklıdır	1	0,4	7	2,9	6	2,4	47	19	183	74,7
Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez	2	0,8	10	4,1	32	13,1	62	25	138	56,3
Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır	1	0,4	1	0,4	14	5,7	48	20	180	73,5
İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir	3	1,2	5	2	28	11,4	63	26	145	59,2
Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir	1	0,4	8	3,3	8	3,3	76	31	151	61,6
Organik gıdalar pahalıdır	61	24,9	101	41	34	13,9	25	10	23	9,4
Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir	46	18,8	71	29	62	25,3	39	16	26	10,6
Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır	61	24,9	80	33	33	13,5	45	18	25	10,2
Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir	10	4,1	32	13	57	23,3	68	28	77	31,4
Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir	1	0,4	4	1,6	28	11,4	58	24	153	62,4
Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir	1	0,4	2	0,8	8	3,3	98	40	135	55,1
Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir.	34	13,9	38	16	100	40,8	46	19	26	10,6
Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir	6	2,4	9	3,7	49	20	88	36	92	37,6
Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir	8	3,3	14	5,7	23	9,4	86	35	113	46,1
Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır	3	1,2	5	2	12	4,9	48	20	176	71,8
Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir	72	29,4	96	39	41	16,7	21	8,6	14	5,7
Organik pazarların sayısı yeterlidir	66	26,9	75	31	62	25,3	22	9	19	7,8
Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir	15	6,1	31	13	89	36,3	78	32	31	12,7
Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir	47	19,2	95	39	60	24,5	27	11	15	6,1
Organik pazarların işlevselliği yeterlidir	2	0,8	14	5,7	20	8,2	67	27	139	56,7
Organik tarım toprağı korur	1	0,4	9	3,7	15	6,1	78	32	141	57,6
Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir	2	0,8	13	5,3	27	11	98	40	103	42

“Organik gıdalar daha sağlıklıdır” ifadesine katılımcıların %74,7’si kesinlikle katıldıklarını belirtmiştir. Bu oran, katılımcıların, beslenme ve sağlık konusuna verdikleri önemi ortaya koymuştur.

“Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez” ifadesine katılımcıların %56,3’ü kesinlikle katıldıklarını ve %25'i katıldıklarını ifade etmiştir.

“Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır” ifadesine katılımcıların %73,5’i kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Tüketicilerde genel olarak sağlıklı beslenmenin bazı hastalıklara yakalanma ihtimalini azaltacağı düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir.

“İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir” ifadesine tüketicilerin %59,2’si kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

“Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir” ifadesine katılımcıların %61,6’sı kesinlikle katıldığını ve %31'i katıldığını ifade etmiştir. Katılımcıların, organik gıdalar ve organik olmayan gıdalar arasında lezzet açısından bir farklılık olduğunu düşündükleri görülmektedir.

“Organik gıdalar pahalıdır” ifadesine tüketicilerin %41’i katılmadığını ifade etmiştir. Tüketicilerin %9,4'i ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Organik gıdaların üretim süreci zor olduğundan ve üretilen ürün miktarları daha az olduğundan, organik gıdaların maliyetleri diğerlerine göre fazla olmasına rağmen, katılımcıların %41'i organik gıdaların fiyatlarını pahalı bulmadıklarını belirtmişlerdir.

“Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir” ifadesine katılımcıların %29’u katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %25,3'ü ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

“Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır” ifadesine, araştırmaya katılanların %24,9'u kesinlikle katılmadıklarını, %33’ü katılmadıklarını, %10,2'si kesinlikle katıldıklarını ve %18'i katıldıklarını ifade etmişlerdir. Tüketicilerin, organik gıdalar ile ilgili yeterince bilgilendirme yapılmadığı kanısında oldukları görülmektedir.

“Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir” ifadesinde %31,4'ü kesinlikle katıldıklarını ve %28'i katıldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların genellikle temel gıda maddelerinin organik olarak tüketilmesinin yeterli olabileceğini düşündükleri görülmektedir.

“Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir” ifadesine katılımcıların %62,4'ü kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Tüketicilerin, genellikle organik gıda tüketmenin önemli olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

“Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir” ifadesine katılımcıların %55,1’i kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, tüketicilerin beslenme açısından organik gıdalara güvenlerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

“Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir” ifadesine katılımcıların %40,8’i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ürün etiketi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir.

“Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir” ifadesine katılımcıların %37,6’sı kesinlikle katıldıklarını ve %36'sı katıldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %2,4'ü kesinlikle katılmadıklarını, %3,7'si ise katılmadıklarını belirtmiştir. Genel olarak organik pazardaki ürünlerin organik olduğuna güvenilmektedir.

“Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir” ifadesine katılımcıların %46,1’i kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir.

“Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır” ifadesine katılımcıların %71,8’i kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Kesinlikle katılmayanların oranı %1,2 ve katılmayanların oranı ise %2’dir.

“Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir” ifadesine katılımcıların %29,4’ü kesinlikle katılmadıklarını, %39'u katılmadıklarını, %5,7'si ise kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir.

“Organik pazarların sayısı yeterlidir” ifadesine katılımcıların %26,9’u kesinlikle katılmadıklarını belirtmiştir. Organik pazarların sayısının arttırılmasının, organik gıda tüketicilerini memnun edeceği görülmektedir.

“Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir” ifadesine katılımcıların %36,3’ü kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Tüketicilerin mevzuatla ilgili konularda yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı söylenebilir.

“Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir” ifadesine katılımcıların %39’u katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Üreticiler, ürünleri yetiştirirken doğal olan ilaçları ilgili yönetmelikte verilen oranlara göre kullanabilmektedir. Tüketicilerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

“Organik pazarların işlevselliği yeterlidir” ifadesine araştırmaya katılan katılımcıların %56,7’si kesinlikle katıldıklarını belirtmiştir. Pazarın genel işlevselliğinin yeterli bulunduğu söylenebilir. Bu durum, belediyelerin bu pazarların işlevselliğinde başarılı olduklarını düşündürmektedir.

“Organik tarım toprağı korur” ifadesine katılımcıların %57,6’sı kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Organik tarımda doğaya zarar verecek ilaçların kullanılmamasının tüketicilerde bu görüşü oluşturduğu söylenebilir.

“Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir” ifadesine katılımcıların %42’si kesinlikle katıldıklarını ve %40’ı katıldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitim talepleri olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların organik gıdalara ilişkin tutum puanlarının cinsiyetlerine göre t-testi bulguları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Cinsiyetlerine Göre T-Testi Bulguları

Maddeler	Cinsiyet	n	%	$\bar{x}$	ss	t	p
Organik gıdalar daha sağlıklıdır	Kadın	134	54,9	4,70	0,577	-0,596	0,552
	Erkek	110	45,1	4,74	0,519		
Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez	Kadın	134	54,9	4,36	0,916	0,573	0,567
	Erkek	110	45,1	4,29	0,912		
Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır	Kadın	134	54,9	4,69	0,642	0,715	0,475
	Erkek	110	45,1	4,63	0,648		
İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir	Kadın	134	54,9	4,38	0,901	0,027	0,979
	Erkek	110	45,1	4,39	0,879		
Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir	Kadın	134	54,9	4,55	0,701	0,496	0,62
	Erkek	110	45,1	4,48	0,775		
Organik gıdalar pahalıdır	Kadın	134	54,9	2,35	1,206	-0,473	0,637
	Erkek	110	45,1	2,42	1,266		
Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir	Kadın	134	54,9	2,63	1,228	-0,874	0,383
	Erkek	110	45,1	2,78	1,266		
Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır	Kadın	134	54,9	2,53	1,228	-0,413	0,68
	Erkek	110	45,1	2,6	1,428		
Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir	Kadın	134	54,9	3,51	1,159	-2,727	0,007*
	Erkek	110	45,1	3,92	1,142		
Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir	Kadın	134	54,9	4,5	0,876	1,007	0,315
	Erkek	110	45,1	4,39	0,802		
Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir	Kadın	134	54,9	4,49	0,703	1,015	0,311
	Erkek	110	45,1	4,38	0,888		
Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir	Kadın	134	54,9	2,99	1,118	0,774	0,44
	Erkek	110	45,1	2,86	1,296		
Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir	Kadın	134	54,9	3,99	0,981	0,765	0,445
	Erkek	110	45,1	3,88	1,283		
Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir	Kadın	134	54,9	4,18	0,952	0,39	0,697
	Erkek	110	45,1	4,13	1,126		
Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır.	Kadın	134	54,9	4,62	0,775	0,553	0,581
	Erkek	110	45,1	4,56	0,796		
Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir	Kadın	134	54,9	2,24	1,136	0,328	0,743
	Erkek	110	45,1	2,19	1,137		
Organik pazarların sayısı yeterlidir	Kadın	134	54,9	2,43	1,202	0,4	0,689
	Erkek	110	45,1	2,36	1,202		
Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir	Kadın	134	54,9	3,28	1,054	-0,66	0,51
	Erkek	110	45,1	3,37	1,048		
Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir	Kadın	134	54,9	2,43	1,082	-0,522	0,602
	Erkek	110	45,1	2,50	1,147		
Organik pazarların işlevselliği yeterlidir	Kadın	134	54,9	4,35	0,963	0,37	0,712
	Erkek	110	45,1	4,33	0,889		
Organik tarım toprağı korur	Kadın	134	54,9	4,51	0,765	1,667	0,097
	Erkek	110	45,1	4,34	0,838		
Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir	Kadın	134	54,9	4,31	0,827	2,473	0,014*
	Erkek	110	45,1	4,00	0,948		

(p<0,05)

Katılımcıların "Organik gıdalar daha sağlıklıdır" ifadesine verdikleri cevaplar cinsiyetlerine göre incelendiğinde, kadınların puan ortalamasının 4,70, erkeklerin 4,74 olduğu tespit edilmiştir. "Organik gıdalar daha sağlıklıdır" ifadesine kadın ve erkek katılımcılar tarafından verilen cevaplar arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Kadınların "Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez" ifadesine verdikleri cevaplardan aldıkları tutum puanları ortalaması 4,36, erkeklerin puan ortalaması ise 4,29 olduğu belirlenmiştir. "Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez" ifadesine kadın ve erkek katılımcılar tarafından verilen cevaplar arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Katılımcıların "Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalamalarının 4,69, erkeklerin ise 4,63 olduğu görülmüştür. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$).

Katılımcıların "İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 4,38, erkeklerin ise 4,39 olduğu tespit edilmiştir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Katılımcıların "Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları ortalama puanın 4,55, erkeklerin ise 4,48 olduğu bulunmuştur. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Katılımcıların "Organik gıdalar pahalıdır" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 2,35, erkeklerin ise 2,42 olduğu görülmüştür. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Katılımcıların "Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 2,63, erkeklerin ise 2,78 olduğu tespit edilmiştir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Katılımcıların "Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 2,53, erkeklerin ise

2,60 olduğu tespit edilmiştir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$).

Katılımcıların "Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 3,51, erkeklerin ise 3,92 olduğu tespit edilmiştir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Erkekler, temel gıda maddelerinin organik olmasını kadınlara göre daha fazla önemsemektedir.

Katılımcıların "Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 4,50, erkeklerin ise 4,39 olduğu bulunmuştur. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Katılımcıların "Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 4,49, erkeklerin ise 4,38 olduğu ortaya çıkmıştır. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Katılımcıların "Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 2,99, erkeklerin ise 2,86 olduğu bulunmuştur. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Katılımcıların "Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir." ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 3,99, erkeklerin ise 3,88 olduğu tespit bulunmuştur. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Katılımcıların "Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 4,18, erkeklerin ise 4,13 olduğu tespit edilmiştir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$).

Katılımcıların "Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 4,62, erkeklerin ise 4,56 olduğu tespit edilmiştir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Katılımcıların “Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir” ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 2,24, erkeklerin ise 2,19 olduğu tespit edilmiştir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Katılımcıların “Organik pazarların sayısı yeterlidir” ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 2,43, erkeklerin ise 2,36 olduğu tespit edilmiştir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur (p>0,05).

Katılımcıların “Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir” ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların aldıkları puan ortalaması 3,28, erkeklerin ise 3,37 olduğu görülmektedir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Katılımcıların “Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir” ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların puan ortalaması 2,43, erkeklerin ise 2,50 olduğu tespit edilmiştir. Tutum puanları cinsiyete göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Katılımcıların "Organik pazarların işlevselliği yeterlidir" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların puan ortalaması 4,35, erkeklerin ise 4,33 olduğu tespit edilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde, cinsiyete göre aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Katılımcıların "Organik tarım toprağı korur" ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların puan ortalaması 4,51, erkeklerin ise 4,34 olduğu tespit edilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde, cinsiyete göre aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0,05).

Katılımcıların “Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir” ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde, kadınların puan ortalaması 4,31, erkeklerin ise 4,00 olduğu belirlenmiştir. Tutum puanları cinsiyetlere göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür (p<0,05). Kadınların, organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilmesi için taleperi erkeklerden daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların organik gıdalara yönelik tutum puanlarının cinsiyetlerine göre bağımsız t - testi bulguları Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Cinsiyetlerine Göre T-Testi Bulguları

Cinsiyet	n	%	$\overline{x}$	ss	F	Sd	p
Kadın	134	54,7	3,72	0,41	0,118	244	0,045*
Erkek	110	44,9	3,70	0,44			
Toplam	244	100					

(p<0,05)

Kadınların organik gıdalara ilişkin tutum puanlarının ortalaması 3,72; erkeklerin ise 3,70 bulunmuştur. Katılımcıların cinsiyetleri ile organik gıdalara yönelik tutum puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır (p<0,05). Bu sonuçlara göre 0,045 önem düzeyi ile **H_{1a}** hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 28'de katılımcıların organik gıdalara yönelik tutum puanlarının yaşlarına göre tek yönlü varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 28

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Maddeler	Yaş	n	%	ss	$\bar{x}$	F	p	Tukey
Organik gıdalar daha sağlıklıdır	18-24	39	15,9	0,478	4,67	0,62	0,712	
	25-34	85	34,7	0,508	4,71			
	35-44	99	40,4	0,64	4,72			
	45-54	17	6,9	0,332	4,88			
	55 üstü	4	1,6	0,577	4,5			
Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez	18-24	39	15,9	0,887	4,28	0,193	0,942	
	25-34	85	34,7	0,888	4,39			
	35-44	99	40,4	0,95	4,29			
	45-54	17	6,9	0,985	4,29			
	55 üstü	4	1,6	0,577	4,5			
Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır	18-24	39	15,9	0,673	4,62	2,736	0,030*	(2-3)
	25-34	85	34,7	0,718	4,51			
	35-44	99	40,4	0,581	4,78			
	45-54	17	6,9	0,332	4,88			
	55 üstü	4	1,6	0,577	4,5			
İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir	18-24	39	15,9	0,668	4,64	1,925	0,107	
	25-34	85	34,7	0,804	4,26			
	35-44	99	40,4	0,989	4,4			
	45-54	17	6,9	0,493	4,65			
	55 üstü	4	1,6	1,155	4			
Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir	18-24	39	15,9	0,478	4,67	1,152	0,333	
	25-34	85	34,7	0,822	4,42			
	35-44	99	40,4	0,732	4,56			
	45-54	17	6,9	0,985	4,29			
	55 üstü	4	1,6	0,577	4,5			
Organik gıdalar pahalıdır	18-24	39	15,9	1,352	2,41	1,334	0,258	
	25-34	85	34,7	1,049	2,18			
	35-44	99	40,4	1,287	2,44			
	45-54	17	6,9	1,348	2,76			
	55 üstü	4	1,6	1,414	3			
Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir	18-24	39	15,9	1,335	2,82	0,679	0,607	
	25-34	85	34,7	1,276	2,58			
	35-44	99	40,4	1,262	2,72			
	45-54	17	6,9	0,827	3,06			
	55 üstü	4	1,6	0,577	2,5			
Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır	18-24	39	15,9	1,442	3,03	4,28	0,002*	(1-2)
	25-34	85	34,7	1,16	2,34			
	35-44	99	40,4	1,385	2,41			
	45-54	17	6,9	0,928	3,12			
	55 üstü	4	1,6	-	4			
Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir	18-24	39	15,9	1,069	3,74	0,72	0,579	
	25-34	85	34,7	1,148	3,58			
	35-44	99	40,4	1,272	3,71			
	45-54	17	6,9	0,748	4,06			
	55 üstü	4	1,6	1,155	4			
Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir	25-34	85	34,7	0,78	4,34	2,238	0,035*	(1-2)
	35-44	99	40,4	0,962	4,46			
	45-54	17	6,9	0,849	4,29			
	55 üstü	4	1,6	1,155	4			

(p<0,05)

Tablo 28 *Devam*

Maddeler	Yaş	n	%	ss	$\overline{x}$	F	p	Tukey
Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir	18-24	39	15,9	0,493	4,62	3,342	0,001*	(1-5) (2-5) (3-5)
	25-34	85	34,7	0,918	4,33			
	35-44	99	40,4	0,76	4,55			
	45-54	17	6,9	0,636	4,18			
	55 üstü	4	1,6	0,577	3,5			
Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir	18-24	39	15,9	1,275	3,18	0,74	0,571	
	25-34	85	40,4	1,147	2,92			
	35-44	99	6,9	1,159	2,94			
	45-54	17	1,6	1,222	2,65			
	55 üstü	4	1,4	0,5	3,25			
Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir	18-24	39	15,9	0,801	4,21	2,04	0,007*	(1-4)
	25-34	85	34,7	1,028	3,88			
	35-44	99	40,4	1,233	4,01			
	45-54	17	6,9	1,272	3,35			
	55 üstü	4	1,6	1,732	3,5			
Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir	18-24	39	15,9	0,644	4,49	4,709	0,001*	(1-4)
	25-34	85	34,7	0,941	4,14			
	35-44	99	40,4	1,013	4,21			
	45-54	17	6,9	1,618	3,35			
	55 üstü	4	1,6	1,5	3,25			
Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır	18-24	39	15,9	0,913	4,46	1,446	0,219	
	25-34	85	34,7	0,623	4,59			
	35-44	99	40,4	0,786	4,71			
	45-54	17	6,9	1,105	4,29			
	55 üstü	4	1,6	0,577	4,5			
Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir	18-24	39	-	1,208	2,59	2,743	0,029*	(1-2)
	25-34	85	-	0,943	1,94			
	35-44	99	-	1,232	2,25			
	45-54	17	-	1,068	2,53			
	55 üstü	4	-	0,5	2,25			
Organik pazarların sayısı yeterlidir	18-24	39	15,9	1,196	2,79	2,069	0,086	
	25-34	85	34,7	1,01	2,16			
	35-44	99	40,4	1,342	2,44			
	45-54	17	6,9	1,047	2,29			
	55 üstü	4	1,6	0,957	2,75			
Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir	18-24	39	15,9	0,959	3,77	3,365	0,011*	(1-2)
	25-34	85	34,7	1,06	3,14			
	35-44	99	40,4	1,026	3,37			
	45-54	17	6,9	1,111	2,88			
	55 üstü	4	1,6	0,577	3,5			
Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir	18-24	39	15,9	1,05	2,72	2,25	0,064	
	25-34	85	34,7	0,923	2,2			
	35-44	99	40,4	1,245	2,59			
	45-54	17	6,9	1,179	2,53			
	55 üstü	4	1,6	1,178	2			
Organik pazarların işlevselliği yeterlidir	18-24	39	15,9	0,782	4,38	3,526	0,008*	(2-3)
	25-34	83	34,7	1,009	4,13			
	35-44	99	40,4	0,808	4,59			
	45-54	17	6,9	1,029	4,06			
	55 üstü	4	1,6	1,155	4			
Organik tarım toprağı korur	18-24	39	15,9	0,902	4,23	1,854	0,119	
	25-34	85	34,7	0,646	4,55			
	35-44	99	40,4	0,883	4,43			
	45-54	17	6,9	0,712	4,41			

($p<0,05$)

Tablo 28 *Devam*

Maddeler	Yaş	n	%	ss	$\overline{x}$	F	p	Tukey
Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir	18-24	39	15,9	0,875	4,15	3,361	0,011*	(3-2)
	25-34	85	34,7	0,981	3,96			
	35-44	98	40,4	0,808	4,39			
	45-54	17	6,9	0,686	4,29			
	55 üstü	4	1,6	0,577	3,5			

(p<0,05)

Tüketicilerin "Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır" ifadesine verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05). Tukey testi ile yapılan analizde farkın 25-34 yaş grubu ile 35-44 yaş grubunda bulunan katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır" ifadesine verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05). Tukey testi ile bu farkın 18-24 yaş grubu ile 25-34 yaş grubu arasında olduğu bulunmuştur. 18-24 yaş grubu tüketiciler, 25-34 yaş grubuna göre daha fazla organik gıdalar hakkında yapılan bilgilendirmenin yeterli olduğunu düşünmektedirler

Tüketicilerin "Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir" ifadesine verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05). Tukey testi ile bu farkın 18-24 yaş grubu ile 25-34 yaş grubunda bulunan katılımcılar arasında olduğu bulunmuştur. 18-24 yaş grubunda bulunan tüketicilerin, 25-34 yaş grubu tüketicilere göre fiyatları yüksek de olsa herkesin organik gıda tüketmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tüketicilerin "Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir" ifadesine verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05). Tukey testi birinci farkın 18-24 yaş grubu ile 55 üstü yaş grubu arasında olduğu, ikinci farkın 25-34 yaş grubu ile 55 üstü yaş grubu arasında olduğu, üçüncü farkın 35-44 yaş grubu ile 55 üstü yaş grubu arasında olduğu görülmüştür (p<0,05).

Tüketicilerin "Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir" ifadesine verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (p<0,05). Tukey testi ile bu farkın 18-24 yaş grubu ile 45-54 yaş grubunda bulunan katılımcılararasında olduğu tespit edilmiştir. 18-24 yaş grubundaki

tüketicilerin organik pazarlardaki gıdaların tamamen organik olduğuna güven duydukları anlaşılmaktadır.

Tüketicilerin “Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir” ifadesine verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Tukey testi ile bu farkın 18-24 yaş grubu ile 45-54 yaş grubunda bulunan katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir.

Tüketicilerin “Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir” ifadesine verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Tukey testi ile bu farkın 18-24 yaş grubu ile 25-34 yaş grubunda bulunan katılımcılar arasında olduğu bulunmuştur. 18-24 yaş grubu katılımcılar, çocukların kesinlikle organik gıda tüketmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tüketicilerin “Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir” ifadesine verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Tukey testi ile bu farkın 18-24 yaş grubu ile 25-34 yaş grubunda bulunan katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir.

Tüketicilerin “Organik pazarların işlevselliği yeterlidir” ifadesine verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Tukey testi ile bu farkın 25-34 yaş grubu ile 35-44 yaş grubunda bulunan katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerinin “Organik gıdalar daha sağlıklıdır”, “Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez”, "İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir", "organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir", "Organik gıdalar pahalıdır", "Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir", "Temel gıda maddelerini organik olması yeterlidir", "Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir", "Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır"; "Organik pazarların sayısı yeterlidir"; "Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir" ve"Organik tarım toprağı korur", ifadelerine verilen cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmişitir ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan katılımcıların organik gıdalara ilişkin toplam tutum puanlarının yaş gruplarına göre tek yönlü varyans analizi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$) ve sonuçlar Tablo 29'da gösterilmiştir.

Tablo 29

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Yaş Grubu	n	%	$\bar{x}$	ss	F	Sd	p
18-24	39	15,9	3,8	0,38	3,45	244	0,009*
25-34	85	34,7	3,6	0,36			
35-44	99	40,4	3,7	0,47			
45-54	17	6,9	3,6	0,4			
55 üstü	4	1,6	3,6	0,64			
Toplam	244	100					

($p<0,05$)

Katılımcıların organik gıdalara ilişkin tutumları yaş gruplarına göre incelendiğinde, aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Bu sonuca göre, 0,009 önem düzeyi ile **H_{1b}** hipotezi kabul edilmiştir.

Katılımcıların organik gıdalara ilişkin tutum puanlarının eğitim durumlarına göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Eğitim Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Maddeler	Eğitim Düzeyleri	n	%	ss	$\overline{x}$	F	p	Tukey
Organik gıdalar daha sağlıklıdır	Lise	24	9,4	0,876	4,70	0,82	0,484	
	Lisans	178	72,7	0,488	4,74			
	Y. Lisans	33	13,5	0,609	4,61			
	Doktora	9	3,7	0,527	4,56			
Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez	Lise	24	9,4	1,229	4,35	1,208	0,307	
	Lisans	178	72,7	0,919	4,28			
	Y. Lisans	33	13,5	0,614	4,58			
	Doktora	9	3,7	0,527	4,56			
Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır	Lise	24	9,4	0,994	4,52	1,413	0,239	
	Lisans	178	72,7	0,559	4,7			
	Y. Lisans	33	13,5	0,645	4,67			
	Doktora	9	3,7	0,866	4,33			
İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir	Lise	24	9,4	0,573	4,65	1,74	0,159	
	Lisans	178	72,7	0,873	4,40			
	Y.Lisans	33	13,5	0,929	4,36			
	Doktora	9	3,7	0,928	3,89			
Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir	Lise	24	9,4	1,039	4,48	0,035	0,991	
	Lisans	178	72,7	0,715	4,51			
	Y.Lisans	33	13,5	0,795	4,52			
	Doktora	9	3,7	0,527	4,44			
Organik gıdaları pahaldır	Lise	23	9,4	1,526	2,35	1,684	0,171	
	Lisans	178	72,7	1,148	2,30			
	Y. Lisans	33	13,5	1,446	2,82			
	Doktora	9	3,7	1,014	2,44			
Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir	Lise	24	9,4	1,217	3,13	1,258	0,29	
	Lisans	178	72,7	1,27	2,70			
	Y. Lisans	33	13,5	1,149	2,48			
	Doktora	9	3,7	0,972	2,78			
Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır	Lise	24	9,4	1,254	3,13	1,839	0,141	
	Lisans	178	72,7	1,316	2,47			
	Y. Lisans	33	13,5	1,295	2,64			
	Doktora	9	3,7	1,394	2,78			
Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir	Lise	24	9,4	0,714	4,35	2,961	0,036*	(1-2)
	Lisans	178	72,7	1,189	3,66			
	Y.Lisans	33	13,5	1,253	3,48			
	Doktora	9	3,7	0,866	3,67			
Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir	Lise	24	9,4	0,896	4,57	1,242	0,033*	(1-2)
	Lisans	178	72,7	0,753	4,53			
	Y. Lisans	33	13,5	1,023	4,12			
	Doktora	9	3,7	1,054	4,11			
Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir	Lise	24	9,4	0,898	4,48	2,151	0,295	
	Lisans	178	72,7	0,753	4,47			
	Y.Lisans	33	13,5	0,924	4,33			
	Doktora	9	3,7	0,707	4,00			
Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir	Lise	24	9,4	1,199	3,43	2,093	0,095	
	Lisans	178	72,7	1,189	2,87			
	Y.Lisans	33	13,5	1,075	2,97			
	Doktora	9	3,7	0,726	3,44			

Tablo 30 *Devam*

Maddeler	Eğitim düzeyleri	n	%	ss	$\bar{x}$	F	p	Tukey
Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir	Lise							
	Lisans	178	72,7	0,999	4,04			
	Y. Lisans	33	13,5	1,278	3,52			
	Doktora	9	3,7	1,269	3,89			
Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir	Lise	24	9,4	1,348	4	2,047	0,177	
	Lisans	178	72,7	0,924	4,25			
	Y. Lisans	33	13,5	1,176	3,85			
	Doktora	9	3,7	1,269	4,11			
Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır	Lise	24	9,4	0,982	4,65	2,576	0,963	
	Lisans	178	72,7	0,769	4,6			
	Y. Lisans	33	13,5	0,794	4,55			
	Doktora	9	3,7	0,527	4,56			
Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir	Lise	24	9,4	1,191	2,65	1,145	0,108	
	Lisans	178	72,7	1,093	2,12			
	Y. Lisans	33	13,5	1,252	2,45			
	Doktora	9	3,7	1,093	2,22			
Organik pazarların sayısı yeterlidir	Lise	24	9,4	1,01	2,74	0,567	0,054	
	Lisans	178	72,7	1,246	2,4			
	Y.Lisans	33	13,5	1,045	1,97			
	Doktora	9	3,7	0,782	2,89			
Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir.	Lise	24	9,4	1,137	3,26	1,305	0,331	
	Lisans	178	72,7	1,003	3,38			
	Y. Lisans	33	13,5	1,244	3,21			
	Doktora	9	3,7	0,972	2,78			
Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir	Lise	24	9,4	1,08	2,57	2,576	0,637	
	Lisans	178	72,7	1,099	2,44			
	Y.Lisans	33	13,5	1,248	2,39			
	Doktora	9	3,7	0,782	2,89			
Organik pazarların işlevselliği yeterlidir	Lise	24	9,4	0,891	4,61	1,656	0,273	
	Lisans	176	72,7	0,871	4,36			
	Y. Lisans	33	13,5	1,166	4,12			
	Doktora	9	3,7	0,866	4,33			
Organik tarım toprağı korur	Lise	24	9,4	1,076	4,39	0,192	0,902	
	Lisans	178	72,7	0,782	4,46			
	Y. Lisans	33	13,5	0,783	4,36			
	Doktora	9	3,7	0,5	4,33			
Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir	Lise	24	9,4	0,974	4,3	0,256	0,857	
	Lisans	178	72,7	0,894	4,17			
	Y.Lisans	32	13,5	0,928	4,09			
	Doktora	9	3,7	0,441	4,22			

($p<0,05$)

Tüketicilerin “Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir" ifadesine verdikleri cevaplar öğrenim durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Tukey testi ile bu farkın lise ve lisans mezunları arasında olduğu tespit edilmiştir. Lisans mezunlarının, temel gıda maddelerinin organik olmasının yeterli olduğuna lise mezunlarından daha fazla inandıkları ortaya çıkmaktadır.

Tüketicilerin “Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir“ ifadesine verdikleri cevaplar öğrenim durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05). Tukey testi ile bu farkın lise-lisans mezunları arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin, "Organik gıdalar daha sağlıklıdır", “Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez", “Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır", “İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir“, “Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir“ , “Organik gıdalar pahalıdır “ , “Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir“, "Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır", “Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir“, “Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir “, “Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir", “Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir", “Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır", “Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir“, “Organik pazarların sayısı yeterlidir", “Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir”, “Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir”, “Organik pazarların işlevselliği yeterlidir”, "Organik tarım toprağı korur" ve "Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir” ifadelerine verdikleri cevaplar öğrenim durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Katılımcıların organik gıdalara ilişkin toplam tutum puanlarının eğitim durumlarına göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Eğitim Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

	n	%	$\overline{x}$	ss	F	Sd	p
Lise	23	9,4	3,8	0,60			
Lisans	178	72,7	3,7	0,39			
Y. Lisans	33	13,5	3,6	0,44	1,353	244	0,258
Doktora	10	3,7	3,6	0,54			
Toplam	244	100					

(p>0,05)

Araştırmaya katılan tüketicilerin öğrenim durumları ile organik gıdalar hakkındaki tutumlarına yönelik toplam tutum puanları arasındaki ilişki istatisksel olarak anlamlı bulunamamıştır (p>0,05). Bu sonuca göre 0,05 önem düzeyi ile **H_{1c}** hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 32'de katılımcıların gelir durumlarına göre tutum puanları incelenmiştir.

Tablo 32

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Gelir Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Maddeler	Gelir Düzeyi	n	%	$\overline{x}$	ss	F	p
Organik gıdalar daha sağlıklıdır	1000 TL'den az	24	9,8	4,75	0,608	0,72	0,609
	1000-1500 TL	14	5,7	4,43	0,756		
	1501-2000 TL	67	27,3	4,64	0,569		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,55	0,522		
	2501-3000 TL	61	24,9	4,74	0,656		
	3000 TL üstü	67	27,3	4,64	0,711		
Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez	1000 TL'den az	24	9,8	4,79	0,509	1,399	0,225
	1000-1500 TL	14	5,7	4,21	1,188		
	1501-2000 TL	67	27,3	4,31	0,722		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,55	0,688		
	2501-3000 TL	61	24,9	4,43	0,921		
	3000 TL üstü	67	27,3	4,34	0,962		
Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır	1000 TL'den az	24	9,8	4,88	0,338	1,923	0,091
	1000-1500 TL	14	5,7	4,5	0,519		
	1501-2000 TL	67	27,3	4,4	0,889		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,36	0,505		
	2501-3000 TL	61	24,9	4,41	0,824		
	3000 TL üstü	67	27,3	4,6	0,676		
İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir	1000 TL'den az	24	9,8	2,25	1,567	1,689	0,138
	1000-1500 TL	14	5,7	1,93	0,73		
	1501-2000 TL	67	27,3	2,67	1,26		
	2001-2500 TL	11	4,5	2,55	1,293		
	2501-3000 TL	61	24,9	2,15	1,078		
	3000 TL üstü	67	27,3	2,4	1,232		
Organik gıdalar pahalıdır	1000 TL'den az	24	9,8	2,5	1,285	1,376	0,234
	1000-1500 TL	14	5,7	2,14	0,77		
	1501-2000 TL	67	27,3	2,9	1,316		
	2001-2500 TL	11	4,5	3,18	1,168		
	2501-3000 TL	61	24,9	2,66	1,223		
Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir	1000 TL'den az	24	9,8	2,33	1,606	1,393	0,228
	1000-1500 TL	14	5,7	2,43	1,158		
	1501-2000 TL	67	27,3	2,46	1,247		
	2001-2500 TL	11	4,5	3,09	1,375		
	2501-3000 TL	61	24,9	2,39	1,255		
	3000 TL üstü	67	27,3	2,84	1,333		
Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır	1000 TL'den az	24	9,8	3,79	1,25	1,681	0,14
	1000-1500 TL	14	5,7	3,5	1,019		
	1501-2000 TL	67	27,3	3,87	1,127		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,18	0,874		
	2501-3000 TL	61	24,9	3,75	1,15		
	3000 TL üstü	67	27,3	3,4	1,219		

Tablo 32 *Devam*

Maddeler	Gelir düzeyi	n	%	$\bar{x}$	ss	F	p
Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir	1000 TL'den az	24	9,8	4,83	0,482	1,799	0,114
	1000-1500 TL	14	5,7	4,43	0,756		
	1501-2000 TL	67	27,3	4,39	0,717		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,73	0,467		
	2501-3000 TL	61	24,9	4,49	1,059		
	3000 TL üstü	67	27,3	4,3	0,871		
Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir	1000 TL'den az	24	9,8	4,67	0,482	1,098	0,362
	1000-1500 TL	14	5,7	4,14	0,363		
	1501-2000 TL	67	27,3	4,52	0,533		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,45	0,522		
	2501-3000 TL	61	24,9	4,41	1,039		
	3000 TL üstü	67	27,3	4,36	0,916		
Organik gıdalar daha sağlıklıdır	1000 TL'den az	24	9,8	4,67	0,637	0,537	0,748
	1000-1500 TL	14	5,7	4,86	0,363		
	1501-2000 TL	67	27,3	4,78	0,487		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,64	0,505		
	2501-3000 TL	61	24,9	4,69	0,647		
	3000 TL üstü	67	27,3	4,67	0,533		
Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir	1000 TL'den az	24	9,8	4,54	0,779	0,303	0,911
	1000-1500 TL	14	5,7	4,36	1,151		
	1501-2000 TL	67	27,3	4,3	0,835		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,27	0,786		
	2501-3000 TL	61	24,9	4,31	0,904		
	3000 TL üstü	67	27,3	4,3	1,015		
Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir	1000 TL'den az	24	9,8	3,08	1,283	1,816	0,11
	1000-1500 TL	14	5,7	2,43	1,158		
	1501-2000 TL	67	27,3	3,13	1,057		
	2001-2500 TL	11	4,5	3,36	0,809		
	2501-3000 TL	61	24,9	2,7	1,202		
	3000 TL üstü	67	27,3	3	1,219		
Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir	1000 TL'den az	24	9,8	4,42	0,717	1,592	0,163
	1000-1500 TL	14	5,7	4,14	0,663		
	1501-2000 TL	67	27,3	3,97	1,231		
	2001-2500 TL	11	4,5	4	0,775		
	2501-3000 TL	61	24,9	3,93	1,138		
	3000 TL üstü	67	27,3	3,7	1,206		
Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir	1000 TL'den az	24	9,8	4,63	0,647	1,491	0,193
	1000-1500 TL	14	5,7	4,21	0,579		
	1501-2000 TL	67	27,3	4,04	1,036		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,27	0,467		
	2501-3000 TL	61	24,9	4,21	1,142		
	3000 TL üstü	67	27,3	4,01	1,135		
Organik olmayan Gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır	1000 TL'den az	24	9,8	4,54	0,932	0,588	0,709
	1000-1500 TL	14	5,7	4,43	0,756		
	1501-2000 TL	67	27,3	4,69	0,679		
	2001-2500 TL	11	4,5	4,82	0,405		
	2501-3000 TL	61	24,9	4,57	0,826		
	3000 TL üstü	67	27,3	4,54	0,841		
Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir	1000 TL'den az	24	9,8	2,38	1,408	0,749	0,588
	1000-1500 TL	14	5,7	2,21	0,699		
	1501-2000 TL	67	27,3	2,36	1,083		
	2001-2500 TL	11	4,5	2,18	0,982		
	2501-3000 TL	61	24,9	2	1,183		
	3000 TL üstü	67	27,3	2,22	1,126		

Tablo 32 *Devam*

	Gelir düzeyi	n	%	$\overline{x}$	ss	F	p	
Organik pazarların sayısı yeterlidir	1000 TL'den az	24	9,8	2,08	0,974	1,23	0,295	
	1000-1500 TL	14	5,7	2,79	1,051			
	1501-2000 TL	67	27,3	2,45	1,049			
	2001-2500 TL	11	4,5	2,64	0,809			
	2501-3000 TL	61	24,9	2,2	1,352			
	3000 TL üstü	67	27,3	2,52	1,318			
Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir	1000 TL'den az	24	9,8	3,67	1,049	2,106	0,065	
	1000-1500 TL	14	5,7	3,64	1,008			
	1501-2000 TL	67	27,3	3,13	1,013			
	2001-2500 TL	11	4,5	3,91	0,539			
	2501-3000 TL	61	24,9	3,34	1,153			
	3000 TL üstü	67	27,3	3,21	1,008			
Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir	1000 TL'den az	24	9,8	2,33	1,129	0,406	0,844	
	1000-1500 TL	14	5,7	2,43	0,852			
	1501-2000 TL	67	27,3	2,61	1,128			
	2001-2500 TL	11	4,5	2,55	0,82			
	2501-3000 TL	61	24,9	2,41	1,16			
	3000 TL üstü	67	27,3	2,39	1,141			
Organik pazarların işlevselliği yeterlidir	1000 TL'den az	24	9,8	4,54	0,721	2,232	0,052	
	1000-1500 TL	14	5,7	3,71	1,326			
	1501-2000 TL	65	27,3	4,46	0,709			
	2001-2500 TL	11	4,5	4,64	0,505			
	2501-3000 TL	61	24,9	4,23	1,086			
	3000 TL üstü	67	27,3	4,37	0,902			
Organik tarım toprağı korur	1000 TL'den az	24	9,8	4,46	0,932	1,067	0,379	
	1000-1500 TL	14	5,7	4,21	1,051			
	1501-2000 TL	67	27,3	4,54	0,765			
	2001-2500 TL	11	4,5	4,09	0,302			
	2501-3000 TL	61	24,9	4,34	0,929			
	3000 TL üstü	67	27,3	4,49	0,637			
Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir	1000 TL'den az	24	9,8	4,29	1,042	4,384	0,001*	(1-2) (2-6) (3-2)
	1000-1500 TL	14	5,7	3,29	1,139			
	1501-2000 TL	67	27,3	4,16	0,809			
	2001-2500 TL	11	4,5	3,73	0,647			
	2501-3000 TL	61	24,9	4,25	0,977			
	3000 TL üstü	66	27,3	4,36	0,671			

(p<0,05)

Tüketicilerin “Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir” ifadesine verdikleri cevaplar gelir durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). LSD testi de birinci farkın 1000TL'den az geliri olanlar ile 1000 -1501TL arasında; ikinci farkın 1501TL-2000TL geliri olanlar ile 3000 TL üstü geliri olanlar arasında; üçüncü farkın 1000-1501 TL ile 1501TL ile 2000TL geliri olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların, “Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır” , “İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir”, “Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir”, “Organik gıdalar pahalıdır” , “Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir” , “Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır” , “Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir” , “Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir” , “Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir”, “Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir”, “Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir”, “Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir”, “Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır”, “Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir”, “Organik pazarların sayısı yeterlidir”, “Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir”, “Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir” , “Organik pazarların işlevselliği yeterlidir” ve “Organik tarım toprağı korur” ifadelerine verdikleri cevaplar gelir durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 33’te katılımcıların meslek durumlarına göre tutum puanları incelenmiştir.

Tablo 33

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Mesleklerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Maddeler	Meslek	n	%	$\bar{x}$	ss	F	p	LSD
Organik gıdalar daha sağlıklıdır	Kamu	151	61,6	4,75	0,544	3,107	0,027*	(1-2)
	Özel	72	29,4	4,5	0,888			
	Emekli	4	1,6	5	0			
	EvKadını	17	6,9	4,41	1,004			
Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez	Kamu	151	61,6	4,41	0,827	2,266	0,081	
	Özel	72	29,4	4,14	1,011			
	Emekli	4	1,6	5	0			
	EvKadını	17	6,9	4,24	1,147			
Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır	Kamu	151	61,6	4,68	0,595	0,657	0,579	
	Özel	72	29,4	4,64	0,657			
	Emekli	4	1,6	5	0			
	EvKadını	17	6,9	4,53	1,007			
İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir	Kamu	151	61,6	4,37	0,869	1,111	0,345	
	Özel	72	29,4	4,38	0,911			
	Emekli	4	1,6	4,5	0,577			
	EvKadını	17	6,9	4,76	0,562			
Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir	Kamu	151	61,6	4,5	0,747	1,142	0,333	
	Özel	72	29,4	4,56	0,648			
	Emekli	4	1,6	5	0			
	EvKadını	17	6,9	4,29	1,16			
Organik gıdalar pahalıdır	Kamu	151	61,6	2,32	1,208	1,898	0,131	
	Özel	72	29,4	2,44	1,197			
	Emekli	4	1,6	3,75	1,258			
	EvKadını	17	6,9	2,29	1,448			
Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir	Kamu	151	61,6	2,6	1,228	2,078	0,104	
	Özel	72	29,4	2,83	1,278			
	Emekli	4	1,6	4	0			
	EvKadını	17	6,9	2,76	1,251			
Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır	Kamu	151	61,6	2,48	1,306	3,205	0,024*	(1-3) (2-3) (3-4)
	Özel	72	29,4	2,63	1,337			
	Emekli	4	1,6	4,5	0,577			
	EvKadını	17	6,9	2,53	1,179			
Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir	Kamu	151	61,6	3,68	1,169	2,773	0,042*	(1-3) (2-3)
	Özel	72	29,4	3,57	1,22			
	Emekli	4	1,6	5	0			
	EvKadını	17	6,9	4,12	0,697			
Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir rleri daha yüksektir	Kamu	151	61,6	4,39	0,879	1,107	0,347	
	Özel	72	29,4	4,54	0,711			
	Emekli	4	1,6	5	0			
	EvKadını	17	6,9	4,47	1,068			

(p<0,05)

Tablo 33 *Devam*

Maddeler	Meslek	n	%	$\bar{x}$	ss	F	p	LSD
Orgnik gıdaların besin değerleri daha yüksektir	Kamu	151	61,6	4,48	0,738	0,826	0,481	
	Özel	72	29,4	4,43	0,688			
	Emekli	4	1,6	3,75	2,5			
	EvKadını	17	6,9	4,24	0,97			
Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir	Kamu	151	61,6	2,85	1,204	1,269	0,286	
	Özel	72	29,4	3,13	1,1			
	Emekli	4	1,6	3,5	1,734			
	EvKadını	17	6,9	3,06	1,732			
Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir	Kamu	151	61,6	3,96	0,966	1,096	0,352	
	Özel	72	29,4	3,93	1,07			
	Emekli	4	1,6	4,75	1,179			
	EvKadını	17	6,9	3,65	0,5			
Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir	Kamu	151	61,6	4,22	1,412	1,694	0,169	
	Özel	72	29,4	4	1,026			
	Emekli	4	1,6	5	1,048			
	EvKadını	17	6,9	4,06	0			
Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır	Kamu	151	61,6	4,64	1,029	1,111	0,345	
	Özel	72	29,4	4,47	0,707			
	Emekli	4	1,6	5	0,888			
	EvKadını	17	6,9	4,65	0,990			
Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir	Kamu	15	61,6	2,07	0,996	2,672	0,048*	(1-2)
	Özel	72	29,4	2,5	1,245			
	Emekli	4	1,6	2,75	1,059			
	EvKadını	17	6,9	2,18	1,24			
Organik pzarların sayısı yeterlidir	Kamu	151	61,6	2,34	1,5	0,574	0,632	
	Özel	72	29,4	2,47	1,015			
	Emekli	4	1,6	3	1,216			
	EvKadını	17	6,9	2,47	1,162			
Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir	Kamu	151	61,6	3,23	1,414	1,376	,251	
	Özel	72	29,4	3,44	1,179			
	Emekli	4	1,6	4	1,086			
	EvKadını	17	6,9	3,47	1,033			
Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir	Kamu	151	61,6	2,5	0,816	0,826	0,481	
	Özel	72	29,4	2,4	0,717			
	Emekli	4	1,6	3	1,107			
	EvKadını	17	6,9	2,18	1,122			
Organik pazarların işlevselliği yeterlidir	Kamu	151	61,6	4,35	1,155	1,254	0,291	
	Özel	72	29,4	4,26	1,074			
	Emekli	4	1,6	5	0,903			
	EvKadını	17	6,9	4,6	0,934			
Organik tarım toprağı korur	Kamu	151	61,6	4,4	0,930	3,027	0,03*	(2-4) (1-4) (3-4)
	Özel	72	29,4	4,56	1,056			
	Emekli	4	1,6	5	0,759			
	EvKadını	17	6,9	4	0,785			
Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir	Kamu	151	61,6	4,26	0,780	2,565	0,055	
	Özel	72	29,4	4,04	1,118			
	Emekli	4	1,6	5	0,838			
	EvKadını	17	6,9	3,88	0,956			

($p<0,05$)

Tüketicilerin "Organik gıdalar daha sağlıklıdır" ifadesine verdikleri cevaplar meslek durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). LSD testi ile bu farkın kamuda ve özel kurumlarda çalışanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Kamu kurumunda çalışanlar, organik gıdaların daha sağlıklı olduğunu özel kurumlarda çalışanlardan daha fazla düşünmektedir.

Tüketicilerin "Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır" ifadesine verdikleri cevaplar meslek durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). LSD testi ile birinci farkın kamuda çalışanlar ve emekliler arasında, ikinci farkın, özel ve emekliler arasında, üçüncü farkın ise emekli ve ev kadını arasında olduğu bulunmuştur.

Tüketicilerin "Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir" ifadesine verdikleri cevaplar meslek durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).). LSD testi ile bu farkın kamu ve emekli ile özel ve emekli arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir" ifadesine verdikleri cevaplar meslek durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). LSD testi ile bu farkın kamu ve özel çalışanlar arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Organik tarım toprağı korur" ifadesine verdikleri cevaplar meslek durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı oldığı belirlenmiştir ($p<0,05$). LSD testi ile bu farkın özel sektörde çalışanlar ve ev kadını; kamu ve ev kadını; emekli ve ev kadını meslek grupları arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez" , "Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır", "İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir", "Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir" , "Organik gıdalar pahalıdır", "Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir", "Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir", "Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir", "Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir", "Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir" "Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir", "Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır" , "Organik pazarların sayısı yeterlidir", "Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir", "Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin

verilmektedir", "Organik pazarların işlevselliği yeterlidir" ve "Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir" ifadelerine verdikleri cevaplar meslek durumlarına göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0,05).

Tüketicilerin organik gıdalara ilişkin toplam tutum puanlarının mesleklerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Mesleklerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Meslek	n	%	$\overline{x}$	ss	F	Sd	p
Kamu	151	61,6	3,7	0,4	3,33	244	0,02*
Özel	72	29,4	3,72	0,4			
Emekli	4	1,6	4,37	0,3			
Ev Kadını	17	6,9	3,66	0,64			
Toplam	244	100					

(p<0,05)

Tablo 34 incelendiğinde, katılımcıların mesleklerine göre organik gıdalara yönelik tutumları arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Bu sonuca göre, 0,02 önem düzeyi ile **H_{1d}** hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 35'de katılımcıların organik gıdalara ilişkin tutum puanlarının organik gıda satın almak için ayırdıkları bütçelerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 35

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Tutum Puanlarının Organik Gıda Satın Almak için Ayrılan Aylık Bütçelerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Maddeler								
	Bütçe	n	$\overline{x}$	ss	%	F	p	LSD
Organik gıdalar daha sağlıklıdır	100	33	4,79	0,415	13,5	0,524	0,758	
	101-250	110	4,65	0,672	44,9			
	251-500	27	4,63	0,967	11,0			
	501-750	56	4,57	0,828	23,3			
	751-1000	7	4,71	0,488	2,9			
	>1000	11	4,82	0,405	4,5			
Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez	100	33	4,66	0,816	13,5	2,072	0,070	
	101-250	110	4,33	0,937	44,9			
	251-500	27	4,2	1,00	11,0			
	501-750	56	4,33	0,83	23,3			
	751-1000	7	4,54	1,345	2,9			
	>1000	11	3,86	0,405	4,5			
Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır	100	33	4,82	0,667	13,5	0,991	0,424	
	101-250	110	4,33	0,662	44,9			
	251-500	27	4,48	0,813	11,0			
	501-750	56	4,63	0,548	23,3			
	751-1000	7	4,74	0,488	2,9			
	>1000	11	4,75	0,405	4,5			
İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir	100	33	4,71	0,81	13,5	2,299	0,046	(1-3) (2-5) (5-2) (5-6)
	101-250	110	4,82	0,814	44,9			
	251-500	27	4,66	0,424	11,0			
	501-750	56	4,3	1,023	23,3			
	751-1000	7	4,33	0,876	2,9			
	>1000	11	4,78	1,3	4,5			
Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir	100	33	4,41	0,834	13,5	1,12	0,351	
	101-250	110	5	0,66	44,9			
	251-500	27	4,09	0,953	11,0			
	501-750	56	4,4	0,831	23,3			
	751-1000	7	4,48	0,865	2,9			
	>1000	11	4,53	0,505	4,5			
Organik gıdalar pahalıdır	100	33	4,3	1,201	13,5	1,554	0,174	
	101-250	110	4,5	1,202	44,9			
	251-500	27	5	1,441	11,0			
	501-750	56	4,64	1,173	23,3			
	751-1000	7	4,51	1,604	2,9			
	>1000	11	2,55	0,831	4,5			

($p<0,05$)

Tablo 35 *Devam*

Maddeler	Bütçe	n	$\overline{x}$	ss	%	F	p	LSD
Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir	100	33	2,52	1,38	13,5	1,514	0,186	
	101-250	110	2,33	1,169	44,9			
	251-500	27	2,07	1,457	11,0			
	501-750	56	2,71	1,303	23,3			
	751-1000	7	1,91	0,535	2,9			
	>1000	11	2,38	0,701	4,5			
Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır	100	33	2,82	1,438	13,5	0,343	0,887	
	101-250	110	2,81	1,209	44,9			
	251-500	27	2,26	1,526	11,0			
	501-750	56	2,79	1,392	23,3			
	751-1000	7	2,57	1,272	2,9			
	>1000	11	2,09	1,293	4,5			
Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir	100	33	2,7	1,2	13,5	2,005	0,079	
	101-250	110	2,55	1,262	44,9			
	251-500	27	2,47	1,099	11,0			
	501-750	56	2,59	0,961	23,3			
	751-1000	7	2,75	1,134	2,9			
	>1000	11	2,57	0,82	4,5			
Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir rleri daha yüksektir	100	33	2,45	0,893	13,5	2,281	0,047	(1-2) (4-1)
	101-250	110	2,56	0,687	44,9			
	251-500	27	3,76	1,235	11,0			
	501-750	56	3,49	0,616	23,3			
	751-1000	7	3,85	0,535	2,9			
	>1000	11	4,05	0,809	4,5			
Orgnik gıdaların besin değerleri daha yüksektir	100	33	3,43	0,783	13,5	1,128	0,346	
	101-250	110	3,55	0,569	44,9			
	251-500	27	3,7	0,893	11,0			
	501-750	56	4,12	0,514	23,3			
	751-1000	7	4,51	0,535	2,9			
	>1000	11	4,3	0,82	4,5			
Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir	100	33	4,64	1,034	13,5	0,896	0,485	
	101-250	110	4,43	1,054	44,9			
	251-500	27	4,64	1,406	11,0			
	501-750	56	4,47	1,341	23,3			
	751-1000	7	4,36	1,134	2,9			
	>1000	11	4,45	0,674	4,5			
Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir	100	33	4,66	0,82	13,5	3,667	0,003*	(1-6) (2-6) (3-6)
	101-250	110	4,43	0,917	44,9			
	251-500	27	4,45	1,231	11,0			
	501-750	56	4,49	0,818	23,3			
	751-1000	7	3,15	0,9	2,9			
	>1000	11	2,99	1,414	4,5			
Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir	100	33	2,85	0,96	13,5			
	101-250	110	2,86	1,061	44,9			

Tablo 35 *Devam*

	Bütçe	n	$\bar{x}$	SS	%	F	p	LSD
Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir	251-500	27	2,43	1,302	11,0	1,653	0,147	
	501-750	56	3,36	0,804	23,3			
	751-1000	7	2,97	0,9	2,9			
	>1000	11	3,88	1,128	4,5			
Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır	100	33	4,15	0,496	13,5	1,446	0,209	
	101-250	110	3,85	0,755	44,9			
	251-500	27	4,2	1,289	11,0			
	501-750	56	3,86	0,685	23,3			
	751-1000	7	3	0,787	2,9			
	>1000	11	4,03	0,405	4,5			
Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir	100	33	4,11	1,075	13,5	2,602	0,026*	(1-5) (2-5) (3-4)
	100-250	110	3,86	1,059	44,9			
	251-500	27	3,55	1,625	11,0			
	501-750	27	4,16	0,928	23,3			
	751-1000	56	4,61	1,113	2,9			
	>1000	11	4,61	1,128	4,5			
Organik pazarların sayısı yeterlidir	100	33	4,26	1,044	13,5	3,024	0,011*	(2-3) (4-3)
	101-250	110	4,7	1,144	44,9			
	251-500	27	4,43	1,068	11,0			
	501-750	56	4,82	1,321	23,3			
	751-1000	7	4,59	1,604	2,9			
	>1000	11	2,3	0,944	4,5			
Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir	100	33	2,21	0,867	13,5	3,468	0,005*	(1-5) (2-5) (3-5)
	101-250	110	2,44	1,027	44,9			
	251-500	27	1,89	1,311	11,0			
	501-750	56	3,29	0,894	23,3			
	751-1000	7	2,45	0,816	2,9			
	>1000	11	2,22	1,328	4,5			
Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir	100	33	2,18	1,032	13,5	1,35	0,244	
	101-250	110	2,58	1,173	44,9			
	251-500	27	1,7	1,301	11,0			
	501-750	56	2,52	0,924	23,3			
	751-1000	7	2,71	1,272	2,9			
	>1000	11	2,09	0,751	4,5			
Organik pazarların işlevselliği yeterlidir	100	33	2,4	0,87	13,5	0,651	0,661	
	101-250	110	3,24	0,879	44,9			
	251-500	27	3,43	1,259	11,0			
	501-750	56	3,22	0,873	23,3			
	751-1000	7	3,48	0,488	2,9			
	>1000	11	2	0,944	4,5			
Organik tarım toprağı korur	100	33	2,82	0,508	13,5	0,783	0,563	
	101-250	110	3,32	0,796	44,9			
	251-500	27	2,24	1,121	11,0			
	501-750	56	2,62	0,83	23,3			
	751-1000	7	2,33	0,69	2,9			
	>1000	11	2,27	0,505	4,5			
Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir	100	33	2,82	1,042	13,5	1,75	0,124	
	101-250	110	2,46	0,776	44,9			
	251-500	27	4,22	1,251	11,0			
	501-750	56	4,39	0,825	23,3			
	751-1000	7	4,26	0,9	2,9			
	>1000	11	4,4	0,505	4,5			

($p<0,05$)

Tablo 35'de katılımcıların organik gıdalara ilişkin tutum puanlarının organik gıda satın almak için ayırdıkları aylık bütçelerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tüketicilerin "İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir" ifadesine verdikleri cevaplar organik gıdalara ayırdıkları bütçelerine göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). LSD testi ile birinci farkın 100 ve 251-500 TL arasında, ikinci farkın 100 ve 751-1000 TL arasında ve üçüncü farkın 751-1000 TL ve 1000 TL'den fazla arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir" ifadesine verdikleri cevaplar organik gıdalara ayırdıkları bütçelerine göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). LSD testi ile bu farkın 100 ve 101-250 TL ile 101 TL ile 501-750 TL arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir" ifadesine verdikleri cevaplar organik gıdalara ayırdıkları bütçelerine göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı oldıuğu belirlenmiştir ($p<0,05$). LSD testi ile bu farkın 100 ve >1000 TL; 101-250 ve >1000 TL; ve 251-500 ve >1000 TL arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir" ifadesine verdikleri cevaplar organik gıdalara ayırdıkları bütçelerine göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). LSD testi ile bu farkın 100 ile 751-1000 TL, 101-250 ile 751-1000 TL, 251 ile 501-750 TL arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Organik pazarların sayısı yeterlidir" ifadesine verdikleri cevaplar organik gıdalara ayırdıkları bütçelerine göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p<0,05$). LSD testi ile bu farkın 101-250 ile TL ile 251-500TL; 251-500 ile 501-750TL arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir" ifadesine verdikleri cevaplar organik gıdalara ayırdıkları aylık bütçelerine göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,05$). 100 ve 751-1000 TL; 101-250 ve 751-1000 TL; 251-500 TL ile 751-1000 TL arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tüketicilerin "Organik gıdalar daha sağlıklıdır", "Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez", "Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır", "Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir", "Organik gıdalar pahalıdır", "Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir", "Organik gıdalar hakkında yeterli

bilgilendirme yapılmaktadır” , “Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir”, “Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir”, "Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir", “Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir”, “Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır”, “Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir”, “Organik pazarların işlevselliği yeterlidir”, “Organik tarım toprağı korur” ve "Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir" ifadelerine verdikleri cevaplar organik gıdalara ayırdıkları bütçelerine göre incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Tablo 36'da tüketicilerin aylık organik gıdalara ilişkin toplam tutum puanlarının organik gıda satın almak için ayırdıkları bütçelerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 36

Katılımcıların Organik Gıdalara İlişkin Toplam Tutum Puanlarının Organik Gıda Satın Almak için Ayırdıkları Aylık Bütçelerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Bütçe Dağılımı	n	%	$\overline{x}$	ss	F	Sd	P
100 TL'den az	33	13,5	3,67	0,41			
101-250 TL arası	110	44,9	3,73	0,44			
251-500 TL arası	27	11	3,63	0,57	0,524	244	0,758
501-750 TL arası	56	23,3	3,77	0,34			
751-1000 TL arası	7	2,9	3,7	0,35			
1000'den fazla	11	4,5	3,66	0,39			

(p>0,05)

Katılımcıların aylık olarak organik gıdalara ayırdıkları bütçe ile organik gıdalara yönelik toplam tutum puanları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>0,05). Bu sonuca göre 0,758 önem düzeyi ile **H_{1e}** hipotezi reddedilmiştir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Bu araştırmada, organik gıda tüketicilerinin demografik özellikleri, organik gıdalar hakkındaki bilgi durumları, organik gıda tüketme durumları ve organik gıdalar hakkındaki tutumları cinsiyet, yaş, medeni durum, meslek ve eğitim durumları gibi demografik özellikleri açısından değerlendirilmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Demografik Özellikler

- Araştırmaya katılan organik gıda tüketicilerinin %54,9'u kadın, %45,1'i erkektir.
- Katılımcıların %40,6'sının 35-44 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.
- Katılımcıların %61'i bir kamu kurumunda çalışmaktadır, %61,4'ü evlidir ve yarıya yakınının (%42,9) çocuğu yoktur.
- Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%73,3) lisans eğitimine sahiptir.

Organik gıdalar hakkındaki bilgi durumları

Katılımcılar organik gıdalar hakkında bilgileri öncelikli olarak televizyon ve radyo aracılığıyla öğrenmişlerdir.

Kadın ve erkeklerin çoğunluğu, organik gıdalarda hormon ve gübrenin bulunmadığını ve gıdaların üzerlerinde organik olduğunu gösteren bir logonun bulunması gerektiğini bilmektedir.

Kadın ve erkek katılımcıların yarıya yakını, organik gıdaları öncelikle sağlıklı olduğunu düşündükleri için tercih etmektedirler.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, organik gıdaları organik pazarlardan satın almaktadırlar.

Kadınlar, organik gıdaları satın alma konusunda erkeklerden daha hassas davranmaktadır.

Organik pazarlardan alışveriş yapan tüketiciler, organik ürünleri daha sağlıklıklı buldukları için tüketmekte ve organik pazarlardan düzenli bir şekilde alışveriş yapmaktadır.

Tüketicilerin sıklıkla satın aldığı organik gıdalar, tavuk eti, zeytinyağı, salça, yumurta, meyve ve sebzelerdir.

Kadınlar erkeklere göre organik gıdalar hakkında hdaha çok bilgi sahibidir ve organik gıdaları erkeklere göre daha çok tercih etmektedirler.

5.2.Öneriler

Toplumda organik gıdalar hakkındaki bilgilendirmenin arttırılması amacıyla medya iletişim araçlarının kullanılması önemlidir.

Günümüzde pek çok tüketicinin organik tarımını tam anlamıyla bilmediği anlaşılmaktadır. Organik ürünlerin daha çok doğal ürünler veya köyde yetişen ürünler olduğu yanılgısı mevcuttur. Oysa ki organik gıdalar, bir sertifikasyon sürecinden geçmekte ve düzenli olarak kontrolleri yapılmaktadır. Tüketici farkındalığının sağlanması açısından tanıtım çalışmalarının yapılmasının faydalı olacağı öngörülmektedir. Hem üreticilerin hem de tüketicilerin organik üretim konusunda bilinçlendirilmeleri için sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi ve etkin olarak çalışmaları için devlet tarafından gerekli teşviklerin sağlanması yararlı olabilir.

Organik tarım ürünlerinde çeşitliliğin artırılması, tarım alanlarının genişletilmesi ile fiyatların düşürülmesi ve dağıtım kanallarının güçlendirilip piyasada rahatlıkla istenilen organik ürünlerin bulunabilmesi, tüketicilerin organik ürünlere yönelmesinde etkili olabilir.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından hazırlanacak olan organik tarım ve ürünlerinin doğaya ve insan sağlığına yararlarını içeren el kitapları, broşürler ve afişlerin çoğaltılarak dağıtımlarının yapılması yine tüketici açısından yararlı olabilir.

Organik ürün satışı yapan marketlerin arttırılması, yüzde yüz organik halk pazarlarının çoğu illerde oluşturulması ve reklam ve promosyon çalışmaları, tüketicilerin bu alana ilgisinin artmasında etkili olabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Anonim$_1$, (2016). www.cankaya.bel.tr sayfasından erişilmiştir.

Anonim$_2$, (2016). Ailehekimligi.gov.tr/salk-ve-bakm/267-beslenme sayfasından erişilmiştir.

Anonim$_3$, (2016). *101 Soruda Organik Tarım/Nationalgeographic* Türkiye. http://www.bugday.org/pdf/organik_rehber.pdf sayfasından erişilmiştir.

Anonim$_4$ (2016). https://www.ifoam.bio/sites/default/files/poa_turkish_web.pdf sayfasından erişilmiştir.

Anonim$_5$, (2010). http://www.eto.org.tr/?page_id=43 sayfasından erişilmiştir.

Anonim$_6$, (2012-2016). *Neden Organik Tarım.* Türkiye Organik Tarim Stratejik Planı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü. http://www.trakya2023.com/uploads/docs/2806201331nTii.pdf) sayfasından erişilmiştir.

Anonim$_7$, (2010). Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Ek –10. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/08/20100818-4.htm sayfasından erişilmiştir.

Akçay, A.(2008). *Çocukluk çağı obezitesinin kardiyak fonksiyonlar üzerine etkisinine kokardiyografik ve elektrogardiyografik yöntemlerle değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Kliniği, İstanbul.

Akgün, T. (2011). *Organik tarım Güney Ege kalkınma ajansı*.[Online] Available. http.//geka. org. tr/yukleme/dosya/organiktarim.pdf.

Andıran, N. Mete, E. & Alagöz, M. (2007). *Özel bir ilköğretim okulunda beslenme problemlerinin çarpıcı sıklığı.* Fatih Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatrik Endokrinoloji Bilim Dalı, Ankara.

Artık, N. (2016). Gıdalarda Taklit ve Tağşiş. https://www.medikalakademi.com.tr/?get_group_doc=18/1460214854-gidalardataklitvetagdis.pdf sayfasından erişilmiştir.

Asil, E. & Rakıcıoğlu, N. (2013). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve beslenme*. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara.

Ayla, D. (2011). *Türkiye'de organik tarım*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Bağcı, T. (1997). *Gıda katkı maddeleri ve sağlığımız üzerine etkileri*. *Hacettepe Tıp Dergisi, 28*(1), 18-23.

Bartholomew, D.J., Steele, F., Galbraith, J. & Moustaki, I. (2008). Analysis of multivariate social science data. *Statistics in the social and behavioral sciences series* (2nd ed.). Taylor ve Francis. ISBN 1584889608.

Bilici, S., Uyar, F., Beyhan, Y. & Sağlam, F. (2006). *Besin güvenliği.* T.C Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler Daire Başkanlığı Beslenme Bilgi Serisi, Ankara.

Bonett, D.G. (2003). Sample size requirements for comparing two alpha reliability coefficients. *Applied Psychological Measurement,27*, 72–74.

Bozhüyük, A. Özcan, S., Kundak, H., Akpınar, E., Saatçi, E., & Bozdemir, N. (2012). *Sağlıklı yaşam biçimi ve aile hekimliği*. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 6*(1), 13-21.

Cronbach, LJ (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*(3), 297–334.

Çalışır, E. Z. & Çalışkan, D. (2003). *Gıda katkı maddeleri ve insan sağlığı üzerine etkileri*. *Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi, 32*(3), 193-206.

Çetiner, S. (2010*).* Genetiği değiştirilmiş organizma (GDO) nedir? sorular ve yanıtlar-1. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi,10*(38), 40-54.

Çiçekçi, O. (2008). *İlköğretim okullarında görevli öğretmenlerin transgenik ürünler konusundaki bilgilerinin ve görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dalgıç, A. C. & Belibağlı, K. B. (2006). *Gıda güvenliği ve kalite yönetim sistemleri entegrasyonu.* ISO 22000. 2005 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi ve ISO 9000. *2000 Kalite Yönetim Sistemi Uygulamaları, 9,* 7-10.

Dede, H. (2011).*Samsun İli merkezinde yaşayan kların beslenme alışkanlıkları ve beslenme durumlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Delen, N., Durmuşoğlu, E., Güncan, A., Güngör, N., Turgut, C. & Burçak, A. (2005). *Türkiye'de pestisit kullanımı, kalıntı ve duyarlılık azalışı sorunları* Türkiye Ziraat Mühendisliği 6 ıncı Teknik Kongresi, 3 – 7 Ocak 2005, 629-648.

Demiryürek, K. (2011). *Organik tarım kavramı ve organik tarımın Dünya ve Türkiye'deki durumu.* Gazi Osmanpaşa Üniversitesi,*Ziraat Fakültesi Dergisi, 28*(1), 27-36.

Denli, M. (2012). *Genetiği değiştirilmiş, organizmalar (GDO) sektörel etütler ve araştırmalar*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Doğruyol, H. (2006). *Gıdalardaki katkı maddeleri ve zararları; çocukluk hiperaktivitesi – derleme,* Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Bursa.

Doğruyol, H. (2013) *Gıdalardaki katkı maddeleri ve zararları.*İstanbul: Nobel Tıp.

Durmaz, D. (2010). *Türkiye ve dünya'da organik tarımın ekonomik boyutu*: *Organik tarımın Adana ili ekonomisindeki ye*ri, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Emir, M. & Demiryürek, K.(2014). *Avrupa Birliği ve Türkiye'deki organik tarım*. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 11, 2*-12.

Ergin, S. Ö., & Yaman, H. (2013). Genetiği değiştirilmiş gıdalar ve insan sağlığı üzerine etkileri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2*(2),261.

Erkmen, O. (2010). Gıda kaynaklı tehlikeler ve güvenli gıda üretimi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi,* (53), 220-235.

Ertan, S. (2005). *Sağlık personelinin organik gıdaları tüketmedeki görüşlerinin saptanması.*Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ertaş, E. & Topal, B. (2009). Gıda hileleri konusunda toplum olarak yeterince bilinçli miyiz?,*TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi,501,* 38-42,

Giray, H. & Soysal, A. (2007). Türkiye'de gıda güvenliği ve mevzuatı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 6*(6), 485-490

Gök, S. A. (2008a). *Genişleyen Avrupa Birliği pazarında Türkiye'nin organik tarım ürünleri ticareti açısından değerlendirilmesi.*Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi. Tarım ve Köyişleri Başkanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Gök, S.A. (2008b). *AB uzmanlık ödevi,* Ankara. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.

Gül, T (2011). *Sağlıklı beslenme kavramı ve üniversite öğrencilerinin beslenme alışkanlıklarına yönelik tutum ve davranışları*: Çukurova Üniversitesi örneği. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Hasançebi, E. (2010). *Öğretmenlerin organik gıdaları tercih etme durumlarının saptanması. Ankara örneği.*Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hekimoğlu, B. & Altındeğer, M. (2006). *Organik tarım ve bitki koruma açısından organik tarımda kullanılacak yöntemler.* Samsun: Samsun Valiliği, Tarım İl Müdürlüğü.

Kara, A. (2007). *Organik ürünlerin pazarlanmasında tüketicilerin tutumlarının ve tercihlerinin değerlendirilmesine yönelik bir araştırma.* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Karabaş, S. (2011). *Organik ürünlerin pazarlanmasında üretici-tüketici davranışları ve bu davranışları etkileyen faktörlerin belirlenmesi (Samsun ili örneği).* Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Karacadağ, Ö. (2013). *12-18 ay arası çocukların beslenme durumlarının, ailelerinin beslenme konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve hematolojik- biyokimyasal değerler ile ilişkisi.* Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Manisa.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23.baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kayar, H., Utku, S. (2013). Çağımızın hastalığı obezite ve tedavisi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6*(2).

Kaynar, P. (2009). *Genetik olarak değiştirilmiş organizmalar (GDO)'agenel bir bakış.Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi, 66*(4), 177-185.

Kızılaslan, H. & Olgun, A. (2012). Türkiye'de organik tarım ve organik tarıma verilen desteklemeler, *Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 29*(1), 1-12

Kurt, K. (2006). *Organik tarım ürünleri pazarlaması ve uygulamalar üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Lüleci, S. (2012). *İzmir'de organik gıdalara ilişkin tüketici davranışlarını belirlemeye yönelik bir araştırma.* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Özdemir, O. (2010). *GDO'lar ve gıda güvenliği*. Muğla: Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Eğitimi.

Polit DF Beck CT. (2012). *Nursing Research. Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice*, 9th ed. Philadelphia, USA: Wolters Klower Health, Lippincott Williams ve Wilkins.

Samur, G. (2008). *Vitaminler, mineraller ve sağlığımız.*Hacettepe Üniversitesi - Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü.

Sarı, D. (2012). *Organik tarımın tarihi ve gelişimi*. Ankara: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü.

Sarıkaya, N. (2007). Organik ürün tüketimini etkileyen faktörler ve tutumlar üzerine bir saha çalısması, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(7), 110-125.

Sayan, A. (1999). Beslenme alışkanlıkları ve temel besin gereksinimleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2*(2), 12-19.

Sayın, C. (2002) Avrupa Birliği'nde organik tarıma yönelik politikalar, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 15*(2),31-38.

Şen, S. & Altınkaynak, S. (2014). *Genetiği değiştirilmiş gıdalar ve potansiyel sağlık riskleri,* Sakarya Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Sakarya.

Taşan, M. & Dağlıoğlu, O. (2005). *Trans yağ asitlerinin yapısı, oluşumu ve gıdalarla alınması.* T.Ü.Tekirdağ Ziraat Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü, Tekirdağ.

Tekin, R. (2014). *Antibiyotik sınıflandırılması ve etki mekanizması*. Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji sunumu.

Tetik, S. (2012),Türk tüketicisinin organik ürün tercih etmesine neden olan faktörlerin uygulamalı olarak incelenmesi, *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, 1*(1), 37-64.

Tiryaki, O., Canhilal, R. & Horuz, S. (2010). Tarım ilaçları kullanımı ve riskleri. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 26*(2), 154-169.

Uygun, U. & Köksel, K.(2010).Gıda güvenliğini tehdit eden kimyasallar, *Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü,* Beytepe, Ankara

Yıbar, A. & Soyutemiz, E. (2013). Gıda değeri olan hayvanlarda antibiyotik kullanımı ve muhtemel kalıntı riski. *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi, 8*(1).

Yıldız, D. (2009). *AB - Türkiye tarım politikalarının uyumlaştırılması ve organik tarım*, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Yılmaz, D., Sayın, E. O.,& Özdemir, Y. (2007). Hayvansal üretimde hormon kullanımı ve tüketici sağlığı üzerine etkileri. *Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi,(3),* 51-61.

Yurttagül, M. & Ayaz, A. (2008). *Katki maddeleri; yanlışlar ve doğrular*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara

EKLER

EK-1. Anket Formu

ANKARA İLİ ORGANİK PAZARLARINDAN ALIŞVERİŞ YAPAN TÜKETİCİLERİN ORGANİK GIDALAR HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ VE BİLGİ DURUMLARI İLE İLGİLİ ANKET FORMU

Bu çalışma ile, organik pazarlardan alışveriş yapan organik gıda tüketicilerinin organik gıdalar hakkındaki görüşleri, tüketim ve bilgi durumlarının araştırılması planlanmıştır. Katkılarınız için çok teşekkür ederim.

Adem BÖCÜKCÜ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü Yüksek Lisan Öğrencisi

A. DEMOGRAFİK ÖZELİKLER

1. **Cinsiyetiniz**? □ Kadın □ Erkek
2. **Yaşınız?** □ 18-24 □ 25-34 □ 35-44 □ 45-54 □ 55 Üstü
3. **Öğrenim durumunuz?** □ Lise □ Lisans □ Yüksek Lisans □ Doktora
4. **Mesleğiniz?** □ Kamu □ özel □emekli □ ev kadını
5. **Medeni durumunuz?** □ Evli □ Bekar
6. **Varsa çocuk sayısı?** □ Çocuk yok □ 1 □ 2 □ 3 □ 4 ve üzeri
7. **Aylık geliriniz? (TL)** □1000'den az □1000-1500 □1501-2000 □2001-2500 □2500-3000 □3000 üzeri
8. **Aile Büyüklüğünüz:** □ 1 □ 2 □ 3 □ 4

B-ORGANİK GIDALAR HAKKINDAKİ BİLGİ DURUMLARI

9. **"Organik Gıda" terimini ilk kez nasıl duydunuz?**

□ Televizyon ve radyo aracılığıyla □ Aile, dost ve arkadaş aracılığıyla

□ Gazete, dergi ve kitap aracılığıyla □ Kongre, sempozyum ve seminer gibi bilimsel toplantılarda

□ Internet aracılığıyla □ Diğer.....

10. Aşağıdakilerden hangisi size "Organik gıda" terimini çağrıştırmaktadır?

□ İnsana ve çevreye dost ürün olduğu
□ Hormon ve mineral gübre bulunmadığı
□ Sağlıklı üretim ile üretildiği
□ Ürün miktar artışıyla birlikte kalitesinin yükseldiği
□ Sentetik kimyasal ilaç bulunmadığı
□ Diğer.....

11. Bir gıdanın "organik" olabilmesi için hangi özellikleri taşıması gereklidir? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

□ Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon firmasının logosu bulunmalı
□ Organik ürünün sertifikalı üretimi olmalı
□ Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından kontrol edilmeli
□ Organik gıda üzerinde "organik gıda" olduğu anlaşılan bir etiket yer almalı
□ Ürün üzerinde içerdiği bileşenler listesi yer almalı
□ Diğer.....

C-ORGANİK GIDA TÜKETİM DURUMLARI

12. Organik gıda tüketme nedenleriniz nelerdir? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

□ Daha sağlıklı olduğunu düşündüğüm için
□ Diğer gıdalarda hormon bulunduğu için
□ Daha lezzetli olduğu için
□ Diğer gıdalarda böcek ilacı (pestisit) bulunduğu için
□ Besin değerleri daha yüksek olduğu için
□ Doğayı korumak için
□ Diğer gıdalarda antibiyotik kalıntısı bulunduğu için
□ Diğer (lütfen belirtiniz)……

13. Organik gıdalara nasıl ulaşabiliyorsunuz? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

□ Organik ürün satışı yapılan pazarlardan
□ Organik ürün satışı yapılan internet sitelerinden
□ Organik ürün satışı yapılan dükkanlardan
□ Aile, dost, arkadaş vb. aracılığıyla
□ Organik ürün satışı yapılan marketlerden
□ Diğer.....

14. Organik pazardan gıda satın alma sıklığınız nedir?

□ Nadiren
□ Ayda 3-4 kez
□ Ayda 1-2 kez
□ Her hafta

15. Organik gıda satın almak için aylık ortalama ne kadar bütçe ayırırsınız?

□ 100 TL'den az
□ 500 - 750 TL
□ 100 - 250 TL
□ 750 – 1000 TL
□ 250 - 500 TL
□ 1000 TL den daha fazla

16. Aşağıda belirtilen organik gıdalar için satın alma sıklığınızı işaretleyiniz.

Gıda	***Hiç***	***Nadiren***	***Bazen***	***Sık sık***	***Her zaman***
Taze meyve					
Taze sebze					
Yumurta					
Tahıl grubu (Ekmek, makarna, pirinç)					
Tavuk eti					
Bakliyat					
Zeytinyağı					
Salça					
Çay					
Bebek mamaları					
Diğer (Lütfen belirtiniz).....					

D. TUTUM ÖLÇEĞİ

	Her bir ifadeye katılma derecenizi en iyi ifade eden kutucuğu "**Kesinlikle Katılmıyorum**"dan "**Kesinlikle Katılıyorum**"a doğru işaretleyiniz. **1**=Kesinlikle katılmıyorum**, 2**=Katılmıyorum**, 3**=Kararsızım, **4**=Katılıyorum**, 5**=Kesinlikle katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorumm	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
16.	Organik gıdalar daha sağlıklıdır.					
17.	Organik tarım ile üretilen gıdalar GDO içermez.					
18.	Organik gıda ile beslenmek bazı hastalıklara yakalanma riskini azaltır.					
19.	İnsan sağlığı açısından tüm besinler organik olarak tüketilmelidir					
20.	Organik gıdalar diğer gıdalara göre daha lezzetlidir.					
21.	Organik gıdalar pahalıdır.					
22.	Ülkemizde üretilen organik gıda çeşitliliği yeterlidir.					
23.	Organik gıdalar hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır.					
24.	Temel gıda maddelerinin organik olması yeterlidir.					
25.	Fiyatları yüksek de olsa herkes organik gıda tüketmelidir.					
26.	Organik gıdaların besin değerleri daha yüksektir.					
27.	Organik gıdaların etiket bilgilerini okumak önemlidir.					
28.	Organik pazarlarda satılan gıdalar tamamen organiktir.					
29.	Organik olmayan gıdalar tarım ilacı içerir.					
30.	Organik olmayan gıdaların üretiminde hormon kullanımı yaygındır.					
31.	Çocuklar kesinlikle organik gıda tüketmelidir.					
32.	Organik pazarların sayısı yeterlidir.					
33.	Organik gıdalarla ilgili mevzuat yeterlidir.					
34.	Organik tarımda gerektiğinde bazı doğal böcek ilaçlarının kullanımına izin verilmektedir.					
35.	Organik pazarların işlevselliği yeterlidir.					
36.	Organik tarım toprağı korur.					
37.	Organik pazarlarda organik gıdalar ile ilgili eğitimler verilebilir					

EK-2. Türkiye'de Organik Ürünlerde Kullanılan Logo Örnekleri

Çerçeveli renkli logo

Çerçevesiz renkli logo

Fonlu renkli logo

Çerçeveli siyah beyaz logo

Çerçevesiz siyah beyaz logo

Fonlu siyah beyaz logo

Logoların çapı: 6mm - 40mm

Türkiye'de Organik Ürünlerde Kullanılacak Ulusal Logo Örnekleri , Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Ek – 10. Anonim$_7$ (2010)

GAZİ GELECEKTİR...